

DE ORIGINE ET SITU GERMANORUM

Germania

Cornelius Tacitus

Soylu bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen ünlü Romalı tarihçi Cornelius Tacitus (İS 56-117) gençliğinde iyi bir retorika eğitimi aldı. İmparator Titus zamanında *quaestor* oldu, ardından *praetor*'luğa yükseldi. İmparator Nerva zamanında *consul suffectus* olarak Roma senatosuna adım attı. Siyasal yaşamdan çekilip devlet işlerinin zorlu yolculuğuna son verdiğinde *Historiae* ve *Annales* adındaki büyük eserlerini kaleme aldı.

Tacitus'un tarihi bilgileri güçlü retoriğiyle süslediği ve İS 98 yılında kaleme aldığı *De Origine et situ Germanorum* adlı eseri, Germania halklarının kökenini ve yaşadıkları coğrafyanın sınırlarını çizen ve bu halkların ilginç yaşam tarzlarını ayrıntılarıyla betimleyen önemli bir etnografik incelemedir. Romalı bir aydının kaleminden "yabancı toprakları, sert iklimi, kaba bir kültürü ve görüntüsü olan ülke"yi ve bu ülkenin "mavi gözlü, kızıl saçlı" insanların bütün canlılığıyla aktarırken, aynı zamanda Romalının kendisinden olmayan başka bir halka bakışını da tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. İlk kez Latince-Türkçe olarak yayınlanan bu önemli eser, Tacitus'un günümüz tarihçisinin kütüphanesine görkemli bir armağandır.

www.kabalci.com.tr

ISBN 975-997-083-X

9 789759 970833

7,50 YTL

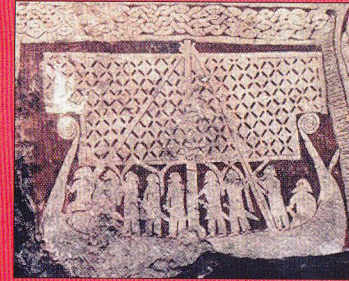
Germania Cornelius Tacitus

DE ORIGINE ET SITU GERMANORUM

Germania

HALKLARININ KÖKENİ VE YERLEŞİM YERİ

Cornelius Tacitus

HUMANITAS
Yunan ve Latin Klasikleri

Latineden çeviren
Mine Hatapkapulu

KABALCI

Kasım 2009

CORNELIUS TACITUS
GERMANIA HALKLARININ KÖKENİ VE YERLEŞİM YERİ
[DE ORIGINE ET SITU GERMANORUM]

KABALCI YAYINEVİ: 282

Humanitas Dizisi: 6

Cornelius Tacitus
De Origine Et Situ Germanorum

Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri
© Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006

Birinci Basım: Aralık 2006

Kapak Düzeni: Gökmen Ekincioglu
Teknik Hazırlık: Zeliha Güler
Yayıma Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu
Dizi Editörü: Çiğdem Dürüşken

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34110 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05
yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalcıyayinevi.com
internette satış: www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Cornelius Tacitus
Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri

ISBN 975-997-083-X

Baskı: Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. (0212 5678003)
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203 Topkapı-İSTANBUL

CORNELIUS TACITUS
DE ORIGINE ET SITU
GERMANORUM
GERMANIA
HALKLARININ KÖKENİ VE
YERLEŞİM YERİ

Latineden Çeviren:
Mine Hatapkapulu

 KABCİ YAYINEVİ

Aileme,
Wouter'a
ve
İbrahim'e,

M. Hatapkapulu

İÇİNDEKİLER

SİNÜŞ: TACITUS VE *GERMANIA* ÜZERİNE..... 7

HAZİTA..... 20

DE ORIGINE ET SITU GERMANORUM, 22

GERMANIA
HALKLARININ KÖKENİ VE
YERLEŞİM YERİ, 23

NOTLAR..... 95

KAYNAKÇA..... 121

DİZİN..... 125

SUNUŞ

TACITUS VE GERMANIA ÜZERİNE KISA BİR TANITIM

A. TACITUS'UN

YAŞAMI VE YAPITLARI ÜZERİNE

Tacitus'un İS 56-57 yıllarında¹ diğer birçok Altın ve Gümüş çağı yazarı gibi soylu bir ailenin çocuğu olarak bir Roma eyaleti olan Gallia Narbonensis'te doğduğu söylenir. Eserleri zamanı hakkında pek çok bilgi sunarken, kendi yaşamı hakkında aynı cömertliği göstermez. Yine de elimize geçen bilgilere göre bir değerlendirme yapıldığında, Tacitus'un her şeyden önce hukuksal ve siyasal yaşama hazırlanmak amacıyla retorik konusunda özel bir eğitim aldığını görürüz.² Hatta aldığı bu eğitim ilerde, Tacitus'un sessiz anlamına gelen adıyla adeta büyük bir karşıtlık oluşturacak derecede iyi bir hatip olması ve konuşmalarıyla halkın beğenisini kazanmasına yol açar. *Historiae*³ adlı eserinde belirttiği gibi imparator Vespasianus'un desteğiyle siyasal yaşama adımını atar.⁴ Siyasal yaşamına yön veren en önemli olaylardan birisi ünlü komutan Agricola'nın kızı Iulia'yla İS 77 yılında evlenmesidir.⁵ İS 81-82

¹ R. P. Oliver, s. 232-261.

² Tacitus, *Dialogus*, 2. bölüm; Ronald Martin, s. 26.

³ Tacitus, *Historiae*, 1.1.

⁴ R. Syme, *Tacitus*, s. 63.

⁵ Tacitus, *Agricola*, 9.

yıllarında imparator Titus zamanında *quaestor* olarak görev yapar;⁶ hızla yükselerek İS 88 yılında *praetor* olur.⁷ İS 89'dan 93'e kadar çeşitli eyaletlerde lejyon komutanı olarak görev yapar.⁸ Nerva'nın imparatorluğu zamanında İS 97 yılında Tacitus *consul suffectus* (vekil konsül) olur. Ailesinde Roma senatosuna giren ilk kişi Tacitus'tur. *Consul*'lüğü sırasında ünlü Romalı asker Lucius Verginius Rufus'un cenazesinde yaptığı konuşmayla ününün doruğuna ulaşır.⁹ Bir yıl sonra *Agricola* ve *Germania* başlıklı eserlerini yazarak yaşamının sonuna değin aralıksız sürdüreceği edebi kariyerine başlar.¹⁰ Daha sonra Traianus'un imparatorluğuna kadar devlet işlerinden elini çeker. Politikadan ve hukuktan ayrı kaldığı zamanlarda iki büyük eseri *Historiae* ve *Annales*'i yazar. Ölüm tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte¹¹ Hadrianus'un imparatorluğuna (İS 125) dek yaşadığı iddia edilmektedir.¹²

Tacitus'un günümüze kalan eserleri şöyledir:

De vita et moribus Iulii Agricolae: Bu eserde Tacitus saygın bir Romalı komutan ve kendi kayınpederi olan Iulius Agricola'nın yaşamını inceler. Ayrıca Britannia adasının coğrafi ve

etnografik özelliklerine değinir. Tacitus, Agricola'nın sadakatini ve dürüstlüğünü, zorbalığıyla ünlenen imparator Domitianus karşısında aldığı doğru kararları övgü dolu bir dille gözler önüne serer ve bu eserini ancak Domitianus'un İS 96 yılında suikaste kurban gitmesinin ardından gelen rejim değişikliğinden sonra yayımlatabilir.

De Origine et situ Germanorum: Roma imparatorluğunun sınırları dışında yaşayan Germanialı kavimleri konu alan etnografik bir incelemedir. İlk eseri *Agricola*'ya benzer özellikler taşıyan bu eserinde Tacitus, genel olarak Germania topraklarını ve Germanialıların kanunlarını, gelenek göreneklerini konu edinir, daha sonra Roma İmparatorluğuna yakın olanlardan Baltık Denizi sahillerinde yerleşik olanlarına kadar tek tek kavimleri ele alır. Tacitus eserinde anlattığı yerleri görmemiştir, bu yüzden eserinde verdiği bilgiler aşağıda kısaca sıraladığımız ikincil kaynaklara dayanmaktadır:

- a- Doğal etkenlerin ulusal kimliğe etkilerini inceleyen Yunanlı yazar ve felsefeci Posidonius'un (İÖ 135-50) *Historiae* adlı eseri;
- b- Posidonius'u örnek almış olan Iulius Caesar'ın *De Bello Gallico* adlı eseri (IV. 1-3; VI. 21-4); Titus Livius'un günümüze ulaşmamış *Historiae* eserinin 104. kitabı; ve Yaşlı Plinius'un Germania'daki savaşları konu alan günümüze ulaşmamış *Bella Germaniae* adlı eseri. Aşağı ve Yukarı Germania'da askeri görevlerde bulunmuş Yaşlı Plinius'un 20 kitaplık bu eseri Germania'daki savaşları konu alır.

⁶ Tacitus, *Historiae*, 1.1.

⁷ Tacitus, *Annales*, 11.11; Ronald Syme, s. 65.

⁸ Tacitus, *Agricola*, 45.5; Ronald Syme, 68; W. Herbert Benario, s. 13.

⁹ Plinius, *Epistulae*, 2.1.

¹⁰ Tacitus, *Agricola*, 3.

¹¹ İS 116 yılında öldüğü tahmin edilmektedir.

¹² Donald R. Dudley, s. 17; Clarence Mendell, s. 7; Ronald Syme, s. 473.

c- Germania savaşlarına katılmış Romalı komutan ya da askerlerin anı defterleri ve anlatıkları öyküler.

Dialogus de oratoribus: Ne zaman yazıldığı kesin olmamakla birlikte Tacitus'un bu eseri *Agricola* ve *Germania*'dan sonra kaleme aldığı tahmin edilmektedir. Pek çok yönden diğer eserlerinden farklı olduğu için özgünlüğü tartışmalıdır. Bu farklılığın nedeni belki de hitabet sanatıyla ilgili olmasındandır. Fabius Iustus'a ithaf edilmiş olması yayımlandığı tarih hakkında bir fikir verse de yazıldığı kesin tarihi öğrenmemize yardımcı olmaz.

Historiae: Dört İmparator Yılıyla¹³ başlayan ve Flavianus¹⁴ hanedanının despotluğuyla biten zaman dilimini ele alır. Sadece ilk dört kitap ve beşinci kitabın yirmi altı bölümü günümüze ulaşmıştır. Bu kitaplar İS 69 yılını ve 70 yılının başlarını anlatır. Beşinci kitapta Titus'un büyük Yahudi isyanını bastırması anlatılır, Yahudiler ve eğitilmiş Romalıların Yahudilere bakışı hakkında bilgiler verilir. Eserin Domitianus'un İS 96'daki ölümüne kadar olan zaman dilimini kapsadığı tahmin edilmektedir.

Annales: İmparator Augustus'un ölümünden (İS 14) Nero'nun ölümüne (İS 68) kadar olan elli dört yıllık zaman dilimini kapsayan bir eserdir. Ne yazık ki beşinci, yedinci, sekizinci

zinci, dokuzuncu, onuncu kitabın büyük bölümü, on birinci kitabın başı ve on altıncı kitabın sonu kaybolmuştur. Kaybolan bölümler imparator Caligula'nın hüküm sürdüğü zamanı, imparator Claudius'un hüküm sürdüğü ilk beş yılı ve imparator Nero'nun hükümdarlığının son iki yılını kapsamaktadır.

B. GERMANIA'NIN ÖZETİ

1-5. bölümler: Germania'nın coğrafi sınırları açıklanır ve bu coğrafyada yaşayan halkların neden diğer ırklarla karışmadan saf bir ırk olarak kaldıkları anlatılır. Daha sonra Germanialıların ulusal şarkıları, Ulysses efsanesi, Germanialıların fiziksel görünüşleri, toprakları ve yetiştirdikleri ürünler anlatılır.

6-15. bölümler: Germanialıların yaşam tarzları ve gelenekleri, silahları, süvarileri, savaş düzenleri, korkaklık ve yiğitlik anlayışları, krallarının, komutanlarının ve rahiplerinin yetkileri, tanrıları ve tapınma yöntemleri, kuşlara bakarak yaptıkları kehanetler, atları, teke tek dövüşleri, suçluyu cezalandırma şekilleri, savaşta tarıma tercih edişleri ve liderlerine verdikleri armağanlar anlatılır.

16-27. bölümler: Tacitus Germanialıların yaşadıkları yerleri, giysilerini, evlilik kurumunu, kadınlarının iffet anlayışlarını, zina yapanlara verilen cezaları, çocukların eğitimini, yeme-içme kültürlerini, içkiye aşırı zaafalarını, sporlarını, kumara bağımlılıklarını, toprağı işleyişlerini, cenaze törenlerini ve konukseverlik anlayışlarını bizlere aktarır.

28-29. bölümler: Rhenus ve Moenus nehirleri kıyısındaki

¹³ İS 69 yılında sırasıyla Galba, Otho, Vitellius ve Vespasianus imparator oldular. Bu yıl Dört İmparator Yılı olarak adlandırılır.

¹⁴ Vespasianus İS 69 yılından İS 96 yılına dek hüküm süren Flavianus hanedanının ilk temsilcisidir. Vespasianus'un ardından Titus ve Domitianus imparator oldular.

kavimlerden, Germanialı olup olmadıkları tam olarak bilinmeyen kavimlerden, Batavi kavminden ve aşar vergisinden bahsedilir.

30-37. bölümler: Chatti kavmini, bu kavmin savaşa düşkünlüğünü, Frisii kavmini, Frisii topraklarına yapılan keşif yolculuklarını, Chauçi, Cherusci, Cimbri kavimlerini ve Romalılar ile yaşanan savaşları anlatır.

38-45. bölümler: Suevi kavminden, Suevi kavmini diğer kavimlerden ayıran özelliklerden, en eski ve en şanlı Germania kavmi sayılan Semnones kavminden, dini törenlerinden ve kutsal korularından, Langrobardi kavminden, Danuvius ırmağı boyunda yaşayan kavimlerden, Hermunduri, Marcomanni ve Quadi kavimlerinden, Nahanarvali kavminin Castor ve Pollux'un tapımına benzer tapınmalarından, Harii kavminden ve vahşiliklerinden, Gotones, Suiones kavimlerinden, Suiones kavminin yukarıdaki engin denizlerden, Aestii kavminden ve topraklarında yetişen kehribarın yapısından ve Sitones kavminden bahseder.

46. bölüm: Peucini, Venethi, Fenni kavimlerini ve Fenni kavminin vahşi yaşamını anlatır.

C. ANTİKÇAĞ YAZARLARININ

GERMANIALILARA BAKIŞI

Klasik Akdeniz uygarlığında 'Germani (Germanialılar)' olarak bilinen topluluk tarih sahnesine geç çıkmıştır. İÖ 2.

yüzyıldan önce antikçağ yazarları¹⁵ orta ve kuzey Avrupa'da yaşayan bu insanlar hakkında çok az şey biliyorlardı. O zamandan günümüze ulaşmış hemen hemen hiçbir kaynaktan Germanialılar hakkında bilgi yoktur.¹⁶

Yunan ve Roma uygarlıklarının kendilerinden olmayan kavimler hakkındaki bilgileri şöyle bir tarihsel seyir izlemiştir: Yunanlılar daha İÖ 5. yüzyılda, orta ve batı Avrupa'da Keltoi (Keltler) adını verdikleri barbar bir kavmin olduğunu biliyorlardı. Bu konudaki kaynaklarımızdan biri olan Herodotus bu kavmin Avrupa'nın en batısında yaşadığını ve Danuvius nehrinin onların topraklarından doğduğunu aktarır.¹⁷ Yine göçebe bir kavim olan Scythiai (Iskitler) kavminin ise Hippoleus (bugün Ukrayna'da bulunan Nikolaev şehri) burundaki bozkırlarda ve Keltlerden uzak diyarlarda yaşadıklarını belirtir.¹⁸ Hecataeus ise doğu Alplerdeki Noricum bölgesinde yaşayan bir Kelt kavminden bahseder.¹⁹ Ancak ne Herodotus ne de Hecataeus Germanialılardan ve diğer barbar kavimlerden söz eder. İÖ 4. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Avrupa'nın ırak köşeleri hakkındaki bilgilerin de artmaya başladığı görülür. İÖ 320 yılında Massilia (Marsilya) adlı bir Yunan kolonisinde doğan Pytheas, Britanya'nın ve Jutland Yarımadasının etrafını dolaşır ve kuzey Avrupa sahilinden geç-

¹⁵ M. Todd, *The Early Germans*, s. 1.

¹⁶ A.g.e., s. 1.

¹⁷ Herodotus, *Historiae*, 2. kitap.

¹⁸ Herodotus, *Historiae*, 4. kitap.

¹⁹ Bu konuda ayrıntılı bir okuma için bkz. M. Todd, *The Early Germans*, Blackwell Publishing, 2004.

rek batı Baltık denizine doğru yelken açar. Yaptığı gezi o kadar hayret vericidir ki, hem o çağın hem de sonraki çağların yazarları inanmakta güçlük çekerler. Bu gezinin günümüze ulaşan notları sadece diğer yazarların aktarımlarından ibarettir.²⁰ Buna karşın Pytheas'ın yaptığı coğrafi tanımlar inandırıcıdır. En önemlisi de Germanoi ırkını Keltoi ırkından ayırt eden ilk yazar Pytheas olabilir.

Keltlerin dışındaki başka halkların tanınmaya başlanması, İÖ 2. yüzyılda en kuzeyden gelen, aralarında Cimbri ve Teutones kavimlerinin de bulunduğu kalabalık bir kuzeyli topluluğun güneye doğru göç etmesi ve Roma dünyasının kuzey sınırlarını tehdit etmesiyle başlar. Bu tarihlerde Apamea'lı Poseidonius *Historiae* adlı eserinde Germanialıları Keltler ve İskitlerden ayrı tutar.²¹ İÖ 1. yüzyıl başlarında kuzeyli insanlar hakkında daha fazla kaynak ortaya çıkar.

Roma orduları Rhenus nehri civarına ilk kez Iulius Caesar önderliğinde yerleşmiştir. Gallia'yı fethini anlattığı *Commentarii de bello Gallico* eserinde Germanialılara ilişkin bilgileri ilk kez Iulius Caesar verir. Bu açıdan *Commentarii de bello Gallico* önemli bir eser olmasına rağmen, Caesar'ın Rhenus vadisinde ve onun doğusunda bizzat gördüğü yerler Germania'nın ancak çok küçük bir bölümüdür ve Germania halklarını ayırtı-

larıyla tanımamıza yetmez. Çünkü Caesar'ın söz ettiği kavimler o tarihte Rhenus nehri vadisinde ve Rhenus nehrinin doğusunda yaşayan kavimlerdir.²² Bu nedenle orta ve kuzey Avrupa'da yerleşik diğer Germanialı kavimler hakkında herhangi bir bilgi içermez. Caesar'a göre Germanialılar Romalıların daha evvel hiç karşılaşmadıkları ölçüde vahşi ve uygarlaştırılmaları mümkün olmayan ilkel insanlardı, üstelik Roma sınırları içinde bulunan Gallia'yı da sık sık tehdit ediyorlardı.²³

Augustus ve Tiberius'un imparatorlukları zamanında yazan Strabo'nun Germanialılar hakkında Caesar'dan daha çok şey bilmesi şaşılacak bir durum değildir. Strabo, Albis nehri-ne kadar olan kavimler hakkında da bilgi verir. Ancak Albis nehrinden yukarısı ve okyanusa (Baltık denizi) kadar olan bölgelerin bilinmediğini de ekler. Sahilden doğuya Hazar denizinin ağzına kadar ulaşan nehirlerle deniz yolculuğu yapan kimseyi tanımadığını, Romalıların da Albis nehrinin ötesini daha keşfetmediklerini ve kara yoluyla da henüz bir yolculuğun yapılmadığını söyler.²⁴ Strabo'nun eserini yazdığı dönemlerde Albis nehrinin ilerisine ve Bohemia'ya konuşlandırılan Roma askerlerinin sayısının artmasıyla birlikte, Germanialılar hakkındaki bilgiler de giderek çoğalmaya başlar.

Germanialıların Romalılar üzerinde yarattığı korku ve dehşet Valleius Paterculus'un eserlerinde de açıkça görülebilir. Valleius'a göre Germanialılar insan görünümüne ve konuşma yetisine sahip olmakla birlikte, insanlık dışı varlıklar-

²⁰ B. Cunliffe, *The Extraordinary Voyage of Pytheas the Greek*, London, 2001.

²¹ R. Hachmann, G. Kossack ve H. Kuhn, *Völker zwischen Kelten und Germanen*, Neumünster, 1962; H. Ament, 'Der Rhein und die Ethnogenese der Germanen', *Präh. Zeitschrift* 59, 1984, s. 37-51; H. Beck, *Germanenprobleme in heutiger Sicht*, Berlin, 1986.

²² M. Todd, s. 2-3.

²³ Caesar, *De Bello Gallico*, 33. bölüm.

²⁴ Strabo, *Geographia*, 7. kitap, 2. bölüm.

dır. Bu insanlar ne kanunlarla ne de uygar sanatlarla yönetilebilir.²⁵

Günümüze ulaşmayan ve kendimizi bu konuda şanssız saymamız gereken başka bir eser de Yaşlı Plinius'un yazdığı *Bella Germaniae*'sidir. Rhenus nehrinin hem aşağı hem de yukarı bölgelerinde görev yapmış bir asker olan Yaşlı Plinius'un, meraklı bilim adamı kimliği de göz önüne alınacak olursa, söz konusu eserinde Germanialıların yaşamı ve gelenekleri hakkında pek çok önemli bilgi aktardığı düşünülebilir.²⁶ Tacitus da *Germania* adlı eserinde büyük olasılıkla Plinius'un bu eserinden yararlanmışır.²⁷ Plinius'un eserinden sonra, 1S 98'de Tacitus *Germania* adlı eserini yazıncaya dek Germanialılar üzerine başka hiçbir eser kaleme alınmamıştır. Ancak bu süre içinde kuzeyli halklarla ilgili bilgiler önceki yıllara oranla artmış ve Germanialılar ile temasa geçen Romalı askerlerin yazdığı günlükler yayınlanmamış olsa da, Roma'daki edebiyatçı ve tarihçilerin ilgisini bu kavimler üzerine çekmeyi başarmıştır.

Bu bilgiler ışığında, Tacitus *Germania*'nın 2. bölümünde Germanialıların kökenini şöyle açıklar: "...Bazıları, eski bilgiler içeren belgelere bakarak, tanrı soyundan gelme daha birçok kavim bulunduğunu ve Marsi, Gambrii, Suevi, Vandalii gibi daha nice soy adları olduğunu ve bunların gerçek ve eski adlar oldu-

ğunu söylerler. Bununla beraber Germania adı yeni ve son zamanlarda kullanılan bir addir. Rhenus nehrini ilk geçen, Gallialıların yurtlarından kovan ve bizim şimdilerde Tungri diye bildiğimiz kavme o zaman Germanialılar deniyordu. Böylece bir ulusa değil de, bir kavme verilen bu ad yavaş yavaş yayıldı ve ilkin gallipler tarafından gözdağı vermek maksadıyla kullanıldığı halde çok geçmeden bütün soy kendisini yeni yaratılan bu adla, Germanialılar olarak anmaya başladılar."

D. ÇEVİRİ YÖNTEMİ

Tacitus'un *Germania* eserinin Latince'den çevirisinde, Tacitus *Agricola*, *Germania*, *Dialogus*, (M. Hurrion, W. Peterson), 2000, Loeb baskısı temel alınmış, metinde geçen özel isimlerin, kabile ve yer isimlerinin Latince yazılışları benimsenmiştir. Çevirinin Sunuş ve Açıklamalar kısmında geçen antik çağ yazarlarına ait metinlerin, başka türlü belirtilmedikçe Loeb edisyonlarına başvurulmuştur.

Germanialıların kökenleri hakkındaki çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Umuyorum ki Kaynakça'da verilen kitaplar okuyucuların bu alanı daha ayrıntılı araştırmalarına ve keşfetmelerine yardımcı olacaktır.

Çevirimi yaparken metni gözden geçirip gerekli düzeltmeleri yapan kıymetli hocam Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken'e, benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Bedia Demiriş'e ve arkadaşım Eyüp Çoraklı'ya teşekkür ederim.

Mine Hatapku

İstanbul, Çengelköy 2006

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*, trans. F. W. Shipley; Loeb Classical Library 152, Harvard University Press, 1924.

²⁶ M. Todd, s. 6.

²⁷ M. Todd, s. 6.

ÇEVİRİDEKİ YORUMLAR İÇİN YARARLANILAN
KAYNAKLAR:

- Anderson, J. G. C. (ed.), *Cornelii Taciti De origine et situ Germanorum*, Oxford, 1938 (2. baskı: London, 1997.)
- Birley, A. R., *Cornelius Tacitus, Agricola: And Germany*, Oxford University Press, New York, 1999.
- Cornelius Tacitus, *Germania*, J. B. Rives (trans.), Clarendon Press, Oxford, 1999.
- Robinson, R. P., *The Germania of Tacitus*, American Philological Association, Middletown, CT., 1935.
- Todd, M., *The Early Germans*, Blackwell Publishing, 2004.
- Winterbottom, M., ve Ogilvie, R. M. (eds.), *Cornelii Taciti Opera Minora*, Oxford, 1975.

ÇEVİRİDEKİ AÇIKLAMALAR İÇİN YARARLANILAN
KAYNAKLAR

- Drummond, S. K., Lynn H. Nelson, *The Western Frontiers of Imperial Rome*, M.E. Sharpe, Armonk, NY., 1994.
- Smith, W., *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, John Murray, London, 1875.
- Syme, R., *Tacitus*, 2 vols., Oxford, 1958.
- Woodman, A. J., *Tacitus Reviewed*, Clarendon Press, Oxford, 1998.

CORNELII TACITI
DE ORIGINE ET SITU
GERMANORUM

CORNELIUS TACITUS
GERMANIA
HALKLARININ KÖKENİ VE
YERLEŞİM YERİ

1. *Germania* omnis a Gallis Raetisque et Pannoniis
~~Rhenus~~ et Danuvio fluminibus, a Sarmatis Dacisque
~~montes~~ metu aut montibus separatur; cetera
~~Oceanus~~ ambit, latos sinus et insularum immensa
~~spatia~~ complectens, nuper cognitis quibusdam
~~gentibus~~ ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus
~~Raetiarum~~ Alpium inaccessu ac praecipiti vertice
~~montis~~ modico flexu in occidentem versus septentrionali
~~Oceano~~ miscetur. Danuvius molli et clementer
~~effluens~~ montis Abnobaie iugo effusus plures populos
~~adit~~, donec in Ponticum mare sex meatibus
~~erumpat~~ septimum os paludibus hauritur.

2. *Ipsos* Germanos indigenas crediderim
~~minimeque~~ aliarum gentium adventibus et
~~hospitiis~~ mixtos, quia nec terra olim, sed classibus
~~advehebantur~~ qui mutare sedes quaerebant, et
~~immensus~~ ultra utque sic dixerim adversus
~~Oceanus~~ raris ab orbe nostro navibus aditur. quis

3. ~~patria~~, praeter periculum horridi et ignoti maris,
~~Asia~~ aut Africa aut Italia relicta Germaniam
~~patietur~~, informem terris, asperam caelo, tristem
~~cultu~~ aspectuque, nisi si patria sit?

4. ~~Celebrant~~ carminibus antiquis, quod unum apud
~~illos~~ memoriae et annalium genus est, Tuistonem
~~diem~~ terra editum. ei filium Mannum originem
~~gentis~~ conditoresque Manno tris filios adsignant, e
~~quorum~~ nominibus proximi Oceano Ingaevones,

1. Germania¹ bir bütün olarak² Gallia, Raetia³ ve Pannonia halklarından⁴ Rhenus ve Danuvius⁵ nehirleriyle; Sarmatia ve Dacia⁶ halklarından ise aralarındaki sıradağlarla ya da birbirlerine karşı duydukları korkularla ayrılır. Kalanı, geniş körfezleri ve koskoca bir alana yayılmış adaları⁷ kucaklayan okyanusla⁸ çevrilidir. Buralardaki halkları ve onların krallarını savaş sayesinde daha yeni yeni tanımaktayız.⁹ Rhenus nehri erişilmesi güç sarp Raetia Alplerinin¹⁰ doruklarından doğar, batıya doğru hafifçe kıvrılarak Kuzey Denizinin¹¹ sularına karışır. Danuvius nehri yüksek bir sıradağ olmayan Abnoba Dağının¹² hafif meyilli yamaçlarından akar ve birçok halkın topraklarından geçer, altı kolu Karadeniz'e dökülür; yedinci kolu ise bataklıklara karışıp kaybolur.

2. Germania halkının yerli bir halk olduğunu, gerek göç yoluyla, gerekse yakın ilişkiler sonucunda diğer soylarla çok az karışmış olduklarını düşünüyorum. Çünkü eskiden yaşadıkları yerleri değiştirmek isteyen insanlar kara yolunu değil, deniz yolunu kullanırlardı. Okyanus'un uçsuz bucaksız genişliği ve bizim yurdumuzdan epeyce uzakta olması yüzünden, diyebilirim ki, gemilerimiz buraya öyle pek gidip gelmemiştir. Ayrıca kim Asya'yı, Afrika'yı veya İtalya'yı bırakır da, korkunç ve bilinmeyen bir denizin tehlikelerini aşır kendi yurdu olmadıkça yabancı toprakları, sert iklimi, kaba bir kültürü ve görüntüsü olan Germania'ya gider ki? Germanyalıların sahip oldukları yegâne gelenek ve tarih eski ilahilerdir. Bu ilahilerde topraktan doğan tanrı Tuisto'yu överler. Tanrı Tuisto'nun oğlu Mannus'u ırklarının atası, Mannus'un üç oğlunu ise kuru-cuları sayarlar. Denize yakın olan Ingaevones¹³ kavmi,

nomini Herminones, ceteri Istaevones vocentur.
 quibus, ut in licentia vetustatis, plures deo ortos
 pluresque gentis appellationes, Marsos Gambrivios
 Suedas Vandilios adfirmant, eaque vera et antiqua
 nomina. ceterum Germaniae vocabulum recens et
 nuper additum, quoniam qui primi Rhenum
 transgressi Gallos expulerint ac nunc Tungri, tunc
 Germani vocati sint: ita nationis nomen, non
 gentis, evasisse paulatim, ut omnes primum a
 nomine ab initio, mox etiam a se ipsis invento
 nomine Germani vocarentur.

1. Fuisse apud eos Herculem memorant,
 primumque omnium virorum fortium ituri in
 proelia canunt. sunt illis haec quoque carmina
 quorum relatu, quem baritum vocant, accendunt
 animos futuraeque pugnae fortunam ipso cantu
 augurantur, terrent enim trepidantve, prout sonuit
 2. nec tam vocis ille quam virtutis concentus
 videtur. affectatur praecipue asperitas soni et
 fructum marmor, obiectis ad os scutis, quo plenior
 et gravior vox percussu intumescat. ceterum
 3. et Ulises quidam opinantur longo illo et fabuloso
 itinere in hunc Oceanum delatum adisse
 Germaniae terras, Asciburgiumque, quod in ripa
 Rheni situm hodieque incolitur, ab illo constitutum

içeri kesimdeki Herminones¹⁴ kavmi ve geriye kalan Istaevones¹⁵ kavmi isimlerini bu üç oğuldan almışlardır. Bazı
 4 ları eski bilgiler içeren belgelere bakarak, tanrı soyundan gelme daha birçok kavim bulunduğunu ve Marsi, Gambri-
 vi, Suevi, Vandalii¹⁶ gibi daha nice soy adları olduğunu ve
 5 bunların gerçek ve eski adlar olduğunu söylerler. Bununla beraber Germania yeni ve son zamanlarda kullanılan bir
 addır. Rhenus nehrini ilk geçen, Gallialıları yurtlarından kovan ve bizim şimdilerde Tungri¹⁷ diye bildiğimiz kavme o zaman Germanialılar deniyordu. Böylece bir ulusa değil de bir kavme verilen bu ad yavaş yavaş yayıldı ve ilkin galipler tarafından gözdağı vermek maksadıyla kullanıldığı halde çok geçmeden bütün soy kendisini yeni yaratılan bu adla, Germanialılar¹⁸ olarak anmaya başladı.

3. Anlattıklarına göre Hercules¹⁹ bir ara ülkelerine gelmiştir, bu yüzden savaşa giderlerken bütün cesur kahramanların önderi olarak Hercules adına ilahiler söylerler. Bir de baritus²⁰ dedikleri kendilerine özgü bir şarkıları vardır; bu şarkıyı söyleyerek ruhlarını coştururlar ve şarkının tonlamalarından giriştikleri savaşın gidişatını önceden kestirirler. Çünkü ön safların bu şarkıyı söyleyişteki tonlamalarına bakarak ya korku salmaya başlarlar ya da tehlikeyi hissedip korkarlar; bu bağırıtı seslerin değil de,
 2 adeta cesaretin ezgisidir. Asıl amaçları kulakları tırmalayan sesler, tüyler ürpertici gürültüler çıkarmaktır; çı-
 3 kardıkları ses daha güçlü ve daha derin olsun diye kalınlarını ağızlarına yaklaşıtırlar. Bazılarına göre Ulysses²¹ o uzun ve efsanevi yolculuğunda bu denizlere sürülenmiş ve Germanialıların topraklarına ulaşmış, Rhenus nehri kıyısında bulunan ve bugün bile yerleşim

nomine quoque, aram quin etiam Ulixi
consecratam adfecto Laërtæ patris nomine eodem
loco olim repositam, monumentaque et tumulos
4 quosdam Græcis litteris inscriptos in confinio
Germaniæ Raetiaeque adhuc extare. quæ neque
confirmare argumentis neque refellere in animo
est. et ingenio san quisque demat vel addat fidem.

4. Ipse enim opinor accedo qui Germaniæ
populis nullis aliarum nationum conubiis infectos
2 proprium et sinceram et tantum sui similem
geram ætillæ arbitrantur. unde habitus quoque
corporum, quæquam in tanto hominum numero,
idem omnibus truces et caerulei oculi, rutilæ
3 cæci, magna corpora et tantum ad impetum
validi. libris atque operum non eadem patientia,
minime etiam æstumque tolerare, frigora atque
inædum calidæ solis adsueverunt.

5. Terra etiâ aliquanto specie differt, in universum
tamen aut silvis horrida aut paludibus foeda,
similis quæ Gallias, ventosior quæ Noricum ac
Pannoniam aspicit; satis ferax, frugiferarum
2 arborum ingens, pecorum fecunda, sed
plenaque incerta. ne armentis quidem suos
haurit aut gloriæ frontis: numero gaudent, eaque
3 solæ et gratissimæ opes sunt. argentum et
aurum propterea an irati di negaverint dubito.

yeri olan Asciburgium'u²² kurup adını o vermiştir. Hatta
Ulysses'e adanmış ve üzerinde babası Laertes'in adının da
yazılı olduğu bir sunağın da aynı yerde keşfedildiğini, ay-
4 rica hâlâ Germania ile Raetia sınırları arasında Yunanca
harflerle yazılı anıtların ve höyüklerin bulunduğunu söyle-
yenler de vardır. Bu bilgileri ne doğrulayacağım ne de ya-
lanlayacağım. Herkes kendi düşüncesine göre bunlara ister
inanır, ister inanmaz.

4. Ben şahsen Germanialıların evlilik yoluyla başka soylarla
karışmadıklarını, kendilerine özgü, halis ve yalnızca kendi-
2 lerine benzeyen bir halk olduğunu savunanların görüşüne
katılıyorum. Bu yüzden kalabalık bir nüfuzla sahip olmala-
rına rağmen, bedensel görünüşleri hepsinde aynıdır: Vahşi
mavi gözler, kızıl saçlar, anlık güç gösterilerine uygun,
zahmetli ve zor işlere bizim kadar tahammül gösteremeyen
3 koskoca gövdeler. Susuzluğa ve sıcağa katlanamazlar, ama
iklimlerinin ve topraklarının yapısından dolayı soğuğa ve
açlığa alıştırlar.

5. Ülkeleri yer yer farklı görünümsergilese de, genellikle
sık ormanlar ve pis kokulu bataklıklarla kaplıdır. Gallia
tarafına bakan bölgeler daha yağışlı, Noricum ve Panno-
nia'ya bakan yerler ise daha rüzgârlıdır. Toprakları verim-
2 lidir, ancak meyve ağaçlarının yetişmesine elverişli değil-
dir. Sürüleri çoktur, ama çoğunlukla hayvanları cılızdır.
Sığırları bile doğal güzellikten ve haşmetli bir alından yok-
sundur. Germanialılara gurur veren şey sahip oldukları
hayvan sayısıdır, çünkü bu ne kadar varlıklı olduklarını
gösterir. Tanrıların merhametten mi yoksa öfkeden mi on-
3 lara altın ve gümüş vermediğini tam olarak bilmiyorum.

ne tamen adfirmaverim nullam Germaniae
virescentem aurumve gignere: quis enim
possessione et usu haud perinde
afficiuntur est videre apud illos argentea vasa
legatis et principibus eorum muneri data, non in
alia vilitate quam quae humo finguntur;
quoque proximi ob usum commerciorum aurum
et argentum in pretio habent formasque quasdam
pecuniae agnoscunt atque eligunt:
interiores simplicius et antiquius permutatione
pecuniam probant veterem et
dum rariorem, serratos bigatosque. argentum quoque
magis quam aurum sequuntur, nulla adfectione
auti, sed quia numerus argenteorum facilius usui
est praesens ac vilis mercantibus.

6. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere
telorum colligitur. rari gladiis aut maioribus
lanceis utuntur. hastas vel ipsorum vocabulo
fronsas gerunt angusto et brevi ferro, sed ita acri
et ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit,
vel continuis vel eminus pugnent. et eques
quidem scuto frameaque contentus est, pedites et
missile spargunt, pluraque singuli, atque in
immanem vibrant, nudi aut sagulo leves. nulla
cultus iactatio; scuta tantum lectissimis coloribus
distingunt. paucis loricae, vix uni alterive cassis

Ayrıca Germania'da altın ve gümüş damarları olup olmadığı da ispat edemem, çünkü böyle bir araştırmayı kim yap-
mıştır ki? Zaten bu tür madenleri sahiplenmeye ve kullan-
maya da öyle pek önem vermezler. Orada elçilerine ya da
liderlerine armağan olarak sunulmuş gümüş vazolara rast-
larsınız, ama bunların topraktan yapılmış vazolar kadar bir
değeri vardır. Ama sınırlarda oturan halk ticari bir araç
olarak gördüklerinden altın ve gümüşe değer verir; hatta
bizim bazı paralarımızı tanır ve seçer. İç bölgelerde yaşa-
yan kavimler ise daha basit ve eski bir yöntem olan takas
yolunu tercih eder. Eski ve çok iyi bildikleri, kenarları tır-
tıklı, üzerinde iki atlı savaş arabası²³ olan paraları seçerler.
Germanialılar gümüşe altından daha fazla rağbet gösterir-
ler, ama bunun nedeni daha çok sevmeleri değil, ucuz ve
adi eşya alıp satan tüccarların saymasını daha kolay bul-
malarındır.

6. Demir açısından da zengin değillerdir, bunu silahları-
nın cinsinden de rahatça anlarsın. Nadiren kılıç ve uzun
mızrak kullanırlar. Kargılar ya da kendi dillerinde 'frame-
ae' dedikleri bir tür silah taşırlar. Bunlar dar ve kısa başlı-
dır, ama keskin ve kullanımı kolay kargılardır. Aynı sila-
hı duruma göre yakın ve uzak çatışmalarda kullanabilir-
ler. Süvarileri kalkan ile kargıyı yeterli bulurken, piya-
deler fırlatılan türde silahları kullanır. Tek tek herkesin
pek çok silahı vardır ve bunları uzak mesafelere kadar
fırlatabilir. Çıplak olarak ya da en fazla hafif bir askeri
giysi giyerek dövüşürler, öyle pek gösterişli donanımları
yoktur. Sadece kalkanlarındaki seçkin renklerinden ayırt
edilebilirler. Pek azı zırh giyer, içlerinden ancak bir

aut galea. equi non forma, non velocitate conspicui.
sed nec variare gyros in morem nostrum docentur:
in rectam aut uno flexu dextros agunt, ita coniuncto
4. omne ut nemo posterior sit. in universum
vestimentis pilis penes peditem roboris; eoque mixti
proeliantur, apta et congruente ad equestrem
pugna velocitate peditum, quos ex omni
iuventute delectos ante aciem locant. definitur
5. et numerus centeni ex singulis pagis sunt, idque
ignem inter suos vocantur, et quod primo numerus
fuit, iam nomen et honor est. acies per cuneos
6. componitur. cedere loco, dummodo rursus instes,
consiliū quam formidinis arbitrantur. corpora
suum etiam in dubiis proeliis referunt. scutum
relinquitur præcipuum flagitium, nec aut sacris
alibet aut oscilium inire ignominioso fas;
multaque superstites bellorum infamiam laqueo
finiunt.

7. Reges et nobilitate, duces ex virtute sumunt. nec
regibus infinita aut libera potestas, et duces
exemplis potius quam imperio, si prompti, si
8. consiliosi, si ante aciem agant, admiratione
grævant. ceterum neque animadvertere neque
vincere, ne verberare quidem nisi sacerdotibus

iki kişi metalden ya da deriden yapılmış miğfer takar. Gö-
ze hoş görünen, hızlı koşan atları da pek yoktur. Ayrıca
hiçbirine bizim atlarımıza öğrettiğimiz şekilde daireler çiz-
mesi öğretilmemiştir. Onlar atlarını sadece ileriye doğru ya
da tek bir dönüşle sağa sürer,²⁴ ama öyle iç içe bir daire
4. şeklinde dönerler ki hiçbirisi arkada kalmaz. Genel olarak
bakıldığında piyade sınıfının daha güçlü olduğu söylenebi-
lir, bu yüzden süvariler ve piyadeler birlikte savaşır. Bütün
gençlerin arasından seçtikleri piyadeleri harp saffının önü-
ne koyarlar, bunlar süvari kuvvetlerinin dövuşüne ayak
5. uyduracak şekilde fevkalade hızlı koşarlar. Bu savaşçıların
sayısı bellidir: Her köyden yüzler kişi seçilir ve aralarında
bunlar "yüzler" olarak adlandırılır. Bir zamanlar sadece bir
sayı olan bu sözcük şimdi onurlu bir unvan haline gelmiş-
6. tir. Savaş safları kama şeklinde kurulur. Olanca güçle yeni-
den saldırmak için geriye çekilmeleri korkaklık değil, tak-
tik icabıdır. Sonucu belli olmayan savaşlarda bile kendi as-
kerlerinin cesetlerini alır götürürler. Kalkanını bırakmak
en büyük şerefsizliktir, bu yüz kızartıcı suçu işlemiş kişi-
nin dinsel törenlere katılmasına ya da bir toplantıya girme-
sine izin verilmez. Savaştan kaçanların çoğu bu kara leke-
den kendilerini asarak kurtulur.

7. Kralları soyluluklarına, komutanları ise gösterdikleri ba-
şarılarla bakarak seçerler. Krallar sonsuzca ve kendi başları-
na bir yetke kullanmaz, komutanlar da yetkelerini kullan-
maktan öte örnek teşkil edecek davranışlar göstermelidir;
hızlı hareket edebiliyorlarsa, göze çarpıyorlarsa ve harp saffi-
2. nin önünde yer alıyorlarsa kendilerine hayranlık duyulur ve
onlar da bu şekilde konumlarını koruyabilirler. İdam etme,
hapse atma ya da kırbaçlama için sadece rahipler görevlendirir-

permissum, non quasi in poenam nec ducis iussu,
 3 sed velut des imperante, quem adesse bellantibus
 credunt. effigiesque et signa quaedam detracta
 lucis in proelium ferunt. quodque praecipuum
 fortitudinis incitamentum est, non casus nec
 fortuito conglabatio turmam aut cuneum facit, sed
 familiae et propinquitates; et in proximo pignora,
 4 unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus
 infantium. hi cuique sanctissimi testes, hi maximi
 laudatores: ad matres, ad coniuges vulnera ferunt;
 nec illae numerare aut exigere plagas pavent,
 cibusque et hortamina pugnantibus gestant.

1 Memoriae proditur quasdam acies inclinatas iam
 et labantes a feminis restitutas constantia precum
 et obiecta pectorum et monstrata cominus
 captivitate, quam longe impatientius feminarum
 suorum nomine timent, adeo ut efficacius
 obligentur animi civitatum quibus inter obsides
 2 puellae quoque nobiles imperantur. inesse quin
 etiam sanctum aliquid et providum putant, nec aut
 3 consilia eorum aspernantur aut responsa
 neglegant. vidimus sub divo Vespasiano Veledam
 diu apud pluresque numinis loco habitam; sed et
 olim Auriniam et complures alias venerati sunt,
 non adulatione nec tanquam facerent deas.

lir; ama bu tür cezalar salt bir ceza olarak ya da komutanın
 buyruğunu yerine getirmekten öte, savaşçıların yanında
 olduğuna inanılan tanrının buyruğuna uyularak gerçek-
 3 leştirilir. Kutsal korulardan aldıkları bazı heykelleri ve
 sembollerini²⁵ yanlarında savaşa götürürler. Cesaretlerini te-
 tikleyen en önemli etken, keyfi veya rastgele biraraya geti-
 rilen askerlerden oluşan süvari bölükleri ve kama şeklin-
 deki piyade taburları değildir, aileleri ve bütün akrabaların
 nın orada hazır bulunmasıdır; yanbaşılarında en sevdikleri
 kişilerin yer alması sonucunda kadınların çılgınlıklarını, be-
 4 beklerinin ağlayışlarını iştihalleridir. Bu insanlar her aske-
 rin en kutsal tanrısı, en büyük alkışçısıdır. Gider yaralarını
 annelerine, karılarına gösterirler; onlar da alınan yaraları
 sayarken ve bakarken hiç çekinmez, savaşçıların yiyecek-
 lerle ve cesaretle beslerler.

8. Gelenek kaybetmeye yüz tutmuş, hatta neredeyse kay-
 bedilmiş savaşların kadınların sürekli ettiği dualarla ve gö-
 güslerini açarak esaretin çok yaklaştığını betimlemeleriyle
 yeniden kazanıldığını aktarır. Esaret erkeklerin kendi ka-
 dınları adına tahammül edemedikleri bir durumdur, öyle
 ki bu kavimlerin cesaretlerini toparlamalarını sağlayan en
 etkin yol, alınan pek çok rehinenin yanı sıra, soylu doğum-
 2 lu küçük kızları da talep etmeleridir. Kadınlara danışmak-
 3 tan çekinmez ve öğütlerini hiç hafife almazlar. Tanrısal
 Vespasianus'un²⁶ zamanında birçok kişinin Veleda'ya²⁷ tan-
 rıca olarak uzun yıllar tapıldığını gördük; ama eskiden de
 Aurinia'ya ve böyle başka pek çok kadına, dalkavukluk
 ederek değil de tanrılaştırarak taparlardı.

1. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis
 diebus humanis quoque hostiis litare fas habent.
 2. Etenim ac Martem concessis animalibus
 placent, pars Sueborum et Isidi sacrificat: unde
 causa et origo peregrino sacro, parum comperi, nisi
 quod signum ipsum in modum liburnae figuratum
 3. divi adfectum religionem. ceterum nec cohibere
 periculum deis neque in ullam humani oris
 speciem assimulare ex magnitudine caelestium
 arbitrantur. lucos ac nemora consecrant
 deorumque nominibus appellant secretum illud,
 quod illi reverentia vident.

4. Auspicia sortisque ut qui maxime observant.
 sortium consuetudo simplex. virgam frugiferae
 arbori decussim in surculos amputant eosque notis
 2. quibuslibet discretos super candidam vestem
 tenere ac fortuito spargunt. mox, si publice
 consultatur, sacerdos civitatis, sin privatim, ipse
 pater familiae, precatus deos caelumque suspiciens
 ter singulis talit, sublatos secundum impressam
 3. ante notam interpretatur. si prohibuerunt, nulla
 de eisdem re in eundem diem consultatio; sin
 permiserunt, auspiciis adhuc fides exigitur. et
 illud quidem etiam hic notum, avium voces
 volatuumque interrogare: proprium gentis equorum
 quoque praesagia ac monitus experiri. publice
 4. aluntur isdem nemoribus ac lucis candidi et nullo
 mortali opere contacti; quos pressos sacro curru

9. Tanrılardan en çok Mercurius'a²⁸ taparlar. Belirli gün-
 llerde onun onuruna insan kurban etmeyi bile caiz görür-
 ler. Hercules ve Mars'ı²⁹ hayvanlar kurban ederek yatıştırır-
 2 lar. Suevi kavminin³⁰ bir kısmı ise Isis'e³¹ kurban keser. Bu
 yabancı ayinin sebebi ve köklerinin nereye dayandığı pek
 bilinmese de, kalyon³² şeklinde olan simgeleri bu ritüelin
 3 yabancı diyarlardan geldiğini gösterir. Ayrıca tanrıları du-
 varlar içine hapsetmenin ya da onları insan suretinde be-
 timlemenin göksel varlıkların yüceliğine yakışmayacağını
 düşünürler. Ormanları ve koruları kutsal alanlar olarak
 görürler ve sadece derin bir saygıyla baktıkları bu gizemli
 varlıklara tanrıların adlarını verirler.

10. Kehanete ve fala en çok onlar önem verir. Fal açma
 yöntemleri basittir. Bir meyve ağacının dalı kesilir, ufak çu-
 buklara ayrılır. Belirli işaretlerle ayırt edilen bu dalları beyaz
 2 bir örtünün üzerine gelişigüzel atarlar. Ardından, bakılan
 fal millet adınaysa devletin rahibi, yok özelse ailenin baba-
 sı tanrılara dua eder ve bakışlarını gökyüzüne çevirip teker
 teker üç çubuk alır ve çubukların üstündeki işaretlere
 3 bakarak yorumlamaya çalışır. Yasaklayıcı bir fal çıkarsa, ay-
 nı konu için aynı gün içinde başka fala bakılmaz. Dilekleri
 onaylayıcı bir fal çıkarsa sonucu doğrulamak için yeniden
 fal açılır. Germanialılar arasında da kuşların ötüşlerine ve
 uçuşlarına göre kehanette bulunmak çok yaygındır. Atlar-
 dan alamet ve uyarı almak gibi kendi uluslarına özgü yön-
 temleri vardır. Kendi halkları adına, az önce sözünü ettiği-
 4 miz ormanlarda ve korularda henüz hiçbir insan işine
 koşulmamış kar beyazı atlar beslerler. Bu atlar kutsal bir

sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur
 5 hincitque ac fremitus observant. nec ulli
 auspicio maior fides, non solum apud plebem, sed
 apud principes, apud sacerdotes; se enim ministros
 deorum, illos consocios putant. est et alia observatio
 6 auspiciorum, qua gravium bellorum eventus
 explorant. eius gentis cum qua bellum est,
 captivum quoque modo interceptum cum electo
 popularium suorum, patriis quemque armis,
 committunt: victoria huius vel illius pro
 praedictio accipitur.

III. De minoribus rebus principes consultant, de
 maioribus omnes, ita tamen ut ea quoque, quorum
 penes plebem arbitrium est, apud principes
 2 praestantur. coeunt, nisi quid fortuitum et
 subito incidit, certis diebus, cum aut inchoatur
 luna aut impletur; nam agendis rebus hoc
 auspiciatissimum initium credunt. nec dierum
 numerum, ut nos, sed noctium computant. sic
 3 constituant, sic condicunt: nox ducere diem
 videtur illud ex libertate vitium, quod non simul
 nec ut iussi conveniunt, sed et alter et tertius dies
 4 cunctatione coeuntium absumitur. ut turbae
 placuit, considunt armati. silentium per sacerdotes,
 5 quibus tum et coercendi ius est, imperatur.

arabaya koşulur ve onlara rahip, kral ya da halkın lideri eş-
 5 lik eder. Bu kişiler atların kişnemesini ve homurtularını
 yorumlar. Diğer kehanetlerin yanında bu en güvenilir ola-
 nıdır, sadece halk arasında değil, asiller ve rahipler arasın-
 da da bu yöntemle çok güvenilir. Bunlar kendilerini tanrı-
 ların hizmetkârı ve atların sırdaşı sayarlar. Önemli savaşla-
 rın sonucunu öğrenmek için başka bir kehanet yöntemleri
 6 daha vardır. Savaştlıkları kavimden ne yapıp edip bir kişiyi
 esir alırlar, kendi aralarından seçtikleri bir askerle kapıştı-
 rırlar; her ikisi de kendi kavminin silahını kullanır. İkisinden
 birinin zaferi asıl savaşın sonucunu gösteren bir işaret
 olarak alınır.

11. Küçük sorunlarda kavimlerin reisleri düşünüp bir ka-
 rar alır, büyük meselelerde ise halk. Bununla beraber hal-
 kın son kararı vereceği konular bile önceden reisler arasın-
 2 da baştan sona müzakere edilir. Beklenmedik veya ani bir
 durum olmadığı sürece belli günlerde toplanırlar; ya yeniay-
 da ya da dolunayda. Bunların yeni bir işe başlamak için en
 uğurlu günler olduğuna inanırlar. Zamanı bizim gibi günleri
 sayarak değil, geceleri sayarak hesaplarlar; günlük toplantı-
 larını ve yasal toplantılarını böylece belirlemiş olurlar: adeta
 3 gece güne yol gösterir.³³ Özgürlükleri başlarına beladır,
 çünkü emredildiği anda hemen biraraya gelip toplanamaz-
 lar. Oylanmaktan, toplanana kadar iki üç gün harcanır.
 Kalabalık uygun gördüğünde silahlarıyla yerlerini alır. Ses-
 4 sizlik rahipler tarafından sağlanır, onlara böyle durumlarda
 5 düzeni sağlamak konusunda özel bir yetki verilmiştir.

max rex vel princeps, prout aetas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quam
 6 inibendi potestate. si displicuit sententia, fremitu aspernantur, sin placuit, frameas concutiunt: honoratissimum adsensus genus est armis laudare.

12. Licet apud concilium accusare quoque et discrimen capitis intendere. distinctio poenarum ex delictis: proditores et transfugas arboribus
 2 suspendunt, ignavos et imbelles et corpore infames caeno ac palude, iniecta insuper crate, mergunt. diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi. sed et levioribus delictis pro modo poena: equorum pectorumque numero convicti multantur. pars multae regi vel civitati, pars ipsi, qui vindicatur,
 3 vel propinquis eius exsolvitur. eliguntur in isdem conciliis et principes qui iura per pagos vicosque reddunt, centeni singulis ex plebe comites concilium simul et auctoritas adsunt.

13. Nihil autem neque publicae neque privatae rei nisi armati agunt. sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. tum in ipso concilio vel principum aliquis vel pater vel propinqui scuto frameaque
 invicem ornant: haec apud illos toga, hic primus

Daha sonra yaşı, soyluluğu, savaşta kazandığı başarı ve hitabet yeteneği açısından ün yapmış bir rahip ya da reis dinlenir; onun yetkesinin gücüne değil de, ikna etme becerisine bakılır. Beyan edilen düşünceleri beğenmezlerse homurdana homurdana itiraz ederler; beğenirlerse kargılarını birbirine vurup şakırdatırlar. En yücelttikleri iltifat biçimi işte böyle silahlarıyla övgüler yağdırmaktır.

12. Toplantılarda herhangi biri itham edilebilir ve idam cezasıyla ilgili kovuşturmalar başlayabilir. Cezaların şekli suça göre değişir. Vatan hainleri ve kaçaklar ağaca asılır. Korkaklar, miskinler ve sapıklar balçıklara batırılıp üzerlerine çitler yığılır.³⁴ Bu cezaların uygulanmasındaki farklılık şunu ima eder: cinayetler cezalandırılırken halka sergilenmelidir, ama kepezelikler gizlenmelidir. Hafif suçların da kendilerine göre cezaları vardır. Suçlanan kişiler birkaç at ya da sığır vermek zorunda bırakılır. Yüklü miktarı krala ya da kavme, kalanı da davayı kazanan kişiye veya akrabalarına verilir. Ayrıca bu toplantılarda kasaba ve köylerde hukuksal işleri yürütecek reisler de seçilir. Her reise halk arasından seçilmiş yüz memur verilir ve bu memurlar ona hem fikirleriyle hem de nüfuzlarıyla destek olur.

13. Ellerinde silahları olmadan asla ne genel ne de özel bir iş yürütebilirler. Ama geleneklerine göre mensubu olduğu kavim silah kullanma yetkisi vermeden hiç kimse silah taşıyamaz. Böyle bir toplantıda ya kavmin liderlerinden biri, ya ailenin babası ya da bir akrabası genci kalın ve mızrakla donatır. Bu, bizdeki 'toga'ya³⁵ eştir ve

- 2 *iuventae honos; ante hoc domus pars videntur, mox rei publicae. insignis nobilitas aut magna patrum merita principis dignationem etiam adolescentulis adsignant; ceteris robustioribus ac*
- 3 *iam pridem probatis adgregantur, nec rubor inter comites adspici. gradus quin etiam ipse comitatus habet, iudicio eius quem sectantur; magnaue et comitum aemulatio, quibus primus apud principem*
- 4 *suum locus, et principum, cui plurimi et acerrimi comites. haec dignitas, hae vires: magno semper et electorum iuvenum globo circumdari in pace decus, in bello praesidium. nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat; expectantur enim legionibus et muneribus ornantur et ipsa plerumque fama bella profligant.*

14. *Cum ventum in aciem, turpe principi virtute vinci, turpe comitatu virtutem principis non adaequare. iam vero infame in omnem vitam ac posterum superstitem principi suo ex acie remanere: illum defendere tueri, sua quoque fortia facta gloriae eius adsignare praecipuum*

2 *sacramentum est: principes pro victoria pugnant, comites pro principe. si civitas, in qua orti sunt, longa pace et otio torpeat, plerique nobilium*

- 2 gencin ilk onurudur; o ana değin evinin bireyi olan genç artık kavminin bireyi olur. Seçkin bir soydan gelenler ya da ataları büyük başarılarla imza atmış olanların çocukları daha genç yaşta kavim liderliğine aday olurlar. Bu çocuklar kendilerinden çok daha güçlü kuvvetli ve uzun yıllar güçlerini kanıtlamış olan savaşçılar arasına katılır ve kavim liderinin maiyetinde bulunmaktan utanç duymazlar. Kavim liderinin maiyetindekiler arasında, mensubu oldukları kavmin liderinin kararına göre belirlenmiş onur dereceleri vardır; liderin nazarında birinci sırada olabilmek için maiyette olanlar arasında büyük bir rekabet söz konusudur. Aynı rekabet en büyük ve en gözüpek maiyete sahip olmaya çalışan kavim reisleri arasında da vardır. Kendisini barışta şerefliendirecek, savaşta koruyacak seçkin gençlerden oluşmuş geniş bir maiyetle çevrelenmiş olmak büyük bir onurdur ve büyük bir güç göstergisidir. Çok büyük ve çok
- 4 cesur bir maiyete sahip olan liderin adının sadece kendi ülkesinde değil aynı zamanda komşu kavimler arasında duyulması da büyük bir onurdur. Böyle liderler elçiliklere çağrılır ve armağanlarla donatılır ve sadece adlarının saygın ünü bile savaşların bitmesine neden olur.

14. Savaş zamanı yiğitlik bakımından bir lidere üstün gelmek utanç vericidir, maiyetinin yiğitlikte liderine denk olmaması da aynı şekilde utanç vericidir. Kavim lideri öldükten sonra sağ kalmak ve savaş alanını terk etmek ömür boyu sürecek kara bir leke ve utanç demektir. Lideri korumak ve savunmak, sırf onu yüceltmek için kendi başarılarını ona mal etmek sadakatlerinin özüdür. Liderler zafer için, refakatinde bulunanlar ise liderleri için savaşır. Doğup büyüdükları kavim uzun süren barış ve istirahat döneminden dolayı

adulescentium petunt ultro eas nationes, quae tum bellum aliquod gerunt, quia et ingrata genti quies et facilis inter ancipitia clarescunt magnumque comitatum non nisi vi belloque tueare; exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam; nam epulae et quamquam incompti, largi tamen apparatus pro stipendio cedunt. materia munificentiae per bella et raptus. nec arare terram aut expectare annum tam facile persuaseris quam vocare hostem et vulnera mereri. pigrum quin immo et iners videtur sudore acquirere quod possis sanguine parare.

15. Quotiens bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque, fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus et penatium et agrorum cura feminis senibusque et infirmissimo cuique ex familia: ipsi hebent, mira diversitate naturae, cum idem homines sic ament inertiam et oderint quietem. mos est civitatibus ultro ac virum conferre principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit. gaudent praecipue finitimarum gentium donis, quae non modo a singulis, sed et publice mittuntur, electi equi,

uyuşukluk içindeyse, çoğunlukla soylu ailelerin gençleri gönüllü olarak savaşmakta olan bir başka kavim arar, çünkü bu ırk için sükunet içinde olmak tiksinti vericidir ve tehlikenin ortasına atılıp daha kolay kendilerini gösterebilirler, ayrıca şiddet ve savaş olmadan büyük bir maiyetin liderliğini sürdürmek söz konusu olamaz. Çünkü savaşçılar savaş atlarını, kanla lekeli ve zafer sarhoşu mızraklarını liderlerinin cömertliği sayesinde edinirler. Cömertçe sunulan o zarafetten yoksun şöenler kendilerine ödenen yegâne maaştır. İşte bütün bu cömertlikler ve eli açıklıkların sürgelmesi savaşlara ve talanlara bağlıdır. Bu insanları tarlalara sürmek, yıllık hasadı beklemek yerine düşmana meydan okumaya ve yaralar alma onurunu yaşamaya daha kolay ikna edersiniz. Kan dökerek kazanabilecekleri şeyi alın teri dökerek elde etmeleri onlara yavan ve budalaca gelir.

15. Savaşta olmadıkları zaman öyle pek ava falan gitmezler, çoğu zamanlarını dinlenerek geçirirler, uyurlar, yer içerler. En cesurlarının ve en savaş düşkünlerinin bile yapacak pek bir işi olmaz; evin, ocağın ve tarlaların bakımını kadınlara, yaşlı erkeklere ve evin en çelimsizlerine yüklerler. Yayılp otururlar, davranışlarındaki uyumsuzluk merak uyandırıcıdır, çünkü bu adamlar tembelliği bu kadar sevenken sükunetten de bir o kadar nefret ederler. Kavimler arasında kendi adlarına ya da tek tek birey olarak liderlerine sığır ya da tahıl hediye etmek âdettendir. Bu saygı kazanmanın bir yoludur, aynı zamanda liderlerinin gereksinimlerini de böylece karşılamış olurlar. Liderler özellikle komşu kavimlerin gönderdiği hediyeleri takdir ederler, tek tek kişilerin gönderdiklerini değil de halkın topluca gön-

magnifica arma, phalerae torquesque; iam et pecuniam accipere docuimus.

16. Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum est, ne pati quidem inter se iunctas
 2 sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. vicos locant non in nostrum morem conexas et cohaerentibus aedificiis: suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus
 3 casus ignis remedium sive inscitia aedificandi. ne caementorum quidem apud illos aut tegularum usus: materia ad omnia utuntur informi et citra speciem aut delectationem. quaedam loca diligentius inlinunt terra ita pura ac splendente,
 4 ut picturam ac liniamenta colorum imitetur. solent et subterraneos specus aperire eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemis et receptaculum frugibus, quia rigorem frigorum eius modi loci molliunt, et si quando hostis advenit, aperta populatur, abdita autem et defossa aut ignorantur aut eo ipso fallunt, quod quaerenda sunt.

17. Tegumen omnibus sagum fibula aut, si desit, spina consertum: cetera intecti totos dies iuxta focum atque ignem agunt. locupletissimi veste

derdiklerini, özel seçilmiş atları, enfes silahları, göğüsükleri ve koşum takımlarını; neyse artık onlara para da kabul etmelerini öğrettik.

16. Germania kavimlerinin hiçbirinin şehirlerde³⁶ yaşamadığı iyi bilinir; bitişik nizamdaki evlerde oturmaya katlanmadıkları da. Birbirlerinden ayrı, dağınık otururlar, sevdikleri bir pınarın, ovanın ya da bir korunun yanında yaşamaktan haz alırlar. Bizimkiler gibi yan yana, birbirine bitişik evlerden oluşmuş köyler kurmazlar. Herkes kendi evinin etrafında, ya yangın tehlikesine karşı önlem aldıklarından
 3 ya da inşaat işinde usta olmadıklarından boş bir alan bırakır. Bu insanların taşla, tuğlayla da işi olmaz. Her iş için kullandıkları kereste şekilsiz, süslemeden ve göz alıcılıktan yoksundur. Evlerinin bazı kısımlarını rengarenk bir resim
 4 ya da desen görüntüsü veren temiz ve parlak bir balçıkla büyük bir özenle sıvarlar. Her zaman yerin altına mağaralar kazarlar ve bu mağaraların üstüne bol bol gübre yığarlar. Bu mağaralar kışın kendilerine bir sığınak sağladığı gibi, ürünlerine de ambar görevi görür. Çünkü bu tür yerler donun şiddetini azaltır, ayrıca düşman saldırdığı zaman açığı alanları tahrip eder. Ama gizli ve yerin altına kazılmış evler ya tamamen gözden kaçır ya da bu tür yerler tahkikat gerektirdiğinden düşmanın onları arayacak zamanı olmaz.

17. Herkes giysi olarak bir iğneyle ya da iğne yoksa bir dikenle tutturulmuş harmani giyer. Başka bir şey giymeden bütün gün ocak başında, ateşin karşısında yatarlar. En zen-

- 2 *distinguuntur non fluitante, sicut Sarmatae ac Parthi, sed stricta et singulos artus exprimente. gerunt et ferarum pelles, proximi ripae neglegenter, ultiores exquisitius, ut quibus nullus per commercia cultus. eligunt feras et detracta velamina spargunt maculis pellibusque beluarum, quas*
- 3 *exterior Oceanus atque ignotum mare gignit. nec alius feminis quam viris habitus, nisi quod feminae saepius lineis amictibus velantur eosque purpura variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nudae brachia ac lacertos; sed et proxima pars pectoris patet.*

III. *Quamquam severa illic matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris. nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine sed ob mobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur.*

Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.

- 2 *intersunt parentes et propinqui ac munera probant, munera non ad delicias muliebres quaesita nec quibus nova nupta comatur, sed boves et*
- 3 *frenatum equum et scutum cum framea gladioque. in haec munera uxor accipitur, atque in vicem ipsa armorum aliquid viro adfert: hoc*
- 4 *maximum vinculum, haec arcana sacra, hos coniugales deos arbitrantur. ne se mulier extra*

- 2 ginleri Samatae ve Parthi kavimlerinin giydiklerine benzer bol olmayan, aksine uzuvların her birini ortaya çıkaran dar giysilerden anlaşılır. Ayrıca vahşi hayvan derileri giyerler. Nehir boyundaki³⁷ kavimler bu derileri öylesine üzerlerine geçirir, ama içerlek yerlerde yaşayanlar, henüz ticaret yaparak belli bir kültüre erişmemiş olduklarından, üstlerine başlarına büyük özen gösterir. Bu amaçla belli başlı hayvanları seçerler ve derilerini yüzerler. Derilerin üstünü
- 3 anavatani okyanusun uzakları ya da hiç bilinmeyen denizler olan hayvanların³⁸ benekli postlarıyla süslerler. Sadece kadınların giydiği mor renklerle bezeli keten elbiseler dışında kadınlar da erkeklerden farklı giyinmez. Elbiselerinin üst kısmı kolu örtecek şekilde dökülmez, bu bakımdan kolları ve omuzları çıplak kalır, bir de göğse yakın kısım açıktır.

18. Her şeye rağmen orada evlilik bağı çok kuvvetlidir, adetleri arasında bu kadar övgüye değer başka bir şey bulamazsın. Barbarlar içinde birkaçı dışında bütün Germanialılar tek eşle yetinir. Onlar da şehvetleri yüzünden değil, çok eşlilikle asil soylarının devamını sağlayabileceklerine inandıklarından böyle yapar.

Çeyizi³⁹ kadın kocasına değil, koca karısına verir. Ebeveyn-

- 2 ler ve akrabalar orada hazır bulunur ve verilen armağanlar hakkında yorumlar yaparlar. Bu armağanlar kadınların hoşlanacağı türden şeyler değildir, yeni gelin bunları takıp takıştırılmaz. Bunlar bir çift öküz, üstüne keçe serilmiş bir at, kalkan ve mızrak ya da kılıçtan ibarettir. İşte bu armağanlarla kadın başgöz edilir ve karşılığında kadın da kocasına bir çeşit silah verir. Düşüncelerine göre bu
- 3 çok güçlü bir bağıdır, bunlar kutsal gizemlerdir, bütün bunlar onların evlilik tanrılarıdır. Bir kadının kendini kah-

virtutum cogitationes extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in proelio passuram ausuramque: hoc iuncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. sic vivendum, sic periendum: accipere se quae liberis inviolata ac digna reddat, quae nurus accipiant rursusque ad nepotes referantur.

19. Ergo saepta pudicitia agunt, nullis spectaculorum inlecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptae. litterarum secreta viri
 2 pariter ac feminae ignorant. paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens et maritis permissa: abscisis crinibus nudatam oram propinquis expellit domo maritus ac per omnem vicum verbere agit; publicatae enim
 3 pudicitiae nulla venia: non forma, non aetate, non opibus maritum invenerit. nemo enim illic vitia ridet, nec corrumpere et corrumpi saeculum vocatur. melius quidem adhuc eae civitates, in quibus tantum virgines nubunt et cum spe votoque
 4 uxoris semel transigitur. sic unum accipiunt maritum quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium
 5 ament. Numerum liberorum finire aut quemquam

ramanlık düşüncelerinden ve savaşın getireceği tehlikelerden soyutlamaması için, evliliği başlatan törende kendisine her tür sıkıntıda ve tehlikede kocasının yanında bulunacağı, hem barışta hem de savaşta kocasıyla birlikte zorluklara göğüs germesi ve buna cesaret etmesi telkin edilir. Boyunduruk vurulmuş öküzler, savaşa hazır at, armağan edilen silahlar bu gerçeği dile getirir. Böyle yaşamalı, böyle ölmelidir; aldığı armağanı hiç bozmadan ve değerini yitirmeden çocuklarına emanet etmelidir; gelinleri bu armağanları ondan almalı ve torunlarına teslim etmelidir.

19. Bu yüzden bütün yaşamları boyunca iffetli bir yaşam sürerler, ne halka açık oyunların ve gösterilerin cazibesine kapılırlar ne de şöenlerin kıskırtıcılığıyla yoldan çıkarlar. Kadınlar ya da erkekler gizli mektuplaşma nedir bilmezler.
 2 Bu halk arasında zina pek işlenmez. Bu suçun yaptırımı ağırdır ve erkeğe yetkiler tanınmıştır: zina işleyen kadının kocası onun saçını keser, çırlıçıplak soyup akrabalarının gözü önünde evden sürüyerek köy boyunca kamçılایa kamçılایa götürür. Namusunu pazara çıkarmış kadın asla
 3 affedilmez; ne güzelliği, ne gençliği ne de zenginliği onun bir koca bulmasına yeter. Çünkü orada hiç kimse bu ayıbı güler yüzle karşılamaz, hiç kimse baştan çıkarmayı ve baştan çıkarılmayı çağın yeni modası olarak görmez. Sadece
 4 bakire kızların evlendirildiği kavimlerin durumu daha iyidir. Burada bir gelinin umutları ya da beklentileri bir defada sona erer. Bir tek kocaya sahip olur, bir tek bedeni ve bir tek yaşamı olması gibi; bunun ötesinde başka bir düşüncesi, geleceğe ilişkin istekleri olamaz, artık kocasını kocasıymış gibi değil de evlilik kurumu olarak görüp sever. Çocukla-
 5 rının sayısını sınırlı tutmayı ve sonradan doğan⁴⁰ çocukla-

ex agnatis necare flagitium habetur, plusque ibi boni mores valent quam alibi bonae leges.

20. In omni domo nudi ac sordidi in hos artus, in haec corpora, quae miramur, excrescunt. sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis aut
 2 nutritricibus delegantur. dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas: inter eadem pecora, in eadem humo degunt, donec aetas separet
 3 ingenuos, virtus adgnoscat. sera iuvenum venus, eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur; eadem iuventa, similis proceritas: pares
 4 validaeque miscentur, ac robora parentum liberi referunt. sororum filiis idem apud avunculum qui apud patrem honor. quidam sanctiorem artoremque hunc nexum sanguinis arbitrantur et in accipiendis obsidibus magis exigunt, tamquam et animum firmitus et domum latius teneant.
 5 heredes tamen successoresque sui cuique liberi, et nullum testamentum. si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patru, avunculi. quanto plus propinquorum, quanto maior adfinium numerus, tanto gratiosior senectus; nec ulla orbitatis pretia.

21. Suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui quam amicitias necesse est; nec

rı öldürmeyi iğrenç sayarlar. Onlar için iyi alışkanlıklar başka devletlerin iyi kanunlarından⁴¹ daha güçlüdür.

20. Her evde çocuklar çınlıçplak ve pislik içinde büyür, buna rağmen kolları bacakları ve bütün gövdeleri şaşılacak derecede iyi gelişir. Anneler çocuklarını kendileri emzirir.
 2 Bu görevi hizmetçi kızlara ya da sütannelerine bırakmazlar. Yetiştirilme açısından bir efendinin bir köleden hiç farkı yoktur. Aynı sürülerin arasında, aynı topraklarda büyüler, ta ki yaşı gelip de özgür doğumlular diğerlerinden ayrılncaya ve cesaretleriyle kendilerini belli edinceye kadar.
 3 Genç erkekler geç evlenir, böylece güçleri kuvvetleri azalmamış olur. Kızlar da acele ettirilmez, erkeklerle aynı diriliğe sahip olmaları ve aynı endamda olmaları beklenir.
 4 Birbirine denk yaşta olanlar ve bedence gelişmiş olanlar evlendirilir. Çocukları ebeveynlerinin kuvvetinin mirasçısıdır. Dayılar kız kardeşlerinin çocuklarını, kendi babalarının onları sevdiği kadar sever.⁴² Bazı kavimler bu kan bağına daha kutsal ve daha bağlayıcı sayar ve esir alırken bunu daha fazla göz önünde bulundururlar, sanki büyük bir sevgiyle birbirlerine bağlanıyormuş, sanki ailelerini daha da genişletiyorlarmış gibi düşünürler. Ama yine de her birinin mirasçısı ve halefi kendi çocuklarıdır; vasiyet bırakılması söz konusu değildir. Ölen kişinin çocukları yoksa, miras hakkı en yakınlarına, kardeşine, amcasına ya da dayısına devrolur. Kişinin ne kadar akrabası varsa, ne kadar yakını varsa yaşlılığında o kadar saygı görür. Çocuksuz olmanın hiçbir değeri yoktur.

21. Ailede babanın ya da akrabaların dostlarını kabullenmek kadar düşmanlarını da kabullenmek bir zorunluluktur.

implacabiles durant; luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero recipitque satisfactionem universa domus, utiliter in publicum, quia periculosiores sunt inimicitiae iuxta libertatem.

- 2 Convictibus et hospitibus non alia gens effusius indulget. quemcumque mortalium arcere tecto nefas habetur; pro fortuna quisque apparatus epulis excipit. cum defecere, qui modo hospes fuerat, monstrator hospitii et comes; proximam
- 3 domum non invitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. notum ignotumque quantum ad ius hospitis nemo discernit. abeunti, si quid poposcerit, concedere moris; et poscendi in vicem eadem facilitas. gaudent muneribus, sed nec data imputant nec acceptis obligantur. [victus inter hospites comis.]

22. Statim e somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, saepius calida, ut apud quos plurimum hiems occupat. lauti cibum capiunt: separatae singulis sedes et sua cuique mensa. tum ad negotia nec minus saepe ad convivia procedunt

- 2 armati diem noctemque continuare potando nulli praebrum. crebrae, ut inter vinolentos, rixae raro conviciis, saepius caede et vulneribus transiguntur.
- 3 sed et de reconciliandis invicem inimicis et

Ama bu düşmanlıklar uzayıp giden türden değildir, hatta belli sayıda sığır ya da koyun vererek adam öldürmenin bile günahından kurtulmak mümkündür ve kefaretin ödenmesi tüm aileyi huzura erdirir. Bu âdet toplum siyaseti açısından da yararlıdır; çünkü özgürlüğün olduğu yerde düşmanlıklar büyük tehlikeler doğurur.

- 2 Hiçbir halk şöenlere ve konukseverliğe onlar kadar kendini kaptırmamıştır. Herhangi bir insanı eve kabul etmemek ayıp sayılır. Herkes gücü yettğinde görkemli sofralar kurup konuklarını ağırlar. Yemek tükendiğinde, ev sahibi bu kez konuğunun kılavuz ve yol arkadaşı olur, bitişikteki eve
- 3 davet edilmeksizin giderler, hiç aldırılmazlar; orada da aynı samimiyetle ağırlanırlar. Konukseverlik geleneği uyarınca hiç kimse yabancıyı tanıdığından ayırt etmez. Konuk ayrılırken bir şey talep ettiğinde istediğini yerine getirmek adettendir. Konuktan bir şey istemek konusunda da aynı rahatlığı gösterirler. Armağanlar onları mutlu eder, fakat ne verdikleri armağanlardan karşılık beklerler ne de aldıkları armağanlara karşılık verme zorunluluğu hissederler [konuklarıyla aralarındaki ilişkiler çok naziktir].

22. Günün geç saatlerine kadar uyudukları uykudan kalktıklarında genellikle ılık suyla yıkanılırlar. Ömürlerinin çoğunu kara kışla geçirdikleri için bu doğaldır. Yıkandıktan sonra herkes kendi masasına oturarak ayrı ayrı yemek yer. Daha sonra silahlarını kuşanarak ya işe ya da sık sık

- 2 yaptıkları gibi ziyafete giderler. Sabah akşam sürekli içmekten kimse utanmaz. Sarhoşlar arasında her zaman olduğu gibi sık sık kavga çıkar ve bu kavgalar öyle pek küfürleşmeyle bitmez, çoğu zaman cinayet ve yaralanmalarla
- 3 son bulur. Bununla beraber düşmanların barışması, aile

ingendis adfinitatibus et asciscendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conviviis consultant, tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus aut ad magnas
4 incalescat. gens non astuta nec callida aperit adhuc secreta pectoris licentia loci; ergo detecta et nuda omnium mens. postera die retractatur, et salva utriusque temporis ratio est: deliberant, dum fingere nesciunt, constituunt, dum errare non possunt.

23. Potui humor ex hordeo aut frumento, in quandam similitudinem vini corruptus; proximi ripae et vinum mercantur. cibi simplices, agrestia poma, recens fera aut lac concretum: sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. adversus sitim
2 non eadem temperantia. si indulseris ebrietati suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitis quam armis vincentur.

24. Genus spectaculorum unum atque in omni coetu idem. nudi iuvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas frameas saltu iaciunt.
2 exercitatio artem paravit, ars decorem, non in quaestum tamen aut mercedem: quamvis audacis
3 lasciviae pretium est voluptas spectantium. aleam, quod mirere, sobrii inter seria exercent, tanta

ittifaklarının kurulması, liderlik seçimleri, hatta savaş ve barış meseleleri bile çoğunlukla bu şöenlerde tartışılır, zihnin serbest düşüncelere bu kadar açık olduğu ya da önemli düşünceler ortaya atmak için bu kadar heyecanlandığı başka bir zaman yokmuş gibi. Bu ırk doğal ya da sonradan elde edilen bir kurnazlığa sahip olmadığı için, rahat bir ortam bulduklarında yüreklerindeki bütün gizli düşün-
4 celeri açığa dökerler; böylece herkesin ne düşündüğü ortaya çıkar ve açıkça anlaşılır. Ertesi gün meseleler yeniden ele alınır, her iki zamanda⁴³ söylenenlerden manuklı bir sonuç çıkarmaya çalışırlar. Duygularını örtmeyi başaramadıklarında tartışmayı yeğlerler, hata olasılığı olmadığına da bir karar alırlar.

23. Arpa ya da buğdaydan yapılan, mayalanınca tadı şarabı andıran bir içki içerler.⁴⁴ Nehirde⁴⁵ yaşayanlar ayrıca şarap da satın alır. Yiyecekleri mütevazıdır, yabani yemişler, taze av eti, mayalanmış süt⁴⁶ gibi şeylerdir. Abartılı yiyecekler, görkemli hazırlıklar olmadan açlıklarını giderirler. Ama iş
2 susuzluğa gelince aynı tutumu sergilemezler. İçkiye olan düşkünlüklerini kullanarak istedikleri kadar içki içmelerini sağlayabilirsiniz, bu kusurları onları silahlarla olduğundan daha kolayca alt etmenizi sağlar.

24. Halka açık tek bir gösterileri vardır ve her toplantıda aynısını yaparlar. Çıplak gençler canları pahasına kılıçların ve kargıların⁴⁷ arasından atlar, zıplar, bunun adı
2 onlar için spor oyunudur. İdmanlar beceri, beceri ise zarafet kazandırır, herhangi bir kazanç ya da para beklentileri yoktur. Bu cesaret gerektiren şenliğin tek kazancı izleyicilerin aldığı zevktir. Tuhaf ama zar atmak, ayrıken yaptıkları en ciddi uğraşları arasındadır. Kazanmak ya

lucrandi perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo iactu de libertate ac de corpore contendant. victus voluntariam servitutem adit: quamvis iuvenior, quamvis robustior, adligari se ac venire patitur. ea est in re prava pervicacia; ipsi fidem vocant. servos condicionis huius per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriae exsolvant.

25. Ceteris servis non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur: suam quisque sedem, suos penates regit. frumenti modum dominus aut pecoris aut vestis ut colono iniungit, et servus hactenus paret: cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. verberare servum ac vinculis et opere coërcere rarum: occidere solent, non disciplina et severitate, sed impetu et ira, ut inimicum, nisi quod impune est. liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus quae regnantur. ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt: apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt.

26. Faenus agitare et in usuras extendere ignotum; ideoque magis servatur quam si vetitum esset. agri pro numero cultorum ab universis in

da kaybetmek adına öyle pervasızca bahse tutuşurlar ki, ortaya koyacak bir şeyleri kalmadığında bu kez en son haklarını özgürlükleri ve canları için kullanırlar. Kaybeden gönüllü olarak kazananın kölesi olur. Daha genç ve daha güçlü olsa bile esir düşüp satılmasına tahammül gösterir. Bu onların aşırı inadının göstergesidir, ama onlar buna dürüstlük derler. Sonra da kazandıkları zaferin utancından kurtulmak için, bu şekilde elde ettikleri köleleri pazara çıkarıp satarlar.

25. Diğer köleler ise aile içindeki hizmetlerde bizim alıştığımız gibi kullanılmazlar, her biri kendi evinde oturur ve kendi evini yönetir. Efendileri bir kiracı gibi onlardan belirli miktarlarda tahıl, sığır veya giyecek talebinde bulunur; kölenin bağımlılığı da bununla sınırlı kalır. Evin diğer işleri efendinin karısı ve çocukları tarafından yapılır. Köleyi kamçılar, zincire vurmak ya da ağır işlere koşmak nadir durumlardır. Ama onları öldürmekten yana tavır sergilerler, bunu sıkı bir denetim oluşturmak ya da haşin bir davranış sergilemek için değil de, adeta bir düşmanı öldürüyormuş gibi vahşice bir hırsa ve öfkeye kapılarak gerçekleştirirler; bunun herhangi bir cezası yoktur. Azatlılar kölelerden daha üstün değildir, aile içinde pek ağırlıkları yoktur ve krallar tarafından yönetilen bazı kavimler dışında toplumda hiç dikkate alınmazlar.⁴⁸ Krallıklarda özgür doğumlulardan ve soylu ailelerden gelenlerden daha çok yükselirler. Ama diğer kavimlerde azatlıların rütbece aşağıda olmaları özgürlüğün kanıtıdır.

26. Kazandıkları parayı işletmeyi ve faizle arttırmayı bilmezler. Aslında bilmemek yasaklanmış olmasından daha fazla bu adeti korumuştur. Araziler belli bir sırayla orada yaşayan nüfusun

1. *viæ occupantur, quos mox inter se secundum
dignationem partiuntur; facilitatem partiendi
2. camporum spatia praestant. arva per annos
mutant, et superest ager. nec enim cum ubertate
et amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria
conserant ut prata separent ut hortos rigent: sola
3. terrae seges imperatur. unde annum quoque
ipsam non in totidem digerunt species: hiems et
ver et aestas intellectum ac vocabula habent,
autumni perinde nomen ac bona ignorantur.*

21. *Funerum nulla ambitio: id solum observatur, ut
corpora clarorum virorum certis lignis cremantur.
2. struem rogi nec vestibus nec odoribus cumulant:
sua cuique arma, quorundam igni et equus
adicitur. sepulcrum caespes erigit: monumentorum
arbitrium et operosum honorem ut gravem defunctis
aspernantur. lamenta ac lacrimas cito, dolorem et
tristitiam tarde ponunt. feminis lugere honestum
est, viris meminisse.*

3. *Hæc in commune de omnium Germanorum
origine ac moribus accepimus: nunc singularum
gentium instituta ritusque, quatenus differant,
quæque nationes e Germania in Gallias
commigraverint, expediam.*

21. *Validiores olim Gallorum res fuisse summus
auctorum divus Iulius tradit; eoque credibile est*

sayısına uygun bir biçimde bütün köy halkı tarafından alınır,
2 sonra aralarında rütbe göre paylaştırılır. Arazilerin bü-
yüklüğü ve genişliği kolayca bölünmelerine olanak tanır.
Tarlaları her yıl değiştirirler,⁴⁹ yine de pek çok ekilecek
toprak kalır.⁵⁰ Çünkü topraklarının verimliliğini arttırmak
ve genişletmek için meyve fidanları dikmek, otları ayıkla-
mak ve bahçeleri sulamak için kendilerini sıkıntıya sokup
3 emek harcamazlar; topraktan tek bekledikleri tahıldır. Bu
yüzden bir yılı kendi içinde, bizde olduğu gibi bunca mev-
sime ayırmazlar; kış, ilkbahar, yaz onlar için tek anlam içe-
ririr ve tek adı vardır.⁵¹ Sonbaharın isminden de nimetlerin-
den de habersizdirler.

27. Cenaze törenleri debdebesizdir.⁵² Bildikleri tek âdet, ta-
nınmış kişilerin ölüsünü özel bazı odunlarda yakmaktır.
2 Odun yığınlarının üstünü giyeceklerle ya da kokularla dol-
durmazlar. Ölülerin silahlarını ya da bazı durumlarda atını
da ateşe atarlar. Mezardan sadece çimenler yükselir. Ölü-
nün üzerine ağırlık vereceği düşüncesiyle yüksekçe ve
özenle dikilmiş heybetli anıtlardan hoşlanmazlar. Yas tut-
maları ve ağlamaları çok uzun sürmez, ama acıları ve ke-
derleri yavaş yavaş geçer. Kadınlar için yas tutmak, er-
kekler için de anımsamak onurlu bir davranıştır.

3 İşte bütün Germania kavimlerinin kökenine ve gelenekle-
rine ilişkin öğrendiklerimiz bunlardan ibarettir. Şimdi her
kavmin kurumlarını, törelerini, ne bakımdan farklılıklar
içerdiklerini ve hangi ulusların Germania'dan Gallia'ya göç
ettiklerini açıklayacağım.

28. Gallialıların bir zamanlar Germanialılardan daha güçlü
olduklarını, bu konuda en sağlam bilgi kaynağımız olan
tanrısal Iulius⁵³ bize bildirmiştir, bu yüzden Gallialıların

etiam Gallos in Germaniam transgressos. quantum enim amnis obstabat quo minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque
 2 sedes promiscas adhuc et nulla regnorum potentia divisas! igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. manet adhuc Boihaemi nomen signatque loci veterem memoriam quamvis
 3 mutatis cultoribus. sed utrum Aravisci in Pannoniam ab Osis [Germanorum natione] an Osi ab Araviscis in Germaniam commigraverint, cum eodem adhuc sermone institutis moribus utantur, incertum est, quia pari olim inopia ac libertate
 4 eadem utriusque ripae bona malaque erant. Treveri et Nervii circa adfectionem Germanicae originis ultra ambitiosi sunt, tamquam per hanc gloriam sanguinis a similitudine et inertia Gallorum separentur. ipsam Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci,
 5 Nemetes. ne Ubii quidem, quamquam Romana colonia esse meruerint ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine vocentur, origine erubescunt, transgressi olim et experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut custodirentur.

nehri⁵⁴ aşıp Germania'ya geçtiklerine inanabiliriz. Çünkü halklar iyice büyüyüp güçlenirken ve o sırada herkese açık
 2 olan ve henüz kudretli krallıklar arasında paylaşılmamış yerleşimleri işgal ederken ve mallarını karşılıklı değış to- kuş yaparken bunca kavime bir nehir ne kadar engel ola- bilirdi ki! Bu yüzden Helvetii⁵⁵ kavmi Hercynia ormanı ile Rhenus ve Moenus⁵⁶ nehirleri arasında, Boii kavmi⁵⁷ ise onların ötesine yerleşmiştir; bunların her ikisi de Gallia so- yundandır. Boihaemi⁵⁸ adı hâlâ yaşamaktadır ve şimdi aha- lisi değışmiş olsa bile bu yerin eski geleneğine işaret etmek- tedir. Ama Aravisci kavminin⁵⁹ bir Germania kavmi olan Osi'den mi⁶⁰ Pannonia'ya göç ettiği, yoksa Osi'nin mi Ara- visci'den Germania'ya geldiğı, bu iki kavmin dilleri, ku- rumları ve adetleri hâlâ aynı olduğı için belirsizdir. Çünkü zamanında bu kavimler aynı derecede yoksul ve aynı dere- cede özgürdü, nehrin her iki kıyısının faydaları ve zararları
 4 arasında da bir fark yoktu. Hatta Treveri⁶¹ ve Nervii⁶² kavim- leri bile Germania kökenli olduklarını iddia edip bununla övünürler, bu kanın onurunu taşımakla⁶³ Gallialılara benzer- likten ve Gallialıların çıkırıldımğından ayrıldıklarını düşü- nürler. Rhenus nehrinin kıyısında Germanialıların soyundan geldikleri konusunda şüphe bulunmayan Vangiones,
 5 Triboci ve Nemetes⁶⁴ kavimleri yaşar. Hatta Ubii kavmi,⁶⁵ bir Roma kolonisi olmayı hak etmelerine ve kurucularının adından dolayı Agrippinenses⁶⁶ olarak adlandırılmayı tercih etmelerine rağmen, soylarından utanmazlar.⁶⁷ Bunlar vak- tiyle Rhenus nehrini geçtikten ve Roma'nın tabiyetinde ol- duklarını kanıtladıktan sonra Rhenus nehrinin kıyısına yer- leştirilmişlerdir. Göz altında tutulmak istendiğı için değıl de yerleştikleri yeri gözet sinler diye böyle yapılmıştır.

29. *Omnia harum gentium virtute praecipui Batavi non multum ex ripa, sed insulam Rheni annis colunt, Chattorum quondam populus et seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fierent. manet honos et antiquae societatis insigne; nam nec tributis contemnuntur nec publicanus atterit; exempti oneribus et collationibus et tantum in usum proeliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. est in eodem obsequio et Mattiacorum gens; protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam. ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terrae suae solo et caelo acrius animantur.*
30. *Ultra hos Chatti initium sedis ab Hercynio saltu incobant, non ita effusis ac palustribus locis ut ceterae civitates in quas Germania patescit,*

29. Bütün bu kavimler arasında en cesuru olan Batavi, Rhenus nehrinde bir adaya⁶⁸ yerleşmiştir, kıyıda ise çok az bir toprakları vardır. Bunlar bir zamanlar Chatti⁶⁹ halkındandı, ama bir iç ayaklanma sonucunda nehri geçip o sırada yaşadıkları topraklara yerleştiler ve burada Roma İmparatorluğunun⁷⁰ bir parçası haline geldiler. Hâlâ onurlarını ve eski bir müttefik olmanın nişanını korumaktadırlar. Çünkü haraç vermek gibi aşağılayıcı bir duruma düşmemişlerdir ve ne de aşar vergisi⁷¹ ödemek zorundadırlar. Her tür yükümlülüklerden ve vergilerden muaf olarak sadece çarpışma durumları için bir kenara ayrılmışlardır; adeta cephanelikler gibi savaşlar için hazır tutulmaktadırlar. Aynı itaatkârlık Mattiaci⁷² kavmi için de söz konusudur. Çünkü Roma ulusunun büyüklüğü Rhenus nehrinin ötesine ve eski serhat boylarına kadar imparatorluğumuza saygı duyulmasına yol açmıştır. Bu yüzden Mattiaci kavmi nehrin öte kıyısında kendi topraklarında ve kendi sınırlarında yaşadığı halde hâlâ bizimle aynı duyguları ve aynı amacı paylaşır. Diğer yönlerden Batavi kavmine benzerler, sadece yaşadıkları toprakları ve iklimleri onları daha sert mizaçlı yapmıştır.
30. Rhenus ve Danuvius nehirlerinin ötesine yerleşmiş olmalarına rağmen toprakların "onda birini"⁷³ ekip biçenleri Germania halkından sayamayacağım. Bunlar Gallialıların en aşağı seviyedeki halklarından olup kutluk yüzünden cüretkârca kime ait olduğu bilinmeyen bu toprakları işgal etmişlerdir. Daha sonra sınırimız belirlenip garnizonlarımız ileriye kaydırılınca, bu topraklar imparatorluğun en kuytu köşesi ve Roma eyaletinin bir parçası olarak görülmüştür.
30. Bunların ötesinde Hercynia ormanından itibaren Chatti kavminin⁷⁴ yerleşimleri başlar. Burası Germania

durant siquidem colles, paulatim rarescunt, et
 Chattos suos saltus Hercynius prosequitur simul
 2 atque deponit. duriora genti corpora, stricti artus,
 minax vultus et maior animi vigor. multum, ut
 inter Germanos, rationis ac sollertiae: praeponere
 electos, audire praepositos, nosse ordines,
 intellegere occasiones, differre impetus, disponere
 diem, vallare noctem, fortunam inter dubia,
 virtutem inter certa numerare, quodque
 rarissimum nec nisi Romanae disciplinae
 concessum, plus reponere in duce quam in exercitu.
 3 omne robur in pedite, quem super arma
 ferramentis quoque et copiis onerant: alios ad
 proelium ire videas, Chattos ad bellum. rari
 excursus et fortuita pugna. equestrium sane
 virium id proprium, cito parare victoriam, cito
 cedere: (peditum) velocitas iuxta formidinem,
 cunctatio propior constantiae est.

31. Et aliis Germanorum populis usurpatum raro et
 privata cuiusque audentia apud Chattos in
 consensum vertit, ut primum adoleverint, crinem
 barbamque submittere, nec nisi hoste caeso exuere
 2 votivum obligatumque virtuti oris habitum. super
 sanguinem et spolia revelant frontem, seque tum

düzlüğüne yayılmış diğer kavimlerin toprakları kadar ge-
 niş ve bataklık değildir. Buna karşılık birbirine bitişik te-
 pelerin yükseldiği ve giderek seyredildiği bir alandır. Hercy-
 nia ormanı da kendi topraklarının yerlisi Chatti kavminin
 yerleşimlerine eşlik eder⁷⁵ ve sonra gözden kaybolur. Bu
 2 kavmin halkının vücutları daha dayanıklıdır, uzuvları ya-
 pıdır, ifadeleri serttir ve daha cesur bir ruha sahiptirler.
 Diğer Germanialılara göre daha akıllı ve dirayetlidirler.
 Seçtikleri kişiye destek olup yükseltirler, yükselttikleri ki-
 şiyeye de itaat ederler, edindikleri mevkiyi korumasını bi-
 lirler, önlerine çıkan fırsatları değerlendirirler, iç dürtüle-
 rini denetlerler, gün içinde yapacaklarını belirlerler, gece-
 leri siperlerde saklanıp kendilerini güvenceye alırlar, tali-
 hin değişken olduğunun farkındadırlar, cesaretin güveni-
 lirliğine inanırlar. Üstelik sadece Roma disiplini altında gö-
 rülebilecek ender bir özellikleri de ordudan çok komutana
 3 güvenmeleridir. Güçlerinin kaynağı, silahlardan başka bir
 de demirden aletler ve yiyecek taşıyan piyadeleridir. Diğer
 Germania kavimlerinin muharebeye giriştiğini, ama Chatti
 kavminin savaş yaptığını anlarsın. Düzensiz baskınlara,
 rastgele çarpışmalara giriştikleri pek görülmez. Bir çırpıda
 yengi kazanıp, bir çırpıda yengiye boyun eğmek süvari as-
 kerlerin özelliğidir; (piyadelerde ise) sürat panikle eşan-
 lamlıdır, tedbirlilik cesaretle eştir.

31. Diğer Germania kavimleri arasında nadiren uygula-
 nan ve kişisel cesaretin göstergesi olan bir adeti Chatti
 kavmi geleneksel hale getirmiştir: ergenlik çağına erişir
 erişmez saç ve sakal uzatmak ve bir düşman öldürünce-
 ye kadar bu alışkanlıktan vazgeçmeyeceklerine dair yi-
 2 ğitlik üzerine şeref sözü verip ant içmek. Düşmanın kanlı
 cesedi üstünde yüzlerini açıp gösterirler ve ancak ondan

demum pretia nascendi rettulisse dignosque patria
ac parentibus ferunt; ignavis et imbellibus manet
3 squalor. fortissimus quisque ferreum insuper
anulum (ignominiosum id genti) velut vinculum
4 gestat, donec se caede hostis absolvat. plurimis
Chattorum hic placet habitus, iamque canent
insignes et hostibus simul suisque monstrati.
omnium penes hos initia pugarum; haec prima
5 semper acies, visu nova; nam ne in pace quidem
cultu mitiore mansuescunt. nulli domus aut ager
aut aliqua cura: prout ad quemque venere,
aluntur, prodigi alieni, contemptores sui, donec
exsanguis senectus tam durae virtuti impares
faciat.

32. Proximi Chattis certum iam alveo Rhenum
quique terminus esse sufficiat Usipi ac Tencteri
2 colunt. Tencteri super solitum bellorum decus
equestris disciplinae arte praecellunt, nec maior
apud Chattos peditum laus quam Tencteris
3 equitum. sic instituere maiores, posteris imitantur.
hi lusus infantium, haec iuvenum aemulatio:
4 perseverent senes. inter familiam et penates et
iura successionum equi traduntur: excipit filius,

sonra hayata gelmelerinin bedelini ödediklerine, yurduna
ve atalarına layık birer insan olduklarına inanırlar. Korkak
ve savaştan kaçan kişiler ise hep saçlı sakallı dolaşır. Ayrıca
5 içlerinden en cesur olanı bir düşman öldürüp kendisini sa-
liverinceye kadar⁷⁶ sanki bir kelepçe gibi demir bir yüzük
takar (bu kavim için bu yüzük onursuzluk işaretidir). Chatti
4 kavminin çoğu bu tür adetlerden çok hoşlanır. Saçları kır-
laşmış, yaşını başını almış kimseler toplumda belirginlik
kazanır ve hem düşmanlarının hem de kendi insanların
dikkatini çeker. Bu kimseler savaşa başlamanın sorumlulu-
ğunu üstlenir; harp safında ilk sıraya yerleşirler, bu alışıl-
madık bir manzardır. Barış zamanında bile uygar bir görü-
5 nüş kazanıp sakinleşmezler. Hiç birinin ne evi, ne arazisi,
ne de bir meşgalesi vardır. Kimin yanına gidip yerleşmiş-
seler onlar tarafından beslenirler. Başkalarının malını har
vurup harman savurur, kendilerininkilere de hiç önem
vermezler, ta ki yaşlanıp elden ayaktan kesilinceye ve
böylesi zorlu bir kahramanlığı gerçekleştiremeyecek hale
gelinceye dek.

32. Chatti kavminin hemen yanında, Rhenuş havzasının
bir sınır teşkil edecek kadar belirginleştiği bölgede, Usipi ve
2 Tencteri⁷⁷ kavimleri yaşar. Tencteri kavmi savaşta kazanı-
lan onura düşkünlüğünün yanı sıra, süvari sınıfının düze-
niyle de diğer kavimler arasından sıyrılır. Tencteri kavmi-
nin süvarilerinin ünü, Chatti'nin piyadelerinin kazandığı
3 ünü aşar. Ata icadı olan bu gelenek sonraki nesiller tara-
findan korunmuştur. Ata binme çocuklar için bir oyun,
gençler için rekabet konusudur, hatta yaşlılar bile ısrarla
4 bu geleneği sürdürür. Atlar da, köleler ya da evler gibi, ve-
raset hakkı olarak devredilir. Ama diğer konularda olduğu

non ut cetera, maximus natu, sed prout ferox bello et melior.

33. Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos et Angrivarios immigrasse narratur, pulsus Bructeris ac penitus excisis vicinarum consensu nationum, seu superbiae odio seu praedae dulcedine seu favore quodam erga nos
2 deorum; nam ne spectaculo quidem proelii invidere. super sexaginta milia non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. maneat, quaeso, duretque gentibus, si non amor nostri, at certe odium sui, quando urgentibus imperii fatibus nihil iam praestare fortuna maius potest quam hostium discordiam.

34. Angrivarios et Chamavos a tergo Dulgubnii et Chasurarii cludunt aliaeque gentes haud perinde memoratae, a fronte Frisii excipiunt. maioribus minoribusque Frisiis vocabulum est ex modo virium. utraeque nationes usque ad Oceanum Rheno praetextantur ambiuntque immensos insuper
2 lacus et Romanis classibus navigatos. ipsum quin etiam Oceanum illa temptavimus: et superesse adhuc Herculis columnas fama vulgavit, sive adiit Hercules, seu quidquid ubique magnificum
3 est, in claritatem eius referre consensimus. Nec

gibi yaşça büyük olana değil de, savaşta yigıtlığını ve üstünlüğünü kanıtlamış oğlana devredilir.

33. Eskiden Tencteri kavminin yanında Bructeri⁷⁸ kavmi yaşardı, ama şimdi söylenenlere bakılırsa buralara Chamavi⁷⁹ ve Angrivarii⁸⁰ göç etmiş, Bructeri kavmini yerinden etmiş ve komşu kavimlerin de desteğini alarak ya Bructeri kavminin zorbalıklarından nefret ettiklerinden, ya yağma umduklarından ya da tanrıların bize⁸¹ bir lütfu olarak bu kavmin kökünü kurutmuştur. Çünkü tanrılar tenezzül
2 edip bize bu savaşı gösterdiler. Altmış bin adam Romalıların okları, mızrakları olmadan (işin muhteşem yanı da bu zaten) yere serilip gözlerimize bayram ettirdiler. Bize karşı sevgi beslemiyorlarsa, dilerim, bu kavimler arasında hep böyle çatışmalar olur, en azından birbirlerinden nefret ederler. İmparatorluğumuzun geleceği yazgıyı zorladıkça, talih bize düşmanlarımız arasında uyumsuzlıktan daha büyük hiçbir nimet sunamaz.

34. Angrivarii ve Chamavi kavimlerinin arkasında, Dulgubnii⁸² ve Chasurarii⁸³ ve pek iyi tanınmayan başka kavimler vardır, ön taraflarında ise Frisii⁸⁴ kavmi yer alır. Bunlar güçlerine göre Büyük ve Küçük Frisii diye adlandırılır. Her iki kavim okyanusa varıncaya dek Rhenus nehri civarına yerleşmiştir;
2 topraklarında Roma donanmalarının da sefer yaptığı⁸⁵ büyük göller vardır. Gerçekten de biz tehlikeleri göze alıp bu yörelerde epey bir dolandık. Halk arasındaki söylentilere bakılırsa Hercules sütunları⁸⁶ hâlâ oradadır. Belki sahiden Hercules bu topraklara gitti, belki de görkemli olarak gördüğümüz
3 her yere Hercules'in adını karıştırıyoruz. Keşif girişimimiz

defuit audentia Druso Germanico, sed obstitit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. mox nemo temptavit, sanctiusque ac reverentius visum de actis deorum credere quam scire.

35. Hactenus in occidentem Germaniam novimus; in septentrionem ingenti flexu recedit. ac primo statim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Frisiis ac partem litoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur, donec in
 2 Chattos usque sinuetur. tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chauci sed et implent, populus inter Germanos nobilissimus quique
 3 magnitudinem suam malit iustitia tueri. sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretique nulla
 4 provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. id praecipuum virtutis ac virium argumentum est, quod, ut superiores agant, non per iniurias adsequuntur; prompta tamen omnibus arma ac, si res poscat, exercitus, plurimum virorum equorumque; et quiescentibus eadem fama.

36. In latere Chaucorum Chattorumque Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt: idque iucundius quam tutius fuit, quia inter impotentes et validos falso quiescas: ubi manu

Drusus Germanicus'un⁸⁷ cesaretsizliği yüzünden değil, bir zamanlar Hercules'e de engel olan okyanusun bu kez kendisine engel olması yüzünden başarısızlıkla sonuçlandı. Sonra da hiç kimse bunu yeniden denemedi. Tanrıların işlerini bilmekten çok onlara inanmak daha kutsal ve daha saygın görünüyor.

35. Şimdiye kadar Batı Germania hakkında bilgi edindik. Bu topraklar kuzeye doğru koskaca bir sahayı içine alarak döner.⁸⁸ İlk olarak Chauci⁸⁹ kavmiyle gelir; sonra Frisii kavimlerinin yerleşim alanlarından başlayarak ve sahilin bir kısmını içine alarak az önce söz ettiğimiz bütün kavimlerin sınırları boyunca uzanır ve kıvrılarak Chatti kavminin yerleşimlerine ulaşır. Chauci kavmi ülke topraklarının bu geniş bölümünü zaptetmekle kalmamış, aynı zamanda buraya yerleşmişlerdir. Germanialıların en soylusu olan bu kavim büyük topraklarını adaletle korumayı yeğler. Hırs beslemeden, şiddet gösterilerine girişmeden bir köşede sükûnet içinde yaşarlar; yağmalara, soygunlara karışıp hiçbir savaşa sebebiyet vermezler. Cesaretlerinin ve güçlerinin yegâne kanıtı üstünlüklerini kimseye zarar vermeden sürdürmeleridir. Buna karşın silahları ellerindedir; gerektiğinde pek çok piyade ve süvariden oluşan birlikleriyle savaşa hazır dırlar. Barış zamanında da savaştaki kadar ün salmışlardır.

36. Chauci ve Chatti kavimlerinin yaşadığı toprakların yanında yerleşen Cherusci kavmi⁹⁰ saldırılara maruz kaldıklarından uzun süren abartılı ve cesaret kırıcı bir barış dönemi yaşamıştır. Bu güvenli olmaktan çok keyifli bir durumdur, barışsever olmak yasa tanımayan güçlü komşular arasında kendi kendini aldatmaktan başka bir şey değildir.

agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt.

- 2 ita qui olim boni aequique Cherusci, nunc inertes
ac stulti vocantur; Chattis victoribus fortuna in
3 sapientiam cessit. tracti ruina Cheruscorum et
Fosi, contermina gens, adversarum rerum ex
aequo socii sunt, cum in secundis minores fuissent.

37. Eundem Germaniae sinum proximi Oceano
Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria
ingens. veterisque fama lata vestigia manent,
utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc
quoque metiaris molem manusque gentis et tam

- 2 magni exitus fidem. Sescentesimo et
quadagesimo annu urbs nostra agebat, cum
primum Cimbrorum audita sunt arma Caecilio
Metello ac Papirio Carbone consulibus. ex quo si ad
alterum imperatoris Traiani consulatum
computemus, ducenti ferme et decem anni colliguntur:

- 3 tam diu Germania vincitur. medio tam longi aevi
spatio multa in vicem damna. non Samnis, non
Poeni, non Hispaniae Galliaeve, ne Parthi quidem
saepius admonuere: quippe regno Arsacis acrior est
4 Germanorum libertas. quid enim aliud nobis quam
caedem Crassi, amisso et ipse Pacoro, infra Ventidium
5 deiectus Oriens obiecerit? at Germani Carbone et

Güçlünün hüküm sürdüğü yerlerde, itidal ve adalet sadece
en kudretliye tanınan özelliklerdir. Bu yüzden vaktiyle iyi
2 ve adaletli olan Cherusci halkına şimdi korkak ve budala
deniyor; oysa Chatti kazandığı zaferlerle⁹¹ başarıyı bilgelik-
3 le özdeşleştirmiştir. Cherusci'nin yıkılışı, sınır komşusu
Fosi⁹² kavminin de yıkımına yol açmıştır. Cherusci kavmi
refah kendisinden daha aşağı seviyede olan Fosi kavmiyle
aynı karayazgıyı paylaşmıştır.

37. Germania'nın yine bu ücra kıvrımında, okyanusun di-
binde Cimbri⁹³ kavmi yerleşiktir. Bunlar şimdi küçük bir
kavimdir, ama şanları büyüktür. Eski şöhretlerinin alabil-
diğine büyük izleri hâlâ yaşamaktadır. Rhenus'un her iki
kıyısında geniş çaplı karargâhları⁹⁴ vardır ve bunların kap-
ladığı alandan bu kavmin nüfuzunu ve savaş gücünü ölçe-
2 bilir, büyük göçlerinin⁹⁵ kanıtını bulabilirsin. Şehrimiz⁹⁶
640. yılındayken,⁹⁷ Caecilius Metellus ve Papirius Carbo'nun
konsüllüğü sırasında Cimbri kavminin adını ilk kez işitmiş-
ti. İşte o andan başlayarak imparator Traianus'un ikinci
konsüllüğüne⁹⁸ kadar olan zamanı hesaplırsak yaklaşık
ikiyüz on yıl gibi bir süreyle karşılaşırız. Demek ki Ger-
3 mania epey zamandır fethediliyor. Bu uzun zaman zarfın-
da karşılıklı birçok kayıp verildi. Ne Samnis,⁹⁹ ne Po-
eni,¹⁰⁰ ne Hispaniae,¹⁰¹ ne Gallia¹⁰² ne de Parthi kavimleri
başımızı bu kadar sık ağrıttı. Germanialıların özgürlüğe
4 düşkünlükleri hiç kuşkusuz Arsacides'in¹⁰³ monarşisinden
bile daha şiddetlidir. Çünkü Doğu Crassus'un¹⁰⁴ katlin-
den başka neyi bize gösterebilir, kendisi Pacorus'u kay-
5 betmişken ve Venditus'un¹⁰⁵ ayakları altında ezilmişken?
Ama Germanialılar Carbo'yu, Cassius'u,¹⁰⁶ Scaurus

Cassio et Scauro Aurelio et Servilio Caepione
Maximoque Mallio fuis vel captis quinque simul
consulares exercitus populo Romano, Varum
trisque cum eo legiones etiam Caesari abstulerunt;
nec impune C. Marius in Italia, divus Iulius in
Gallia, Drusus ac Nero et Germanicus in suis eos
sedibus perculerunt; mox ingentes Gai Caesaris
6 minae in ludibrium versae. inde otium, donec
occasione discordiae nostrae et civilium armorum
expugnatis legionum hibernis etiam Gallias
adfectavere; ac rursus inde pulsus proximis
temporibus triumphati magis quam victi sunt.

38. Nunc de Suebis dicendum est, quorum non una
ut Chatterum Tencterorumve gens; maiorem enim
Germaniae partem obtinent, propriis adhuc
nationibus nominibusque discreti, quamquam in
2 commune Suebi vocentur. insigne gentis
obliquare crinem nodoque substringere: sic Suebi
3 a ceteris Germanis, sic Sueborum ingenui a servis
separantur. in aliis gentibus seu cognatione aliqua
Sueborum seu, quod saepe accidit, imitatione,
rarum et intra iuventae spatium, apud Suebos
usque ad canitiem horrentes capilli retorquentur, ac
4 saepe in ipso vertice religantur; principes et
ornatiorem habent. ea cura formae, sed innoxia;

Aurelius'u,¹⁰⁷ Servilius Caepio'yu ve Maximus Manlius'u¹⁰⁸
bozguna uğrattılar ya da esir düşürdüler, Roma halkı konsül-
lerinden oluşan beş ordusundan yoksun kaldı ve hatta bir
İmparatoru,¹⁰⁹ Varus ile onun üç lejyonundan ettiler.¹¹⁰ Ama
cezasız kalmadılar; İtalya'da Gaius Marius'un,¹¹¹ Gallia'da¹¹²
tanrısal Iulius'un ve kendi topraklarında Drusus, Nero ve
Germanicus'un tokadını yediler. Ama çok geçmeden Ca-
6 ligula'nın onlara karşı güçlü tehditleri tam bir fiyaskoyla so-
nuçlandı. Ardından sessizlik hakim oldu, ta ki içimizdeki
bölünmeleri ve iç savaşları fırsat bilip fırtına gibi esene ve
lejyonlarımızın kışlık istihkâmlarını ele geçirene değin, hatta
Gallia'ya egemenliğimize bile göz diktiler. Bir kez daha ora-
dan da sürüldüler. Yakın zamana kadar onlara karşı büyük
bir zaferden çok ancak küçük başarılar elde edebildik.

38. Şimdi Suevi kavminden¹¹³ söz etmeliyim. Bunlar Chatti
ve Tencteri kavimleri gibi tek bir kavimden oluşmamıştır,
çünkü Germania'nın büyük bir kısmını ele geçirmişlerdir
ve her biri kendine özgü adlarıyla anılan ayrı kavimlerdir,
2 ama tümüne Suevi denir. Bu halkın ayırıcı özelliği saçlarını
arkada kıvrıp topuz yapmalarındır. Bu özellik Suevi kavmi-
ni diğer Germania kavimlerinden ayırdığı gibi, Suevi'nin
3 özgür doğumlularını da kölelerinden ayırır. Seyrek ve sa-
dece gençler arasında uygulansa bile bu adet diğer Germa-
nia kavimleri arasında da vardır, ama ya bunların Suevi'yle
bir yakınlıkları vardır ya da daha çok bu kavmi taklit et-
melerinden kaynaklanır. Suevi'ye gelince onlar saçlarını
ağarcıya kadar birbirinin içine dolanmış lüleler halinde
4 arkalarında bukerler ve tepelerinde toplarlar. Kavmin li-
derleri saçlarını daha süslü bir şekilde toplar. Görünüm-
lerine dikkat ederler, ama bu masumanedir. Niyetleri

neque enim ut ament amenturve, in altitudinem quandam et terrorem adituri bella comptius hostium oculis ornantur.

39. Vetustissimos nobilissimosque Sueborum Semnones memorant; fides antiquitatis religione
 2 firmatur. stato tempore in silvam auguriis patrum et prisca formidine sacram omnes (eiusdem) nominis eiusdemque sanguinis populi legationibus coeunt caesoque publice homine celebrant barbari
 3 ritus horrenda primordia. est et alia luco reverentia: nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor et potestatem numinis prae se ferens. si forte prolapsus est, attolli et insurgere haud licitum:
 4 per humum evolvuntur. eoque omnis superstitio respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus, cetera subiecta atque parentia. adicit auctoritatem fortuna Semnonum: centum pagis habitant, magnoque corpore efficitur ut se Sueborum caput credant.

40. Contra Langobardos paucitas nobilitat: plurimis ac valentissimis nationibus cincti non per obsequium, sed proeliis ac periclitando tuti sunt. Reudigni deinde et Aviones et Anglii et Varini et Eudoses et Suarines et Nuitones fluminibus aut
 2 silvis muniuntur. nec quicquam notabile in singulis, nisi quod in commune Nerthum, id est

seviilmek değildir, saçlarını toplayarak savaşa girdiklerinde uzun boylu ve korkutucu görünürler. Yani düşmanın gözüne böyle görünmek için süslenirler.

39. Semnones¹¹⁴ kavmi kendilerini Suevi kavminin en eski si ve en soylusu olarak görür. Dinsel inançları eskiliklerinin
 2 kanıtıdır. Yılın belirli bir döneminde, aynı adı taşıyan ve aynı soydan gelen halklar temsilcileriyle birlikte atalarının törelerine ve eskiden kalma batıl bir inanca göre kutsal sayılan bir ormanda toplanır. Burada hep birlikte bir insan
 3 kurban ettikten sonra kendilerine özgü tüyler ürperten bu vahşi ayine başlarlar. Bu ormana başka şekilde de saygı gösterirler: Örneğin zincire vurulmadıkça kimse oraya giremez, böylece kendi eksikliğini ve ormanın koruyucu ilahının yüceliğini göstermiş olur. Tökezleyip düşerse, kalkmasına ve kaldırılmasına izin verilmez; toprakta öylece yu-
 4 varlanır. Bütün bu batıl inançlar bu halkın o topraklardan doğduğunu, tüm dünyanın yöneticisi olan tanrının¹¹⁵ orada hüküm sürdüğünü ve her şeyin ona tabi olduğunu, ona itaat ettiğini gösterir. Semnones'in şanslı konumu bu inancıcı güçlendirir: Yüz köyde yaşarlar ve bu işgal ettikleri büyük alan kendilerinin Suevi kavminin lideri olduklarına inanmalarını sağlar.

40. Öte yandan Langrobardi¹¹⁶ kavmi nüfusunun az olmasıyla ün salmıştır. En kalabalık ve en güçlü kavimlerle çevrili olmalarına karşın boyun eğerek değil, savaşıarak ve tehlikeye atılarak kendilerini korurlar. Yanlarında doğal bir sur olarak nehirlerle ve ormanlarla çevrelenmiş Reudigni, Aviones, Anglii, Varini, Eudoses, Suarines
 2 ve Nuitones¹¹⁷ kavimleri yer alır. Tek tek ele alındığında bu kavimlerin pek bir özelliği yoktur, ortak olarak Nerthus'a,¹¹⁸

Terram matrem, colunt eamque intervenire rebus
hominum, inveni populi arbitrantur. est in insula
Oceani castum nemus, dicatumque in eo vehiculum,
3 veste contectum; attingere uni sacerdoti concessum.
is adesse penetrali deam intellegit vectamque bubus
feminis multa cum veneratione prosequitur. laeti
tunc dies, festa loca, quaecumque adventu
4 hospitioque dignatur. non bella ineunt, non arma
sumunt; clausum omne ferrum; pax et quies tunc
tantum nota, tunc tantum amata, donec idem
5 sacerdos satiatam conversatione mortalium deam
templo reddat. mox vehiculum et vestis et, si
credere velis, numen ipsum secreto lacu abluatur.
servi ministrant, quos statim idem lacus haurit.
arcanus hinc terror sanctaque ignorantia quid sit
illud, quod tantum perituri vident.

41. Et haec quidem pars Sueborum in secretiora
Germaniae porrigitur: propior, ut, quo modo paulo
ante Rhenum, sic nunc Danuvium sequar,
Hermundurorum civitas, fida Romanis; eoque
solis Germanorum non in ripa commercium, sed
2 penitus atque in splendidissima Raetiae provinciae
colonia. passim sine custode transeunt; et cum
ceteris gentibus arma modo castraque nostra

yani Toprak Ana'ya tapmaları ve onun insan ilişkilerine
karışık kavimlerin arasında dolaştığına inanmaları dışında.
Okyanustaki bir adada kutsal bir koru vardır, bu korunun
içinde tanrıçaya tahsis edilmiş araba durur, üstü bir per-
3 deyle örtülüdür. Bu arabaya sadece bir rahip dokunabilir.
Tanrıçanın özel odasında olup olmadığını o anlayabilir ve
derin bir saygıyla düveler tarafından çekilen arabasının ya-
nında yürür. O günler sevinç içinde kutlanır, her yerde
bayram havası eser, tanrıça nereye gitse büyük bir konuk-
4 severlikle ağırlanır. O günlerde savaş yapmazlar, silah taşı-
mazlar. Silah olarak ne varsa hepsini bir tarafa kapatırlar.
Sadece barış ve sükunet yaşanır, o günlerde sadece bunlar
bilinir ve sevilir, ta ki tanrıça ölümlülerin arasına karış-
maktan yorulup rahip onu yeniden mabedine taşıyınca ya
5 değin. Ardından tanrıçanın arabası, perdeleri ve ister ina-
nın ister inanmayın, tanrıçanın kendisi bile kutsal bir göl-
de yıkanır. Ona köleler hizmet eder ve bu kölelerin o gö-
lün kutsal suları tarafından hemen yutulduğuna inanılır.
Bu yüzden sadece ölüme yazgılı kişilerin görebildiği bu gi-
zemin ne olduğuna ilişkin insanlar arasında gizli bir huşu
ve kutsal bir cehalet hüküm sürer.

41. Suevi kavminin bu kolu Germania'nın en ücra bölgele-
rine kadar uzanır. Önceden Rhenuş nehrini izlediğim gibi,
şimdi Danuvius nehri boyunca gidersem, yakınlarımızda
Roma'ya sadık bir kavim olan Hermunduri'ye¹¹⁹ rastlarız.
Germanialılar arasında bir tek bu kavim sadece bu nehrin
kıyısında değil, bölgenin ta içlerinde, Raetia eyaletinin en
2 zengin kolonisinde de¹²⁰ ticaret yapabilirler. Bir bekçi ol-
madan nehrin her yanından geçebilirler. Diğer kavimlerin
sadece silahlarımızı ve karargâhlarımızı görmelerine izin

ostendamus, his domos villasque patefecimus non concupiscentibus. in Hermunduris Albis oritur, flumen inclutum et notum olim; nunc tantum auditur.

42. Iuxta Hermunduros Naristi ac deinde Marcomani et Quadi agunt. praecipua Marcomanorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes pulsus olim Boiis virtute parta. nec Naristi Quadive degenerant. eaque Germaniae velut frons est, quatenus Danuvio
2 praecingitur. Marcomanis Quadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui et Tudri genus (iam et externos patiuntur), sed vis et potentia regibus ex auctoritate Romana. raro armis nostris, saepius pecunia iuvantur, nec minus valent.

43. Retro Marsigni, Cotini, Osi, Buri terga Marcomanorum Quadorumque claudunt. e quibus Marsigni et Buri sermone cultuque Suebos referunt: Cotinos Gallica, Osos Pannonica lingua
2 coarguit non esse Germanos, et quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatae, partem Quadi ut alienigenis imponunt: Cotini, quo magis pudeat, et ferrum effodiunt. omnesque hi populi pauca campestrium, ceterum saltus et vertices
3 montium [iugumque] insederunt. dirimit enim

verilirken, açgözlü olmadıkları için bu insanlara evlerimizi ve kırsal malikanelerimizi bile açtık. Elbe¹²¹ nehri Hermunduri kavminin topraklarından doğar, şu bir zamanlar çok ünlü olup bizim de çok iyi tanıdığımız nehrin şimdi sadece adı işitiliyor.

42. Hermunduri kavminin hemen yanında Naristi¹²² yer alır, sonra da Marcomani¹²³ ve Quadi kavimleri gelir. Marcomani kavminin ünü ve gücü çok büyüktür. Vaktiyle Boii¹²⁴ kavmini sürüp yurtlarını kendi güçleriyle kazanmışlardır. Naristi kavmi de Quadi kavmi de yozlaşmamışlardır. Bunlar Germania'nın adeta sınırını oluşturur, bu sınırı
2 Danuvius nehri çevreler. Marcomani ve Quadi kavminin halkları Marobodui ve Tudri'nin asil kanından doğmuştur ve bizim zamanımıza değin, kendi soylarından gelen kralarla yönetilmiştir, ama şimdi yabancı krallara da izin veriyorlar. Buna rağmen krallarının gücü ve iktidarı Roma'nın yetkisindedir. Nadiren onlara silah desteği verdik, daha çok para yardımıyla bulunuyoruz; bu da hiç yabana atılacak bir destek değil doğrusu.

43. Marcomani ve Quadi kavimlerinin arkasında Marsigni, Cotini, Osi ve Buri kavimleri yer alır. İçlerinden Marsigni ve Buri kavimleri dil ve yaşayış tarzları bakımından Suevi kavmine benzer. Cotini kavminin Gallia dilini, Osi kavminin Pannonia dili konuşması ve üstelik haraç ödemek zorunda olmaları onların Germanialı olmadığını kanıtlamıştır. Bu haraç onlara yabancı olduklarından, kısmen Sarmatae, kısmen Quadi kavimleri tarafından yüklenmiştir. Bundan en fazla Cotini kavmi utanç duymalıdır, çünkü demir ocaklarına bile sahiptir.¹²⁵ Bu halkların pek azı düzlüklere, diğerleri vadilere, dağların [yamaçlarına] ve zirvelerine yerleşmiştir. Çünkü Suevia toprak-

scinditque Suebiam continuum montium iugum, ultra quod plurimae gentes agunt, ex quibus latissime patet Lugiorum nomen in plures civitates diffusum. valentissimas nominasse sufficiet: Harios, Helveconas, Manimos, Helisios,

4 Nahanarvalos. apud Nahanarvalos antiquae religionis lucus ostenditur. praesidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romana Castorem Pollucemque memorant. ea vis numini, nomen Alcis. nulla simulacra, nullum peregrinae superstitionis vestigium; ut fratres tamen, ut

5 iuvenes venerantur. ceterum Harii super vires, quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt, truces insitae feritati arte ac tempore lenocinantur: nigra scuta, tincta corpora; atras ad proelia noctes legunt ipsaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum adspectum; nam primi in omnibus proeliis oculi vincuntur.

6 Trans Lugios Gotones regnantur, paulo iam adductius quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. protinus deinde ab Oceano Rugii et Lemovii; omniumque harum gentium insigne rotunda scuta, breves gladii et erga reges obsequium.

ları biteviye devam eden sıradağlarla bölünmüş ve ikiye ayrılmıştır. Bu dağların ötesinde birçok kavim yaşamaktadır. Bu kavimlerden Lugiî'nin adı geniş bir alana yayılmıştır ve birkaç kavmi kapsar.¹²⁶ Bunların arasında şu en güçlü kavimleri saymak yeterli olacaktır: Harii, Helveconae,

4 Manimi, Helisii, Nahanarvali.¹²⁷ Nahanarvali kavminin topraklarında çok eskiden kalma kutsal bir koru vardır. Kadın kılığına girmiş bir rahip buranın koruyuculuğunu üstlenmiştir; tanrılarını Roma diline Castor ve Pollux olarak çevirebileceğimiz adlarla anarlar. Tanrılığın gücünü Alcis¹²⁸ adıyla betimlerler. Tanrılarının hiçbir heykeline rastlamazsınız, yabancı inanışlardan hiç bir iz yoktur. Yine de o tanrılara iki kardeş, iki genç olarak tapınırlar. Harii

5 kavmi ise az önce saydığımız kavimlerle karşılaştırıldığında üstün bir güce sahip olmalarının yanı sıra diğerleri kadar vahşidir; bu bu doğal vahşiliklerini sanatın yardımıyla ve fırsatları değerlendirerek artırırlar: kalkanları siyahtır, vücutlarını siyaha boyarlar. Savaşmak için kara geceleri seçerler, hortlaklar ordusu şeklindeki korkunç görünüşleri öyle dehşet saçır ki, hiçbir düşman onların tuhaf ve neredeyse cehennemi andıran yüzleriyle karşılaşmak dahi istemez. Çünkü her tür çarpışmada ilkin gözler pes eder.

6 Lugiî kavminin ötesinde Gotones kavmi¹²⁹ hüküm sürer. Özgürlüğü yok edecek kadar olmasa da, diğer Germania kavimlerine nazaran daha sıkı bir yönetimleri vardır. Onların hemen ardından, denizden uzaklarda yaşayan Rugii ve Lemovii¹³⁰ kavimleri gelir. Bu kavimlerin özellikleri yuvarlak kalkanları, kısa kılıçları ve krallarına gösterdikleri itaatkârlıktır.

44. Suionum hinc civitates, ipso in Oceano, praeter viros armaque classibus valent. forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam semper adpulsui frontem agit. nec velis ministrant nec remos in ordinem lateribus adiungunt: solutum, ut in quibusdam fluminum, et mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc remigium. est apud illos et opibus honos, eoque unus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi. nec arma, ut apud ceteros Germanos, in promisco, sed clausa sub custode, et quidem servo, quia subitos hostium incursus prohibet Oceanus, otiosae porro armorum manus facile lasciviunt: enimvero neque nobilem neque ingenuum, ne libertinum quidem armis praeponere regia utilitas est.

45. Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi claudique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis iam solis fulgor in ortum edurat adeo clarus ut sidera hebetet; sonum insuper emergentis audiri formasque equorum et radios capitis adspici persuasio adicit.

2 illuc usque et fama vera, tantum natura. ergo iam dextro Suebici maris litore Aestiorum gentes adluuntur, quibus ritus habitusque Sueborum,

44. Bu kavimlerin ilerisinde, deniz kıyısında¹³¹ Suiones¹³² toplulukları başlar. Askerlerinin silahlarının yanı sıra donanmaları da çok güçlüdür. Bu noktada gemilerinin şekli bizimkilerden farklıdır, çünkü hem önünde hem arkasında bulunan pruvasıyla her zaman hiç çark etmeden kıyıya yaklaşabilir. Ne yelkenleri vardır, ne de yan taraflarında sıra sıra kürekleri. Ama bazı nehir sandallarında olduğu gibi kürekleri sabit değildir ve gerektiğinde değiştirerek bir o

2 yandaki, bir bu yandaki küreği¹³³ kullanılabilir. Bu topluluklar arasında zenginliğe onur bahşedilir ve bir kişi sınırsızca, ama sonsuz bir itaat beklentisiyle yönetimi üstlenir. 3 Diğer Germania kavimlerinden farklı olarak, bunlar hiç silah taşımaz. Silahları bir tarafa kapatıp her zaman da bir köleyi bekçi tayin ederler. Çünkü açık deniz düşmanların ani baskınlarına engel oluşturur ve elinde silah olan insan bunu kullanmadığı zamanlarda bile kolayca baştan çıkabilir. Gerçekten de silahlı bir gücün başına bir soyluyu, bir özgür doğumluyu ya da bir azatlıyı geçirmek krallık için uygun bir yöntem değildir.

45. Suiones kavminin ötesinde durgun ve neredeyse kıpırtısız başka bir deniz vardır.¹³⁴ Dünyanın bu denizle çevrilip kuşatıldığına inanılır, çünkü oralarda batan güneşin son ışıkları, güneş yeniden doğuncaya kadar hüküm sürer. Hatta yıldızları bile sönükleştirecek kadar parlak şekilde. İnanişeye göre, güneş suların üstünden yükselirken bir ses duyulur, güneşin arabasının atları ve başındaki tacın hareketleri görünür.¹³⁵

2 Buranın doğanın son sınırı olduğunu söyleyen doğru söylemiş. Bu noktada Suevi kavminin yaşadığı denizin doğu kıyıları¹³⁶ Aestii kavminin¹³⁷ topraklarını sular. Bu kavmin töreleri, yaşayış biçimleri ve giyim tarzları Suevi'ninkilere

- 3 lingua Britannicae propior. matrem deum
venerantur. insigne superstitionis formas aprorum
gestant: id pro armis hominumque tutela securum
deae cultorem etiam inter hostes praestat. rarus
4 ferri, frequens fustium usus. frumenta ceterosque
fructus patientius quam pro solita Germanorum
inertia laborant. sed et mare scrutantur, ac soli
5 omnium sucinum, quod ipsi glesum vocant, inter
vada atque in ipso litore legunt. nec quae natura
quaeve ratio gignat, ut barbaris, quaesitum
compertumve; diu quin etiam inter cetera
eiectionamenta maris iacebat, donec luxuria nostra
dedit nomen. ipsis in nullo usu: rude legitur,
informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt.
6 sucum tamen arborum esse intellegas, quia
terrena quaedam atque etiam volucra animalia
plerumque interiacent, quae implicata humore mox
7 durescente materia clauduntur. fecundiora igitur
nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi tura
balsamaque sudantur, ita Occidentis insulis
terrisque inesse crediderim, quae vicini solis
radiis expressa atque liquentia in proximum mare
8 labuntur ac vi tempestatum in adversa litora
exundant. si naturam sucini admoto igni temptes,
in modum taedae accenditur alitque flammam
pinguem et olentem; mox ut in picem resinamve
lentescit.

- benzer, ama dilleri daha çok Britanni'nin¹³⁸ dilini andırır.
3 Ana Tanrıça'ya taparlar. Bu inanışın işareti olarak üzerinde
yaban domuzu olan nişanlar takarlar. Silahlar yerine geçen
bu nişan insanlığın koruyucusu olarak görülür ve tanrıça-
ya tapan herkesin bu nişanla düşmanlar arasında bile gü-
4 vende olacağına inanılır. Demirden silah pek kullanmazlar,
daha çok sopa kullanırlar. Germanialıların alıştığımız tem-
belliğine karşılık bu kavim hububat ekiminde ve meyve
ağaçları yetiştirmede canla başla çalışır. Ayrıca denizleri de
tararlar. Bir tek onlar sığıklarda ve sahillerde kendi dillerin-
5 de "glesum" dedikleri kehribar toplarlar.¹³⁹ Yabanıl oldukla-
rından¹⁴⁰ doğanın bu kehribarı neden ve nasıl ürettiğini
araştırıp öğrenmemişlerdir. Bu reçine bizim taşkın yaşantı-
mızda kehribar adını alana kadar denizin diğer çerçöpü
arasında bulunmaktaydı. Aslında bu kavim halkı kehribarı
hiç kullanmaz, üstünkörü toplar, topak topak biçimsiz şe-
killerde bize getirir ve karşılığında aldıkları paraya şaşıp
6 kalır. Kehribarın ağaçlardan sızan bir reçine olduğu, içi-
deki sürüngeçenlerden, kanatlı böceklerden ve bunlar gibi
pek çok başka mahluktan anlaşılabilir. Sıvıyken yapışmış,
7 katılaşınca da bu maddenin içine hapsolmuşlardır. Bu yüz-
den batıdaki adaların ve ülkelerin, doğunun tütsü ve pele-
senk sızdıran üçra köşelerindeki kadar verimli ormanlarla
ve korularla kaplı olduğuna inanıyorum. Bunlar güneşin
ışıklarıyla temasa geçtikleri anda sızmaya başlıyorlar, sıvı
halinde en yakındaki denize akıyorlar ve güçlü fırtınalarla
8 karşı sahillere savruluyorlar. Kehribarı ateşe tutacak olur-
sanız, onun çıra gibi tutuştuğunu, yoğun ve kokulu bir
alev çıkararak yanmaya başladığını, en sonunda da zift ya
da çam sakızı gibi yumuşadığını görürsünüz.

- 9 Suionibus Sitonum gentes continuantur. cetera similes uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo a libertate sed etiam a servitute degenerant.

46. Hic Suebiae finis. Peucinorum Venethorumque et Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adscribam dubito. quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone cultu, sede ac domiciliis ut Germani agunt. sordes omnium ac torpor procerum. conubiis mixtis nonnihil in
- 2 Sarmatarum habitum foedantur. Venethi multum ex moribus traxerunt; nam quidquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur latrocinii pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia et domos figunt et scuta gestant et pedum usu et pernecitate gaudent: quae
- 3 omnia diversa Sarmatis sunt in plaustro equoque viventibus. Fennis mira feritas, foeda paupertas: non arma, non equi, non penates; victui herba, vestitui pelles, cubile humus: solae in sagittis spes, quas inopia ferri ossibus asperant. idemque venatus viros pariter ac feminas alit; passim enim comitantur partemque praedae petunt. nec
- 4 aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur: huc

- 9 Suiones kavminin yanında Sitones¹⁴¹ kavmi yerleşiktir. Bir tek şey dışında her bakımdan benzer özellikler gösterirler: Sitones kavmini bir kadın yönetir. Bu yüzden sadece özgülüklerini kaybetmekle kalmamışlar, aynı zamanda köleliği bile arar hale gelmişlerdir.

46. Bu bölgede Suevi toprakları son bulur. Peucini,¹⁴² Venethi¹⁴³ ve Fenni¹⁴⁴ kavimlerini Germanialılar olarak mı, yoksa Sarmataeli olarak mı adlandıracağımı doğrusu pek bilemiyorum. Kimilerinin Bastarnae¹⁴⁵ olarak adlandırdığı Peucini kavmi, dillerine, yaşayış biçimlerine, yerleşim yerlerinin kalıcılığına bakılacak olursa Germanialılara benzer. Kırıcılık ve uyuşukluk hepsinin ortak özelliğidir. Liderlerinin başka kavimlerden aldıkları kadınlarla evlenmeleri yüzünden bozulmuşlar, Sarmatae halkının yüz yapısını almışlardır.
- 2 Venethi kavmi de pek çok bakımdan Sarmatae özelliklerini taşır. Eşkiyalık yaparak Peucini ve Fenni kavimleri arasında yükselen ormanları ve dağları bir baştan bir başa dolanıp dururlar. Yine de onları Germanialılar arasında saymak daha doğru olabilir, çünkü evleri yerleşiktir, kalkan taşırlar, yaya olarak çok hızlı koşmaktan hoşlanırlar. Bütün bu özellikleriyle yük arabalarında ya da at sırtında yaşayan
- 3 Sarmatae kavminden ayrılırlar. Fenni kavmi, akıllara durgunluk verecek kadar yabani, sefalet derecesinde yoksuldur. Ne silahları, ne atları, ne de evleri vardır. Otları yiyecek, hayvan derilerini giyecek, toprağı ise yatak yerine kullanırlar. Güvendikleri tek şey oklarıdır; demir olmadığından okların ucuna sivriltilmiş kemikleri koyarlar. Avcılık erkeklerin olduğu kadar kadınların da geçim kaynağıdır. Her yerde erkeklerin yanında dolaşırlar ve avdan hak talep ederler. Küçük
- 4 çocukların bile, iç içe geçmiş dallarla örülü bir barınak dışında vahşi hayvanlardan, fırtınalardan korunacakları

5 redeunt iuvenes, hoc senum receptaculum. sed
 beatius arbitrantur quam ingemere agris,
 illaborare domibus, suas aliasque fortunas spe
 metuque versare: securi adversus homines, securi
 adversus deos rem difficillimam adsecuti sunt, ut
 6 illis ne voto quidem opus esset. cetera iam
 fabulosa: Hellusios et Oxionas ora hominum
 voltusque, corpora atque artus ferarum gerere:
 quod ego ut incertum in medio relinquam.

5 evleri yoktur. İşte gençler dönüp dolaşır bu barınağa gelir,
 yaşlılar bu barınakta dinlenir. Ama bu onları tarlalarda
 inin inin inlemekten, evlerde çalışıp didinmekten, umut
 ve korku arasında gide gele kendisinin ve başkalarının ma-
 lı için endişeye kapılmaktan daha mutlu eder. İnsanlara ve
 tanrılara karşı kayıtsız kalıp çok zor bir başarı elde etmiş-
 lerdir: Onlara göre arzu edilecek hiçbir şey yoktur. Bu kav-
 6 min topraklarının ötesine ilişkin bilgilerimiz masaldan öte-
 ye geçmez: Hellusii ve Oxionae¹⁴⁶ kavminin yüzlerinin ve
 ifadelerinin insana, bedenlerinin ve uzuvlarının vahşi hay-
 vanlara benzemesi gibi. Bunlara ilişkin kesin bilgim olma-
 dığından bu konuyu hiç dokunmadan burada bırakıyo-
 rum.

NOTLAR

- ¹ Rhenus nehrinin doğusuna *Germania* denirdi. Bu bölgede yaşayan kavimlere de genel olarak *Germanialılar* adı verilirdi.
- ² Bir bütün olarak: Bu başlangıç etnografik eserler yazan yazarların eserlerine başlama şekillerindendir. Öncelikle anlatılacak olan bölge veya şehrin ismi verilir ve sonra onun hakkında bilgiler yazılır. Tacitus'un bu açılışının bir benzeri Iulius Caesar'ın *De Bello Gallico* eserinin başlangıcında da görülebilir.
- ³ Roma eyaleti olan Raetia İÖ 15'de kuruldu. Sınırları Vindelicia'yı, Kuzeydoğu Alpler ve Yukarı Danuvius arasında kalan toprakları içine alır. Strabo'nun kaydettiğine göre Polybius (Strabo, *Geographia*, 4. 6. 12) Alplerde yaşayan bu insanlardan Raeti kavmi olarak bahseden ilk kişidir. İÖ 16-15 yıllarında Drusus ve Tiberius'un akınlarından sonra bu kavmin adı klasik eserlerde daha sık görülmeye başladı. Romalı tarihçiler Raeti kavminin Etrüsk kökenli olduğuna, yurtlarından Gallialılar tarafından kovulduklarına ve Alplere Raetus adlı bir lider yönetiminde göçtüklerine inanıyorlardı (Titus Livius, *Ab urbe condita* 5. 33. 11).
- ⁴ Doğu Alpler ve Danuvius arasında kalan ülkedir. Roma eyaleti olan Pannonia'nın sınırları Save ve Drave ovalarından Danuvius nehrinin geçtiği bugünkü Viyana ve Belgrad'a kadar uzanır. Pannonii toprakları Romalılar tarafından İÖ 35 yılında başlayan ve yirmibeş yıl süren savaşlar sonucunda ele geçirilmişti.
- ⁵ Dilimizde Ren nehri ve Tuna nehri olarak adlandırılır. Rhenus nehrinin Gallia ve Germania halklarının arasında doğal bir sınır oluşturduğundan ilk Iulius Caesar bahseder. Rhenus ve Danuvius nehirleri sık sık imparatorluk ve barbarlar arasındaki sınır olarak tasvir edilirdi (Seneca, *Naturales Quaestiones*, 6. 7. 1).
- ⁶ Orta Asya ve Güney Rusya bozkırlarında yaşayan, Hint-Avrupa dil ailesinden bir dili konuşan göçebe insanlardı. Bugün *Erzgebirge* dağları olarak bilinen yerin güneydoğusunda kalan bölgeye

Sarmatae lazyges denirdi. Bunlar Dacus kavmi tarafından diğer Sarmatae kavimlerinden ayrılmıştır. Romalılar bu kavimle diplomatik ilişkilere imparator Nero zamanında başlamıştır. İmparator Vespasianus onlara güvenmeyip İS 69'da meydana gelen iç savaşa yardım önerilerini reddetmiştir. Sarmatis kavmi İS 70 yılında Roma'yla aralarındaki nehri aşarak imparatorluğa saldırmışlardır. (Iosephus, *De Bello Iudaico*, 7. 89-95).

Dacia ülkesinde yaşayan halka Dacus denir. Bu bölge aşağı Danuvius nehrinin kuzeyinde kalan kısımdır; Gatae'yi da içine alır. 101-102 ve 105-106 savaşlarından sonra Roma eyaleti olan Dacia, doğuda bugün Prut adı verilen nehre ve kuzeyde Karpat dağlarına kadar uzanır.

⁷ Latince *sinus* kelimesi körfez veya denize uzanan kara parçasına verilen addır. Plinius (*Naturalis Historia*, 4.1) Yunanistan'dan 'sinus' diye bahseder. Tacitus'un burada 'sinus' dediği yer bugün Jutland olarak adlandırılan yarımadadır. Bu bölge bugünkü Danimarka adaları ve o zamanlar bir ada sanılan Güney İsveç'i kapsar.

⁸ Oceanus, Yunan düşüncesine göre Avrupa, Asya ve Libya'yı saran büyük nehre verilen addı.

⁹ Tiberius Elbe nehrine (Albis nehri), Roma gemileri de bugün Skagerrak nehri olarak bilinen nehre İS 5 yılında ulaşmıştır.

¹⁰ Latincesi: Raeticus Alpis. Strabo'ya (*Geographia*, 4. 3. 3) göre bu dağ Helvetii kavminin topraklarından yükselir.

¹¹ Latincesi: *septentrionali Oceano*. Bugün Kuzey denizi diye adlandırılan deniz.

¹² Kara Orman.

¹³ Çoğu elyazmasında bu ismin 'Ingaevoles' olarak geçmesine rağmen, *Germania*'nın elyazmalarında bu isim 'Ingvaeones' olarak geçer. Plinius'da (*Naturalis Historia* 4. 96, 99) iki kez geçen bu isim her iki seferde de 'Ingvaeones' olarak kullanılmıştır. Bu ismin *Germania* kökenli bir tanrı olan *Ingwaz* ile açık bir bağlantısı vardır. Ingvaeones'in anlamı 'Ingwaz'a ait olanlar' olabilir. Plinius'a göre (*Naturalis Historia*, 4. 99) Ingvaeones kavmine hepsi sahil kavimleri olan Cimbri, Teutones ve Chauci kavimleri dahildi.

¹⁴ Buralar iç kesimlerde bulunurdu. Tacitus'un aksine Mela (*Mela, De Situ Orbis*, 3. 3) Herminones kavminin en doğuda yerleşik olduğunu söyler. Plinius'a (*Naturalis Historia* 4. 100) göre ise Suevi, Hermunduri, Chatti ve Cherusci kavimleri bu bölgeye dahildir. Bu da Tacitus ve Mela'nın bize anlattığı bölgelerden farklı bir bölgedir. Etimolojik araştırmalara göre 'Herminones' ismi el yazmalarında bulunduğu haliyle değişmeden aktarılmıştır. 'Ermin' Germanik kökenli bir kelimedir ve 'güçlü, yüce' anlamına gelir. 'Herminones' anlam olarak 'en güçlüler' demektir.

¹⁵ El yazmalarında değişik yazımlarına rastlanır: Istriaones, Istriaones, Sthraones, Thracones. Orjinalinin 'Istriaones' (Istria'ya ait olanlar) olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu bilgi kesin değildir.

¹⁶ Marsi: Tacitus, Marsi ismini birkaç kez Germanicus'un İS 14-16 yıllarında yaptığı seferleri anlatırken kullanır ve onları Cherusci ve Chatti kavimleriyle birlikte anar (*Annales*, 1. 50. 4; 1. 56. 5; 2. 25. 1). O zamanlarda çok güçlü olan bu kavmin topraklarında önemli bir tapınağa sahip olduklarını Tacitus'un anlatımlarından öğreniyoruz (*Annales*, 1. 51. 1). Strabo (*Geographia*, 7. 1. 3) Romalıların bazı Germanialı kavimleri Rhenus nehrinin batı kıyılarına kaydırmaya başladığında, Marsi kavminin iç kısımlara göç ettiğini söyler. Ayrıca Strabo Marsi kavminin Sugambri kavmiyle bağlantılı olduğunu ekler. Diğer yazarların hiçbirinin Sugambri kavminden bahsetmemesini bu kavmin İS 1. yy.'da dağılıp başka kavimlere karışmasına bağlayabiliriz.

Gambrivi: İsimleri Sugambri kavminin ismi gibi *gambar* (kuvvetli) kelimesinden gelir. Hem Marsi hem de Gambrivi Iulius Caesar ve Augustus zamanında Rhenus nehri civarında yaşayan en önemli kavimlerindendi. Romalılar onları İÖ 8 yılında Rhenus nehrinin sağ tarafına kaydırmayı başarmıştır.

Suevi: En eski ve en güçlü *Germania* kavimlerindendir. bkz. 38. bölüm.

Vandalii: Birçok el yazmasında Vandilii olarak da yazılır. Plinius 'Burgodiones, Varinnae, Charini ve Gutones' kavimlerini de Van-

dalii kavminden sayar. Başka yazarlarda bulunmayan bu bilginin kaynağı bilinmemektedir.

¹⁷ Tungri kavminden ilk bahseden Yaşlı Plinius onların bugünkü kuzeydoğu Fransa'da yerleşik bir kavim olduklarını söyler (*Naturalis Historia*, 4. 106; 31. 12). Bu kavim Roma ordusunda görev yapan yardımcı bir kuvvetti. Bugünkü Meuse nehrinin batısında Tongeren diye adlandırılan bölgede yaşarlar (bkz. Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 9. 5; Ammianus Marcellinus, 17. 8. 3). Ancak Caesar'ın Germani kavimlerinden bahsederken Tungri kavmine değinmemesi (*De Bello Gallico*, 2. 3. 4, 6. 2. 3) Tungri kavminin Caesar'dan sonra oluşan yeni bir kavim olduğunu akla getirir. Bu da Tacitus'un neden bu kavme eskiden Germanialılar, kendi zamanında ise Tungri dendiğini ispatlar.

¹⁸ Doğu Rhenus nehri kıyısındaki Germanialılar kendilerine ulusal anlamda bu ismi ancak 11. yüzyılda vermişlerdir. Tacitus'un zamanında bütün bir ırkın kendilerine Germanialılar dediğine dair bir kanıt yoktur. Germanialı olmakla gurur duyan kavimler bile kendilerini mensup oldukları kavimlerinin adlarıyla anıyorlardı (M. Todd, *The Early Germans*, s. 9).

¹⁹ Burada adı geçen Hercules'in tanrı Hercules değil de Germanialı kahraman Hercules olduğu sanılmaktadır. Germanialıların savaşa giderken adına şarkılar söyledikleri Hercules'in kim olduğu tam olarak bilinmemektedir. Yunanlılar uzun zamandır diğer ulusların Hercules'lerinin kendi Hercules'lerinden farklı olduğunu biliyorlardı. Herodotus Mısır'da tapılan Hercules'in çok eski bir tanrı olduğunu, kendi Hercules'lerinin ise çok daha yeni olduğunu bizlere aktarır (*Histories*, 2. 43-5). Cicero bize altı farklı Hercules'in varlığından sözeder (*De Natura Deorum*, 3. 42). Ayrıntılı bilgi vermese de Tacitus'un burada bahsettiği Hercules'in Yunanlılarınkinden farklı bir Hercules olduğu fikri güçlüdür. Çünkü Tacitus Germanialıların diğer ırklarla karışmamış bir ırk olduğunu söyler. Tanrı Hercules'in Norveçte ismi Thor'dur (çekice sahip güçlü tanrı). Daha sonra Iuppiter'e eş gösterilmiştir. Haftanın beşinci gününe Almancada 'Donnerstag' (Norveççe 'Thorstag') de-

nir. İngilizce 'Thursday,' Fransızca 'Jeudi,' İtalyanca 'Giovedì' sözcükleri bu tanrının adından gelir.

²⁰ *Barritus*, *baritus* veya bazı kaynaklarda geçtiği üzere *barditus* filin çıkardığı sese karşılık gelecek şekilde kullanılırdı. Germanialılar bu kelimeyi sözsüz çığlıklarına vermişlerdir (bkz. Ammianus Marcellinus, *Res Gestae a Fine Corneli Taciti*, XVI, 12.43). Tacitus ve diğer tarihçiler (Tacitus, *Historiae*, 2. 22. 1; 4. 23. 2, *Annales*, 4. 47. 3) Germanialıların savaşa giderken çıkardıkları bu seslere *barbaricum* derlerdi. Bunun sebebi barbarların bu tür sesler çıkarmalarıydı.

²¹ Ulysses'in (Homeros, *Odysseia*, 9. 12) evine dönerken hangi topraklara uğradığı hâlâ tartışma konusudur. İS 3.yy'da Solinus, Ulysses'in bugünkü İskoçya'yı ziyaret ettiğini (Solinus, *De mirabilibus mundi*, 22. 1), daha sonra da bugünkü Lizbon şehrini kurduğunu yazar (Solinus, *De mirabilibus mundi* 23. 6).

²² Roma yol haritasının ortaçağlarda yapılmış kopyası olan Peutinger Table'a göre bu şehir Rhenus nehri kenarında bugünkü Xanten şehri civarında yer alır. Kazı çalışmaları bize orada önce Drusus, daha sonra da Tiberius ve Claudius tarafından askeri kamplar kurulduğunu ispatlamıştır. Asciburgium ismi Germenik kökenlidir ve Eski Yüksek Almancada *asc*, 'dişbudak ağacı' ile *berg*, 'dağ' kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur.

²³ Bu paralara *denarii* adı verilirdi. Roma'da İÖ 3. yy'da basılmış ilk gümüş paraydı. *Denarii*'nin bir türü olan *biga*'ların üzerinde ise iki atlı savaş arabası bulunuyordu ve bu paralar İÖ 170 yılından İÖ 40'lı yıllara kadar kullanılmıştır. Tacitus'un burada aktardığına göre İS 1. yy'da yaşayan Germanialılar Romalıların 150-200 yıl önce basılmış paralarını kullanıyorlardı.

²⁴ Atlarını sağa doğru koşturmaları, kalkansız olan sağ taraflarını korumalarına yardımcı oluyordu. Roma süvarisinin aksine Germanialı süvarilerin at koşturma konusundaki bilgileri ve yetenekleri çok azdı. Roma süvarisi çok yoğun bir eğitimden geçirildikten ve yarışlarda yeteneklerini sergiledikten sonra orduya kabul ediliyordu.

²⁵ Latincesi: *effigies et signa*.

Effigies (heykeller): Kutsal hayvanların görüntüleri. Vahşi hayvanlar Germanialıların dinsel inanışında büyük rol oynuyordu.

Signa (semboller): Tanrılar tarafından kullanılan aletleri ve enstrümanları savaşa götürmek.

²⁶ İmparator Caesar Vespasianus Augustus (İS 9-79).

²⁷ Tacitus *Historiae* adlı eserinde ondan Valaeda olarak bahseder. Tacitus'a göre Valaeda, Bructeri kavminden bir kadındır ve Batavia ayaklanması sırasında Germanialıların kazanacağı ve lejyonları yok edeceği konusunda doğru tahminde bulunup ünlenmiştir. Valaeda bugün Lippe bölgesi olarak bildiğimiz bölgede bir kulede yaşardı ve onu herkesin ziyaret etmesine izin verilmezdi. C. Rutilius Gallicus'un Bructeri'ye karşı yaptığı İS 77-78'e tarihlenen savaşta esir düşmüştür.

²⁸ Latincesi: Mercurius, Germanik: Wodanaz veya Wodan, Eski İngilizce: Woden, Eski Norveççe: Odin. Rhenus boylarındaki Roma topraklarında Mercurius'a adanmış birçok sunak bulunmuştur. Bazı sunakların şekli Germanialılar tarafından yapıldığı fikrini kuvvetlendiriyor. Bunlardan en önemlisi Würzburg'da bulunan *Mercurius Cimbrianus*'dur (Cimbri kavminin Mercurius'u). Tacitus (*Annales* 13. 57. 2) Hermunduri kavminin Chatti kavmiyle savaşmadan evvel kurbanların hepsini Mars'a ve Mercurius'a adadığını aktarır.

Ayrıca Romalılarda haftanın dördüncü günü olan 'dies Mercurii,' Germania dilinde 'Wodanstag,' İngilizcede 'Wednesday,' Fransızcada 'Mercredi,' İtalyancada 'Mercoledì' isimlerini tanrı Mercurius'dan alır.

²⁹ Germanialılar savaşçı bir ırk oldukları için doğal olarak en çok tanrı Mars'a taparlardı. Gothlar için Mars tanrılarının lideriydi.

Ayrıca Romalılar için haftanın üçüncü gününe 'dies Martis' denirdi. Fransızcada 'Mardi,' İtalyancada 'Martedì,' Eski Norveçcede 'Tysdagr,' İngilizcede 'Tuesday,' Eski Yüksek Almancada 'Dings-tag,' şimdiki Almancada 'Dienstag' olan adlar tanrı Mars'dan türemiştir.

³⁰ Bkz. 38. bölüm.

³¹ Isis: Osiris'in karısı olan Isis, Mısır'ın en önemli tanrıçasıdır, yaşamın kaynağı olarak görülür. Roma'da Isis'e tapınma çok kısa sürede yayılmış ve imparatorluk sınırlarına kadar ulaşmıştır. Doğayla sınırdaki bulunan bazı Germanialı kavimlerde bu tanrıçayı benimsemiştir. Germania'da birkaç bronz Isis heykeli bulunmuştur.

³² Kalyon: Yelken ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü.

³³ Gece gündüzden önce gelir. Yeni günün geceden başlaması Yahudi ve Müslüman takvimlerinde de benimsenmiştir ve bunun Germania çıkışlı bir gelenek olduğu sanılır. İskandinav mitolojisine göre *Nótt* (gece), *Dágr*'ın (gün) annesidir. Tanrı Odin onların gökyüzünde dolaşmalarını ister ve *Nótt* önde olmak üzere onları gökyüzüne yollar.

³⁴ 19. yy aydınları Tacitus'un bu anlatımından yola çıkarak Avrupa genelinde yaptıkları araştırmalar sonucu, balçıga batmış birçok ceset bulmuşlardır. Bazı cesetlerin adeta mumyalanmış gibi kalmış olmaları, balçığın asitli yapısından ileri gelir. Bu cesetlerin büyük bölümü İskandinavya, Kuzey Almanya ve Hollanda'da bulunmuştur (M. Todd, *The Early Germans*, s. 103-135).

³⁵ Toga: Sadece erkekler tarafından giyilen bir elbise. Roma'da doğan her erkek çocuğa erkekliğe adım atarken ondoct ile onaltı yaşlarında toga giydirilirdi. Bu togaya *toga virilis* de denir.

³⁶ Latincesi: *urbes*. Germanialılar surlarla tahkim edilmiş şehirlerde yaşamayı sevmezlerdi (bkz. Tacitus *Historiae*, IV. 64). Romalılar ve Yunanlılar için surlarla çevrili büyük şehirler ve şehir yaşantısı uygarlığın başlıca göstergeleriydi. Tacitus Germanialıların şehir yaşamına duydukları bu nefreti, en küçük köylerde bile iki evi birbirinden ayırmak için gösterdikleri çabayı alaycı bir ifadeyle dile getiriyor. Tacitus'un (*Historiae* 4. 64 2) aktardığına göre, tarihte Civilis İsyanı olarak geçen isyan sırasında Tencteri kavmi, duvarların sadece köleliğe işaret ettiği ve vahşi hayvanları sergilemek için kullanıldığı gerekçesiyle Romalılaşmış Ubii kavminden şehirlerini çeviren duvarı yıkmalarını istemiştir.

- ³⁷ Rhenus ve Danuvius nehirleri.
- ³⁸ Burada söz edilen hayvanın ayıbalığı olması muhtemeldir.
- ³⁹ Burada tam olarak çeyizden değil, gelinin üstünde hak iddia etmek için damat adayının kızın ailesine aldığı hediyelerden bahsediliyor. Roma'da ise bu gelenek tam tersiydi. Gelinin ailesi damat adayına birçok hediye ve mal verirdi.
- ⁴⁰ *Agnatus*: Babanın vasiyetini yazdıktan ve varis seçtikten sonra doğan çocuklar demektir.
- ⁴¹ Burada, Romadaki aile içinde işlenen cinayetlere ve mirasın bölüneceği korkusuyla yeni doğan çocukların öldürülmesine atıfta bulunulmuştur. *Lex Papia Poppaea* (Papia Poppeae Kanunu) ile bu tarz cinayet işleyen insanlara ağır cezalar uygulanmıştır.
- ⁴² Burada anaerkil toplumun ve kadının soyunun önemi vurgulanıyor. Dayılar annesinin soyunun devamı olarak gördüğü için kızkardeşinin çocuklarına büyük sevgi beslerdi.
- ⁴³ Sarhoşluk ve ayıklık hallerinden.
- ⁴⁴ Burada tasvir edilen içki buğday birasıdır. Bu, buğday maltı ya da arpa maltı kullanılarak yapılan bir içkidir. Tacitus'un bu içkiyi, tadı şaraba benzeyen bir içki olarak tasvir etmesi Romalıların biraıyı bilmemesinden kaynaklanmaz. Romalılar biraıyı biliyorlardı ancak içmiyorlardı. İçmedikleri için de dillerinde bira kelimesi bulunmuyordu. Çünkü Romalılara göre bira barbar içkisiydi (bkz. Cornelius Tacitus, *Germania*, (çev.) J. B. Rives, s. 214).
- ⁴⁵ Rhenus nehri.
- ⁴⁶ Yoğurt.
- ⁴⁷ Germania kavimlerine özgü silahlardan (*frameae*) söz edilmektedir.
- ⁴⁸ Kamu işlerinde yetki sahibi olamazlar.
- ⁴⁹ Nadasa bırakırlar.
- ⁵⁰ Germanialılar arazilerin çokluğundan dolayı her yıl bazı toprakları nadasa bırakır ve yeni toprak ekerlerdi. Yine de ekilecek birçok arazi kalırdı.
- ⁵¹ Tacitus'un burada dediğinin tersine Germanialı insanların dille-

- rinde 'sonbahar' anlamına gelen kelime bulunuyordu. Dahası bu mevsimin hasat mevsimi olduğunu da biliyorlardı. Bu yüzden Almancada 'sonbahar' anlamına gelen 'Herbst,' İngilizce 'harvest,' yani hasat anlamına gelen kelimeyle aynı kökten gelir. Hem İngiliz hem Alman dilinde kullanılan bu kelime 'harbistaz' kelimesinden türemiştir. Ancak Tacitus'un dediği gibi 'hasat' anlamına gelen kelime bir mevsime verilen ad olarak değil de ürünün toplanma vaktine verilen bir ad olarak kullanılıyor olabilir. Kış ve yaz verilen isimler eski zamanlardan gelir. Kış kelimesine verilen isim, Eski İngilizcede *winter*, Eski Sakson dilinde *wintar*, Eski Yüksek Almancada *wintar*, Eski Norveçcede *vetr* ve Gotçada *winturus*'tur. Germanialıların kullandığı *wintruz* kelimesi büyük ihtimalle *wed-* (ıslak olmak) kelimesinden türemiştir. Yaz kelimesine verilen isim ise, Eski İngilizcede *sumor*, Eski Frisii dilinde *sumur*, Eski Yüksek Almancada *sumar*, Eski Norveçcede *sumar*'dır.
- ⁵² Kazı çalışmaları Roma cenazelerinin aksine, Germania'nın ölü yakma adetlerinin sadeliğini kanıtlamıştır. Germania halkları odunların üzerine koydukları cansız bedeni, Roma'daki ölü yakma işlemlerinin aksine, üzerine hoş koku veren baharatlar veya ölen kişinin giyecekleri olmaksızın yakarlardı. Romalıların mezar taşlarına yazdıkları *sit tibi terra levis* (toprağın hafif olsun) yazısı da Germanialıların bu düşüncesine paralel bir cümledir. Geç zaman ölü gömme işlemlerinde ise mezar taşlarında süslemeler göze çarpar. Bu da cenaze törenlerinin zamanla sadeleştiğini yitirdiğinin kanıtıdır.
- ⁵³ İmparator Iulius Caesar.
- ⁵⁴ Rhenus nehrini aşarak.
- ⁵⁵ Helvetii kavmi bugünkü Kuzey İsviçre'de Cenevre gölü ile Constance gölü arasında yaşayan Kelt kökenli kavimdir. Bu kavim, Caesar'a göre İÖ 50 yıllarında büyük ihtimalle kuzeyden gelen baskılar sonucu dört ayrı kavme bölündüler. Yeni topraklara yerleşmek amacıyla Güneybatı Gallia'ya giderlerken Caesar tarafından mağlup edildiler (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 1. 2-29).
- ⁵⁶ Moenus nehri günümüzde Main nehri olarak bilinen nehirdir.

- ⁵⁷ Boii kavmi kuzey İtalya'ya aşağı yukarı İÖ 400 yıllarında göçen ilk Kelt kavimlerinden biridir. Po nehrinin güney kıyılarında yerleşmişler ve Bononia'yı başkentleri yapmışlardır. İÖ 3.yy'da kuzeye doğru ilerleyen Romalılara karşı savaşmışlar ve İÖ 191 yılında yenilmişlerdir. İÖ 60 yılında Noricum'u ele geçirmişler ve o sırada göç halinde olan Helvetii kavmiyle karışıp Gallia'da Aedui'ye yerleşmişlerdir (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 1. 5. 4. ve 28. 5).
- ⁵⁸ Germania'da bulunan bazı el yazmalarında 'Boihemum,' 'Boihaemum' ve 'Bohemum' olarak da geçer. Germetik bir kelime olan *haima* 'köy, yerleşim' anlamına gelir. Yani 'Boihaemi' Boii kavminin yerleşimi demektir.
- ⁵⁹ Bu kavimden bahseden antik yazarlar sadece Yaşlı Plinius ve Ptolemaeus'tur. Yaşlı Plinius (*Naturalis Historia* 3. 148) onlardan Pannonia'da yaşayan 'Eravisci' kavmi olarak, Ptolemaeus ise (*Geographia*, 2. 15) Aşağı Pannonia'nın kuzeydoğusunda yaşayan 'Ara-biskoi' kavmi olarak bahseder.
- ⁶⁰ Birçok yorumcu Osi kavminin Danuvius nehrinin kıvrımının kuzeyinde yaşadığı konusunda hemfikirdir. Tacitus (*Germania*, 43. 1) Osi kavminin 'Pannonia' dili konuştuğunu öne sürdüğünden, birçok yorumcu hem Osi hem Aravisci kavimlerinin Illyria kavimleri olduğunu düşünür.
- ⁶¹ Treveri kavminin yaşadığı yer orta ve aşağı Mosella nehri vadisi ve bu bölgedeki tepelik arazilerdir. Treveri kavmi Roma himayesini önceleri kabul etmedi ve İÖ 53, 51 ve 29'da üç kez yenilgiye uğradı (bkz. Caesar, *De Bello Gallico*, 6. 5-8). Daha sonra yaşadıkları bölge imparator Claudius tarafından Roma kolonisi ilan edildi (bkz. Tacitus, *Historiae*, 4. 62. 1 ve 72. 1).
- ⁶² Nervii kavmi bugünkü kuzey Fransa ve güney Belçika'da yerleşti. Bıkmadan Caesar'la savaştılar (bkz. Caesar, *de bello Gallico*, 2. 17-28), ancak sonunda teslim oldular. Roma himayesine girdikten sonra Roma'nın güvenini kazandıkları söylenir. Çünkü Plinius onları özgür bir kavim olarak tanımlar (*Naturalis Historia*, 4. 106). Treveri kavminden daha Germanialı oldukları söylerler ve bununla övünürlerdi.

- ⁶³ Tacitus (*Annales*, 3. 46. 2. ve 11. 18. 1) benzer açıklamalar yapar. Gallialıların tembelliklerinin sebebi uzun yıllar süren barıştan ileri gelmektedir (bkz. Tacitus, *Agricola*, 11. 4.) Treveri ve Nervii kavimleri Germania soyundan gelmekle tembel Gallia kavminden ayrıldıklarını düşünürler.
- ⁶⁴ Plinius, Nemetes, Triboci, Vangiones, Ubii, Guberni ve Batavi kavimlerinin Rhenus nehri kıyılarında, Gallia Belgica eyaletinde yaşadıklarını aktarır (*Naturalis Historia*, 4. 106). Tacitus da bu kavimleri (Guberni dışında) aynı sırayla verdiği göre büyük bir olasılıkla bu bilgiyi Plinius'tan edinmiştir. İS 1. yy'ın ortalarında bu üç kavim de Romalı olmuştur. İS 50 yılında Romalı bir komutan olan Pomponius Secundus yardımcı kuvvet olarak Vangiones ve Nemetes kavimlerinden oluşturulmuş birlikleri Chatti kavmine karşı kullanmıştı (bkz. Tacitus, *Annales*, 12. 27. 2).
- ⁶⁵ Ubii kavmi Rhenus nehrinin doğu yakasına yerleşen ilk kavimdir. Bu başarılarının asıl nedeni, İÖ 55 yılında Suevi kavmine karşı Caesar'a yardım etmeleridir (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 4. 3. 3-4). Ayrıca Caesar'ın kendi topraklarında karargâh kurup, keşif yapmasına da izin vermişlerdir.
- ⁶⁶ Claudius'un karısı Agrippina İS 50 yılında ismini 'Colonia [Claudia Ara] Agrippinensis' olarak değiştirmiştir. Böylece orada yaşayanlara 'Agrippinenses' denmiştir.
- ⁶⁷ Germania soyundan geldikleri için utanç duymazlar.
- ⁶⁸ Batavi kavminin yaşadığı ada, günümüzde Hollanda'daki aşağı Rhenus nehrinin çatallaşmasından oluşan bölgedir. Waal ve Lek nehirleri arasındaki bu ada görünümündeki kısma Betuwe denir. Batawi kavminin kıyıda bulunan toprakları ise kuzeydoğu Nijmegen'deki tepelik bölgelerdi (bkz. Tacitus, *Historiae*, 5. 20. 2; Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 9. 8). İyi giden Roma-Batavi kavmi ilişkileri İS 69'da Batavi lideri Iulius Civilis'in hem Batavileri hem de çevre kavimleri Roma'ya karşı kıskırtmasıyla bozulmuştur. Tacitus'un *Historiae* eseri bu savaşın anlatıldığı ana kaynak, ancak Batavi kavminin mağlup edilmesinden sonrası anlatılmamıştır. Bu yüzden Romalıların Batavi kavmiyle ne tür bir anlaşmaya git-

- tiğini bilemiyoruz. Batavi ismi de Chamavi gibi aynı sesle biter. *Bat* kökü ise Gotça *batiza*'dan gelir. *Batiza* 'daha iyi, en iyi' anlamına gelen bir kelimedir. Dolayısıyla Batavi kavminin ismi 'en iyiler' demektir.
- ⁶⁹ Batavi kavmi Chatti kavmine dahildi, ancak iç huzursuzluklar nedeniyle Gallia sınırlarına göç ettiler (bkz. Tacitus, *Historiae*, 4. 12. 2) (Chatti kavmi için bkz. 30. bölüm).
- ⁷⁰ İÖ 12 yılından beri Batavi kavmi ile Roma'nın ilişkileri çok iyiydi. Roma ordularına birlik sağlamalarına rağmen kendi liderlerinin denetimi altındaydılar (bkz. Tacitus, *Annales*, 2. 11). Augustus tarafından bugün Nijmegen adıyla bilinen şehirde bir lejyon kalesi yaptırılmış, ancak kısa bir süre kullanılmıştır. Batavi topraklarını 'imparatorluğun bir parçası' saymak ne kadar doğrudur bilinmez.
- ⁷¹ Arazi mahsüllerinden alınan vergi, öşür vergisi.
- ⁷² Mattiaci kavmi Mainz karşısında, Rhenus nehrinin sağ kıyısında yerleşti. Topraklarında Mattiacum diye bilinen Wiesbaden sıcak su kaplıcaları mevcuttu (bkz. Plinius, *Naturalis Historia*, 31. 20). Bu kavimle ilk ilişkiler Romalı komutan Curtius Rufus'un Mattiaci topraklarına gümüş madenleri açmasıyla başlamıştır (bkz. Tacitus, *Annales*, 11. 20. 3). Rhenus nehrinde yaşayan diğer kavimler gibi Mattiaci kavmi de Batavia ayaklanmasına katıldı ve Chatti ve Usipi kavimleriyle birlikte Mogontiacumdaki Roma kalesini kuşattılar (bkz. Tacitus, *Historiae*, 4. 37. 3). Mattiaci ismi hem kök hem takı bakımından Keltçedir (Eski İrlandaca *maith*, 'iyi' demektir).
- ⁷³ Latincesi: *agri decumates*. Rhenus nehrinin doğusu ve Danuvius nehrinin kuzeyinde kalan, İS 3. yy'n ortalığında Alamanni kavmine verilmiş topraklar.
- ⁷⁴ Arkeolojik kazılar Chatti kavminin bugün Hesse adıyla bilinen bölgede yerleşmiş olduğunu kanıtlamıştır. Elbe nehrinin batısındaki diğer kavimlerle birlikte Chatti kavmi de Augustus'un imparatorluğu sırasında Arminius ayaklanmasına katılmıştı (bkz. Tacitus, *Annales*, 12. 27. 3). Chatti kavmi Germanialı kavimlerin en

önemli ve en zorlularındandır.

- ⁷⁵ Topraklarını kollar.
- ⁷⁶ Özgürlüğünü ilan edinceye kadar.
- ⁷⁷ En eski kaynaklarda bile Usipi ve Tencteri kavimlerinin isimleri birlikte anılır. Bu bağın nereden geldiği tam olarak bilinmemektedir. 'Usipi' ismi Hint-Avrupa dil ağacından Keltçe kökenli bir isimdir ve *vesu-*, 'iyi' ve Gallia dilinden *epos*, 'at' kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. 'Tencteri' isminin nereden türediği bilinmemektedir. Ceasar'ın anlatımına göre bu iki kavim Suevi kavminin baskısıyla yurtlarını terk etmişlerdi. İÖ 55 yılında Rhenus nehrini aşarak Menapii bölgesine yerleşmişlerdi (bkz. Ceasar, *de bello Gallico*, 4. 1. 1-2, 4. 4. 1). Usipi ve Tencteri kavimleri İÖ 17 yılında Sugambri kavmiyle birlikte topraklarında yaşayan Romalıları öldürüp, yağma amacıyla Rhenus nehrini aşarak Roma valisi M. Lollius'u yenilgiye uğrattılar. Bu iki kavim de büyük ihtimalle Arminius ayaklanmasına katılmıştı. Bu kavimlerin nerede yerleşik oldukları tam olarak bilinmemekle birlikte Suevi kavmi onları orta Rhenus bölgesinden sürmüş olabilir. Germanialı olmadıkları sanılmaktadır. Rhenus nehrinin batısında yaşayan Kelt veya Keltleştirilmiş bir kavim oldukları sanılmaktadır (bkz. Ceasar, *De Bello Gallico*, 4. 12. 1).
- ⁷⁸ Bructeri kavminin ismi tam olarak Germania kökenlidir. **Birçok** araştırmacı bu ismi Germanik *bruthi-* 'sadakatsizler' köküne **bağ**lar. Bazı araştırmacılar ise bu ismin Yüksek Almanca olan *bruhtigo*, 'cesur olanlar' kelimesinden geldiğini öne sürer. Bructeri kavminin yerleşimlerini nereye kurmuş oldukları tam olarak **bilinmi**yor. Ancak Tacitus'un anlatımına göre Bructeri kavmi Frisii kavminin kuzeyinde yerleşiktir. Bructeri kavmi İS 1. yy'da Roma'nın en azılı düşmanlarındandı. İS 4 yılında Tiberius onları kontrol altına almıştır.
- ⁷⁹ Tacitus Chamavi kavminin Rhenus nehri ve bugün Vecht ve IJssel adı verilen nehirler arasındaki düzlükte yaşadığını **aktarı**r (*Annales*, 13. 55. 2). Ptolemaeus, Chamavi kavminin İS 58 yılında Bructeri kavminin güneyine, yani bugünkü isimleriyle **yukarı**

Ems ve orta Weser nehirleri arasına göçtüğünü söyler (bkz. Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 11. 10).

⁸⁰ Angrivarii 'çayır' 'yaşayanlar' anlamına gelir. Modern Almanca'daki *Anger* 'çayır' ve Eski İngilizce'deki *wara* 'yaşayanlar' kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Angrivarii kavminden Tacitus ilk olarak Germanicus'un IS 16'da yaptığı seferlerde bahseder. Germanicus sahilden Ems nehrinin ağzına doğru giderken ona arkadan saldırdıklarını söyler (bkz. Tacitus, *Annales*, 2. 8. 4). Ancak daha sonra Germanicus onları Weser ve Elbe nehirleri arasındaki düzlükte mağlup etmiştir.

⁸¹ Tacitus burada "bize" derken Romalılarından bahsediyor.

⁸² Dulgubnii kavminden başka hiçbir yazar bahsetmemiştir. Büyük ihtimalle Ptolemaeus'un '*Doulgumnioi*' olarak bahsettiği kavimle aynıdır (*Geographia*, 2. 11. 9). Ptolemaeus onların Angrivarii kavminin yanında, yani Weser ve Elbe nehirleri arasındaki düzlükte yaşadıklarını söyler.

⁸³ Chasurai kavminin isminin anlamı 'Hase nehri civarında yaşayanlar' anlamına geliyor olabilir. Ems nehrinin doğudaki koluna Hase adı verilir. Eski İngilizce'deki *wara* 'yaşayanlar' kelimesiyle yine Eski İngilizce olan *hasu* (gri, koyu) kelimesinin birleşiminden oluşur. Ancak Hase nehrinin bu kavmin ana yurdu olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir.

⁸⁴ Tacitus gibi birçok antik çağ yazarı Frisii kavminin yaşadığı yerin Rhenus nehrinin ağzı olduğundan başka herhangi bir bilgi vermez. Ancak Ptolemaeus (*Geographia*, 2. 11. 7) Amisia nehrinin bu kavmin doğu sınırını oluşturduğunu öne sürer. Arkeolojik çalışmalar Roma İmparatorluğu sırasında bugünkü IJsselmeer'in doğusundan bugünkü Kuzey Hollanda'ya yayıldıklarını kanıtlar. Romalılar Frisii kavmiyle İÖ 12 yılında Drusus ittifak imzaladığında karşılaştı. Frisii kavmi Drusus'a gemileri karaya vurduğunda yardım elini uzatmış, yeniden yelken açmasını sağlamıştı. Bu halk IS 28 yılına kadar Roma'ya sadık kaldı (bkz. Tacitus, *Annales*, 4. 72-3). Ama daha sonraki yıllarda, bugünkü IJsselmeer'in güneyine yayılmak istediklerinde Romalılar tarafından durduruldular

(bkz. Tacitus, *Annales*, 13. 54). Tacitus *Germania*'yı kaleme aldığı Frisii kavmi Roma boyunduruğuna girmişti ve Roma ordusunda süvari olarak yer alıyordu. Frisii kavminin yaşadığı bölgede yapılan arkeolojik kazılarda bulunan çanak çömleklerde güney çarpan yer ve kişi isimleri dillerinin ne Germanik ne de Keltçe olduğunu kanıtlar. Bu nedenle bazı araştırmacılar Frisii kavminin aslen Germanialı olmadığı, Roma İmparatorluğu zamanında *Germania* kültürünü benimsedikleri görüşündedirler.

⁸⁵ Özellikle Frisii kavmi Roma kontrolündeyken, İÖ 12 yılında Drusus'un kumandasında, IS 5'de Tiberius kumandasında ve IS 15-16 yıllarında Germanicus kumandasında bu bölgelere birçok deniz seferi yapılmıştı. Bugün IJsselmeer adı verilen deniz Roma İmparatorluğu zamanında ayrı ayrı birçok gölden oluşuyordu (bkz. Tacitus, *Annales*, 13. 54. 1).

⁸⁶ Deniz fenerlerini bulduğu için denizden yükselen bütün kayalar Hercules'in ismiyle anılırdı. Burada sözü edilen sütunların Akdeniz'in Oceanus'a açıldığı boğazda, yani bugünkü Cebelitarık boğazında olduğu düşünülmektedir (bkz. Herodotus, *Historiae*, 4. 8. 2).

⁸⁷ Tiberius'un kardeşi Drusus ölümünden sonra Germanicus olarak adlandırılmıştır. İÖ 12'de Kuzey denizinde ve Rhenus nehri ile bugünkü Weser nehri arasında yelken açan ilk Romalı odur. Burada anlatılan sefer büyük ihtimalle Cimbri yarımadasının keşfi için yapılan seferdir.

⁸⁸ *Ingenti flexu recedit*, sahilin kuzeye doğru kıvrıldığını ve büyük bir körfez oluşturduğunu ifade eder.

⁸⁹ Bazı el yazmalarında 'Cauhi' ve 'Cauci' olarak da yazılmıştır. Araştırmacılar bu kavmin isminin Germanik *hauhoz* (yüksek) kelimesinden geldiğinde birleşir. Asaletlerine mi yoksa boylarının uzunluğuna mı yüksek dedikleri tam olarak bilinmemekle birlikte kavmin ismi tam olarak 'yüksek olanlar' olarak çevrilebilir. Yaşlı Plinius Chauca kavminin ismini, Ingaevones ırkını oluşturan Cimbri ve Teutones kavimleriyle birlikte anar (*Naturalis Historia*, 4. 99). Romalılar Chauca kavmiyle ilk defa Drusus Frisii kavmiyle

ittifak kurduğunda ve onların topraklarına girdiğinde tanışır. Feddersen Wierde'de yapılan arkeolojik kazılar sonucunda Chauci kavminin Visurgis nehrinin ağzına yakın topraklarda yaşadıkları belirlenmiştir.

- ⁹⁰ Cherusci isminin Germanik kökenli olduğu tahmin edilmektedir, ancak nasıl türediği tam olarak bilinmemektedir. Bu kavim Weser nehrinin her iki tarafında, doğuda Elbe nehrinden güneyde Hannover'e kadar olan bölgede yaşardı. Reisleri Arminius komutasında İS 9 yılında Quintilius Varus'u bozguna uğrattılar. İS 21 yılında Arminius'un ölümünden sonra meydana gelen iç savaşlar ve Chatti kavmine karşı yapılan savaşlar sonucunda zayıflayıp parçalandılar.
- ⁹¹ Cherusci ile Chatti kavmi arasındaki düşmanlık İS 1. yy'da başlar. Chatti lideri Adgandestrius Roma'ya, istediklerini vermeleri halinde Cherusci lideri Arminius'u zehirleyeceği vaadinde bulunmuştur (bkz. Tacitus, *Annales*, 2. 88. 1). Chatti kavmi İS 85 civarında Cherusci kavmini bozguna uğratmıştır.
- ⁹² Fosi kavminin ismi Tacitus'tan başka hiçbir kaynaktan geçmez. Büyük ihtimalle Cherusci kavminden medet uman bir topluluktur (bkz. Strabo, *Geographia*, 7. 1. 4).
- ⁹³ Cimbri kavmi bugün Jutland diye adlandırılan yarımadanın kuzey kısmında yerleşik büyük bir kavimdir. İÖ 113-110 yıllarında Teutoni ve Ambrones kavimleriyle birleşip Roma'ya büyük sorunlar yaşattılar. Romalıların kendilerini tehdit eden Cimbri kavminin kökenini bildiklerine dair bir kanıt yoktur. Caesar Cimbri kavmini Germanialı olarak anan ilk kişidir (bkz. Caesar, *de bello Gallico*, 1. 33. 4). Cimbri kavminin İÖ 2. yy'da kalabalık bir biçimde Jutland'ın kuzeyinden güneye, daha içlere göçtüğü söylenir. Ancak yapılan arkeolojik kazılarda bu göçe dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır.
- ⁹⁴ Rhenus nehri vadisinde kalıntıları bulunan bir kaledir. Ancak bu kalıntıların Cimbri kavmine değil Keltik kökenli kavimlere ait olduğu düşünülmektedir.
- ⁹⁵ Tacitus Cimbri kavminin bugün Jutland olarak adlandırılan yarı-

madadan yaptığı göçten bahsediyor. Arkeolojik kazılarda Cimbri kavminin bu büyük göçüne dair bir kanıt bulunamamıştır.

- ⁹⁶ Tacitus 'sehrimiz' derken Roma'dan bahsediyor.
- ⁹⁷ Burada ve *Annales*'te Tacitus'un, M. Terentius Varro'nun tarihlendirmelerinden yararlandığı açıktır. Varro, Roma'nın kuruluşunu İÖ 21 Nisan 753'e tarihlendirir; bu durumda 640. yıl İÖ 113'e denk gelir. Metellus ve Carbo aynı yılın 1 Ocak'ta *consul* olmuşlardır.
- ⁹⁸ İmparator Traianus İS 98 yılında ikinci kez *consul* seçilmişti.
- ⁹⁹ Güney Apenin dağlarında yaşayan ve Osk dilini konuşan Samnis kavmi Roma'nın en azılı düşmanıydı. Birinci Samnis savaşı (İÖ 343-341) sonucunda Roma ordusu Kuzey Campania'ya girmeyi başarmıştı. İkinci Samnis savaşı (İÖ 327-321 ve 316-304) sonucunda ise Roma orduları çok ağır bir yenilgi almıştı. Üçüncü Samnis savaşı (İÖ 298-290) sonucunda, Roma bütün İtalya'yı ele geçirmeyi başarmıştı. Samnis kavmi daha sonra Yunanlı komutan Pyrrhus'u Roma'ya karşı yaptığı seferlerde desteklemiştir. Tacitus'un burada bahsettiği, Roma'nın birçok kayıp verdiği ikinci Samnis savaşıdır.
- ¹⁰⁰ Poeni: Kartacalılar. Kartacalılar da Samnis kavmi gibi Roma'nın azılı düşmanlarındandı. Birinci Kartaca savaşı (İÖ 264-241) Roma'nın donanma kurmasına vesile olmuştur. İkinci Kartaca savaşı (İÖ 218-201) Roma tarihindeki en büyük tehlikedir. Kartacalı komutan Hannibal İtalya'ya girmeyi başarmış ve Trasimene gölünde ve Cannae'de Romalılara ağır yenilgiler yaşattmıştır. Bu savaşın sonunda Roma Kartaca'yı yenmeyi başarmış ve neredeyse tamamen yok etmiştir. Ancak yok olduklarından emin olmak için Üçüncü Kartaca savaşı (İÖ 149-146) yapılmış ve Kartaca şehri yerle bir edilmiştir. Tacitus burada Hannibal'in Roma'ya karşı kazandığı Trasimene Gölü zaferinden (İÖ 217) ve Cannae zaferinden (İÖ 216) bahsediyor.
- ¹⁰¹ Roma Kartaca'yla İkinci Kartaca savaşını yaparken bugün İber yarımadası olarak bilinen bölgede ilk topraklarını da kazanmış ve oraya İÖ 197'de iki eyalet kurmuştur. Sonraki 65 yıl boyunca birçok direnişe karşı kuzeye doğru ilerlemişlerdir. Bu direnişler Lusitania (İÖ 155-139) ve Celtiberia (İÖ 155-133) savaşlarıyla do-

ruğa çıkmıştır.

- ¹⁰² Aslında Gallialılar hiçbir zaman Samnis ve Kartacalılar gibi Roma'nın düşmanı olmadılar. Yurtlarını ele geçirmek de çok zor olmamıştı, ancak İÖ 386 yılında yaptıkları yağma onları Roma'nın en büyük sembolik düşmanı yaptı. İÖ 120 yılında Romalılar Gallia bölgesinde tek güç haline geldiler. İS 21 ve İS 69-70 yıllarında bazı ayaklanmalar olduysa da çok büyük tehdit oluşturmadılar, ancak Gallialıların Roma'nın en eski düşmanı olduğunu unutmamalarına yardımcı oldu.
- ¹⁰³ Parthia hanedanını kuran asil kişilere Arsacides denilirdi.
- ¹⁰⁴ Cumhuriyet çağının en önemli kişilerinden biri olan Crassus ordunun Syria kolundan sorumluydu. Parthi kavmine karşı zafer kazanmayı ümit ediyordu. İÖ 54'de fazla önemsenmeyecek başarılarından sonra, bir sonraki yıl Euphrates'i (bugünkü Fırat nehri) geçerek bilinmeyen topraklara doğru ilerlemiş ve Carrhae yakınında Parthi kavmi tarafından bozguna uğratılmıştı. 30.000 adamını kaybeden Crassus bu bozgunun sağ kurtulmayı başarmış, ancak kısa sürede yakalanıp öldürülmüştür (bkz. Plutarchus, *Crassus*, 16. 33).
- ¹⁰⁵ İÖ 38 yılında *consul* P. Vendidus Bassus iki yılı aşan mücadelelerden sonra Parthi kavmini Küçük Asya ve Suriye'den kovmuştur. Parthi kavminin kralı Orodes'in oğlu Pacorus'u da öldürmüştür.
- ¹⁰⁶ Gnaeus Papirius Carbo Cimbri İÖ 113 yılında kavmi tarafından Noreia'da bozguna uğratılmıştır. Cimbri kavmi bu zaferden sonra İtalya'ya girmek yerine Helvetii kavmine doğru ilerlemiştir. Tacitus Cimbri kavmi tarafından mağlup edilen komutanın Cassius olduğunu yazarak hata yapmıştır. Cassius Tungri kavmiyle savaşmış ve ağır bir yenilgi almıştı (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 1. 7. 4). Cimbri kavmi tarafından yenilgiye uğratılan komutan M. Iunius Silanus'tur. Tacitus burada Silanus ile Cassius'u karıştırmıştır (bkz. Titus Livius, *Periochae*, 65).
- ¹⁰⁷ M. Aurelius Scaurus, Mallius Maximus'un elçisiydi. İÖ 105 yılında ordusu Cimbri kavmi tarafından yenilgiye uğratılmış, kendisi de öldürülmüştü. Cimbri kavmiyle anlaşma yapmayarak ölümü

tercih etmesi ün kazanmasına neden olmuştur (bkz. Titus Livius, *Periochae*, 67; Valerius Maximus, *Facta et Dicta Memorabilia*, 5. 8. 4).

- ¹⁰⁸ İÖ 105 yılında her ikisi de bugün Rhône nehri olarak bilinen nehrin yakınındaki ordunun başında olan Q. Servilius Caepio ve Cn. Mallius Maximus birlikte hareket etmek istemeyince Arausio bölgesinde Cimbri kavmi tarafından çok ağır bir yenilgiye uğratıldılar (bkz. Titus Livius, *Periochae*, 68).
- ¹⁰⁹ İmparator Augustus'dan bahsediliyor.
- ¹¹⁰ P. Quintilius Varus İS 9 yılında, Germania'daki orduların başkomutanıydı. Arminius ve Segimerus komutasındaki Cherusci kavmi Quintilius Varus'un güvenini kazanarak onunla dost oldu. Ancak bu dostluk gerçek değildi, Varus'un kuyusunu kazıyorlardı. Varus bu konuda birçok kez uyarıldı, ama hiçbirine inanmadı. Arminius, Segimerus ve beraberindeki Germanialılar, bugünkü Osnabrück'teki bir isyanı bastırmaya giderken Varus'u pusuya düşürdüler ve bütün ordusunu yok ettiler. Varus ise iltihar etti (bkz. Tacitus, *Annales*, 1. 55).
- ¹¹¹ İÖ 101 yılında C. Marius ve Q. Lutatius Catulus Cimbri kavmini Vercellae yakınlarında mağlup etmişti. Bu savaş sonucunda 140.000 düşman askeri öldürülmüş ve 60.000 tanesi esir alınmıştı (bkz. Titus Livius, *Periochae*, 68).
- ¹¹² Julius Caesar İÖ 58 yılında Germania kralı Ariovistus'u mağlup ederek, Usipi ve Tencteri kavimlerini Gallia'dan kovmuştur (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 1. 31-54).
- ¹¹³ Suevi, Germanik *sweboz* 'kendî' ve *-bo* 'olmak' takısının birleşmesinden oluşmuştur. Suevi kavminin ismi 'kendileri için yaşayanlar' anlamına gelir. Augustus sonrası kaynaklar Suevi kavminin Bohemia ve Moravia civarından geldiğini bizlere aktarır. Caesar, Suevi kavminin ilk önce Rhenus nehri kıyılarında gözüktüğünü ve Gallia'daki Ariovistus'un güçlerine katılmaya çabaladıklarını anlatır (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 1. 37. 3). Sınırlarının Rhenus nehrinin doğu kıyılarındaki Ubii kavmine kadar uzandığını ve Tencteri ile Usipi kavimlerini ana yurtlarından kovduklarını

belirtir (bkz. Caesar, *De bello Gallico*, 4. 4. 1). Tacitus Suevi kavminin arasında Semnones, Hermunduri, Marcomani, Quadi, Triboci, Vangiones, Nemetes ve Naristi kavimlerini de sayar. Büyük kavimlerin içinde küçük toplulukların olduğu iddiası akla yatkındır, ancak Suevi kavminin hangi toplulukları içerdiği henüz saptanamamıştır.

¹¹⁴ Semnones kavminin isminin Germanik *sebno*'dan (kavim, kabile) geldiğine inanılıyor. Yani Semnones 'kavim kardeşleri' gibi bir anlam içerir. Tarihleri hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Quadi kavminin Marcus Aurelius'a yenildikten sonra Semnones kavminin topraklarına göçmek istedikleri, ancak bunun engellendiği söylenir (bkz. Dio Cassius, 71. 20. 2). Semnones kavmini birçok Yunanlı ve Latin yazar Suevi kavmi olarak anar (bkz. Strabo, *Geographia*, 7. 1. 3; Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 11. 8; Tacitus, *Annales*, 2. 45. 1). Ptolemaeus'un açıklamasına göre bugün Elbe ve Oder olarak bilinen nehirlerin arasındaki Brandenburg şehrinin bulunduğu yerde yaşarlardı.

¹¹⁵ Büyük ihtimalle tanrı Wotan'dan bahsediliyor.

¹¹⁶ Romalıların Langrobardi kavmiyle ilk karşılaşması, İS 5 yılında Tiberius'un onları mağlup etmesiyle olmuştur. Ptolemaeus'a göre Langrobardi kavmi Rhenus nehri kıyısında, Bructeri topraklarının aşağısında, Tencteri topraklarının yukarısında yaşardı (bkz. Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 11. 6). Langrobardi kavmine ilişkin son bilgi Dio Cassius'dan gelir. Dio Cassius İS 166'da Langrobardi kavminin Danuvius nehrini aşarak Pannonia'ya geldiğini, ancak buradan kovulduklarını aktarır (bkz. Dio Cassius, 71. 3. 1a). İS 5. yy'da güneye doğru inmeye başlamışlar ve İS 586 yılında kuzey İtalya'da bir krallık kurmuşlardır.

¹¹⁷ Reudigni, Aviones, Anglii, Varini, Eudoses, Suarines ve Nuitones: Bu kavimlerin hiçbirine başka kaynaklarda rastlanmaz. Anglii İS 5. yy'da Britanya adasına yaptığı istilayla tanınmıştır. Bu kavimden bahseden tek eski kaynak, onları 'Sueboi Angeiloi' diye anan ve Elbe nehrinin güneyinde yaşadıklarını iddia eden Ptolemaeus'tur (bkz. Ptolemaeus, *Geographia*, 2. 11. 8). Varini,

büyük ihtimalle Yaşlı Plinius'un 'Varinnae' olarak bahsettiği kavimdir. Plinius Varini kavmini, Vandili kavmini oluşturan Burgodiones, Charini ve Gutones kavimleri arasında sayar (*Naturalis Historia*, 4. 99). Ptolemaeus, Varini kavminden Saxones ve Semnones kavimleri arasında yaşayan küçük 'Virounoi' kavmi olarak bahseder (*Geographia*, 2. 11. 9). Suarini ve Nuitoni kavimlerinin tam olarak nerede yaşadıkları bilinmez.

¹¹⁸ Nerthus: Doğa tanrıçası. Norveç'te verimlilik, rüzgâr ve dalgaların tanrıçası olarak bilinir. Keltçe Njordh olarak adlandırılır.

¹¹⁹ Yaşlı Plinius Hermunduri kavmini Herminones ırkını oluşturan Suevi, Chatti ve Cherusci kavimleri arasında sayar (*Naturalis Historia*, 4. 100). Hermunduri kavmi Danuvius nehri boyunca, bugünkü Regensburg'dan Franconia'ya kadar yayılmıştır.

¹²⁰ Augusta Vindelicorum İÖ 15 yılında Drusus tarafından kurulmuştur.

¹²¹ Elbe nehri kuzeydoğu Bohemia'dan doğar. Bu bugünkü Polonya sınırına denk gelen bir bölgedir ve Hermunduri topraklarından çok uzaktadır. Tacitus büyük olasılıkla Elbe nehrini onun bir kolu olan Saale ile karıştırmıştır. Elbe nehri, Romalılar tarafından Drusus'un İÖ 9 yılında yaptığı keşif gezilerinden sonra tanınmıştır. İmparator Augustus doğal sınırı Elbe nehrine ilerletmeye çalışmıştır. Ancak Quintilius Varus'un İS 9 yılındaki mağlubiyetinden sonra doğal sınır Rhenus ve Danuvius nehirleri olarak kalmıştır.

¹²² Araştırmacılar Tacitus'un Naristi kavmi olarak bahsettiği kavmin, Ptolemaeus'un 'Varistoi' olarak bahsettiği kavimle aynı olduğunu iddia ederler (*Geographia*, 2. 11. 11). Ptolemaeus bu kavmin Soudeta dağının güneyinde yaşadığını aktarır. Naristi kavmi, Marcomani kavmine Roma'yla yaptıkları savaşta destek vermiştir (bkz. Dio Cassius, 71. 21). Bu kavmin isminin Germanik olmadığı tahmin edilmektedir (bkz. R. Much 1967, s. 467-8).

¹²³ Suevi kavminin bir parçası olan Marcomani kavmi İÖ 200 yılında Hercynia ormanı, Main ve Rhenus nehri arasında kalan bölge ve Main ve Franconia'dan, Danuvius nehrinin güneydoğusuna doğ-

ru olan bölgeye yerleştiler. Iulius Caesar, Ariovistus'a karşı savaşta, Ariovistus'a yardım ettiler.

¹²⁴ Burada bahsi geçen Boii, Marcomani kavminin İÖ 10-9 yılları arasında Bohemia'da yerleşik buldukları Boii kavmi olabilir.

¹²⁵ Utanç duymalıdır, çünkü demiri işleyip silah yapabilir ve özgürlükleri için savaşabilirlerdi.

¹²⁶ Tacitus Lugii kavminin Silesia bölgesinde yerleşik olduğunu söyler. Bu Ptolemaeus'un aktarımıyla aynıdır. Lugii kavmi çoğunlukla Marcomani ve Quadi kavimleriyle husumet içindeydi. Lugii kavminin ismi Gotik *liugan* (yoldaş) kelimesinden gelir. Lugii kavminin etnik kökeni uzun yıllardır tartışma konusu olmuştur. Birçok araştırmacı Tacitus'un yolundan giderek Lugii kavmini Germanialı olarak benimsemiştir. Bazıları ise Keltik veya Slav olduğunu öne sürer. Tacitus Lugii kavminin Helveconae, Manimi, Harii, Naharvalii ve Helisii kavimlerini kapsadığını söyler.

¹²⁷ Tacitus Harii, Helveconae, Manimi, Helisii, Nahanarvali kavimlerinin Lugii kavmini oluşturan küçük kavimler olduğunu iddia eder.

¹²⁸ Alcis kelimesinin Gotça *alhs* (mabet) veya Letçe *elks* (mabut) kelimelerinden geldiği öne sürülmektedir. Tacitus'un onları Castor ve Pollux'a benzetmesi kutsal ikizler olduğunu gösterir. Kutsal ikiz kültüne Hint-Avrupa, Yunan, Hint-İran ve Baltık uygarlıklarında sıkça rastlanır.

¹²⁹ Birçok el yazmasında Gothones olarak geçer, ancak Tacitus'un aktarımı daha fazla dikkate alınmıştır (*Annales*, 2. 62. 2). Bu ismin kökeni Germanik *geutan* (dışarı atmak) kelimesidir. Ancak ismin nasıl bir anlamda kullanıldığı tam olarak bilinmiyor. Nehir kenarında yaşadıkları için kendilerine bu adı vermiş olabilirler. Gotones ile Gothlar arasındaki bağ tam olarak çözülememiştir. 6. yüzyıl tarihçilerinden Iordanes, Gothların Kuzey Denizindeki 'Scandza' adasından geldiğini öne sürer (bkz. Iordanes, *Getica sive de origine actibusque getarum*, 25-6). Ptolemaeus 'Goutai' dediği Gotones kavminin Vistula nehrinin ağzında büyük bir ada olan 'Skandia'dan geldiklerini söyler. Bu ada İsveç'in güne-

yindedir.

¹³⁰ Hiçbir yazar İS 5. yy'da Danuvius nehrinde krallık kuruncaya kadar Rugii kavminden bahsetmemiştir. Ancak Ptolemaeus Baltık Denizi kıyısında Vistula'nın batusında 'Rhougion' adlı bir adadan bahseder (bkz. *Geographia*, 2. 11. 12). Bu ismin kavimle bir bağlantısı olabilir. Iordanes'in anlatımına göre Gothlar Ulmerugi adında bir sahil kavmini yerlerinden etmiştir (Iordanes, *Getica sive de origine actibusque getarum*, 26). *Hulmarugeis* Gothça 'Rügi adası' anlamına gelir. Rugii ile Rügen adası arasında bir bağ olduğu düşünülse de, bu kesin değildir.

Lemovii kavminin tam olarak nerede yaşamış oldukları bilinmiyor. Ancak Baltık Denizi sahilinde yaşadıkları düşünülüyor.

¹³¹ Suiones eyaletleri o zaman şimdikinden daha büyük olan Mälaren Gölü'ndeki adaları andırdığı için Tacitus böyle bir açıklama getirmiş.

¹³² Eski Germanik dilde *Swian*, Eski İngilizce *Swéon* ve Eski Norveççe *Sviar* isimleri *swe-* kökünden gelir. *Swe* 'kendisi' demektir. Yani kavmin ismi 'kendilerine ait olanlar' anlamına gelir. Iordanes 'Scandza' adasında yaşayanlar arasında 'Suehans' kavminin de bulunduğunu söyler. Suehans ile Suiones kelimelerinin aynı kavim için kullanıldığı şüphesizdir (bkz. Iordanes, *Getica sive de origine actibusque getarum*, 21).

¹³³ Bu tip tekneler günümüzde bile kullanılmaktadır. Tacitus'un zamanından çok önce kullanılmış, İÖ 4. yüzyıldan kalma bir tekne Hjørtsspring'de, tek kürekli bir tane de Schleswig'in Nydam bölgesindeki kazılarda bulunmuştur.

¹³⁴ Tacitus burada büyük olasılıkla gelgitlerin fazla, rüzgârların az, sislerin ise yoğun olduğu sulardan, yani Bothnia körfezinden bahsediyor.

¹³⁵ Burada açıklananın Aurora Borealis (Kuzey Işıkları) olduğu sanılıyor.

¹³⁶ Baltık Denizi'nin kıyıları.

¹³⁷ Araştırmacıların birçoğu Aestii kavminin Eski Prusyalılar, Litvanyalılar ve Letonyalılar olduğunu öne sürer. Iordanes'e göre

- Aestii kavmi Vistula nehrinin ağzına yakın kıyılarda yaşardı (Iordanes, *Getica sive de origine actibusque getarum*, 36). Bu isim Fin soyundan gelen Estonyalılar arasında (Almanca Esten, eski Norveççe Eistr) hâlâ kullanılır.
- ¹³⁸ Baltık kıyılarında konuşulan bu dilin Britannii diliyle hiçbir benzerliği yoktur. Baluk dili daha çok Slav dillerini andırır. Tacitus'un neden böyle bir iddiada bulunduğu bilinmemektedir.
- ¹³⁹ Latince: *glaesum*: parlak olan şey. İngilizcedeki 'glaze,' 'glare' ve 'glass,' *glesum* kelimesinden türemiştir. Kehribar, üçüncü jeolojik (Eocene) dönemde, şu anda soyu tükenmiş bir cins çam ağacından akan ve denizin altındaki kumlarda biriken fosilleşmiş reçineye verilen addır.
- ¹⁴⁰ Burada Tacitus yabancı kavimlerin doğal meraktan yoksun oluşlarını ima ediyor.
- ¹⁴¹ Sitones kavminin nerede yaşadığı tam olarak bilinmemektedir. Bir ihtimal hâlâ kuzeybatı Finlandiya'da Kvaens adıyla anılan, Tacitus'un zamanında kuzeydoğu İskandinavya'da deniz kenarında yaşayan Finlilerdir. İsveçcede Finlilere 'Qven' denilir.
- ¹⁴² Peucini kavmi Bastarnae kavminin bir parçasıydı. Plinius'a göre Bastarnae ve Peucini kavimleri birlikte büyük bir kavim oluşturuyordu (*Naturalis Historia*, 4. 100). Germania kavimleri arasında Akdeniz'le temas kuran ilk kavim Bastarnae kavmiydi. İÖ 230 yılında Karadeniz sahillerine göçmüşlerdi. Bir Yunan şehri olan Olbia'ya saldıran 'Galatiae' adıyla anılan kavim de büyük ihtimalle onlardı. Strabo onların bir Germania kavmi olduğunu söyleyen ilk kişidir (*Geographia*, 7. 3. 17).
- ¹⁴³ Venethi bazı el yazmalarında Venedi veya Venedae olarak da geçer. Adriatik denizinin bittiği yerde yaşarlardı. Bugünkü Venedik ismini bu kavimden alır (bkz. Plinius, *Naturalis Historia*, 37. 43).
- ¹⁴⁴ Fenni kavmi İÖ 1500 civarında Finlandiya körfezi ve çevresine göçmeden evvel Moskova'da yaşardı. Tacitus'a göre Baltık denizi sahilinde ve Aesti kavminin kuzeyinde yaşarlardı. Toprakta yarıtlarlar, bitki köklerini yiyerek karınlarını doyururlardı. En sefalet

- içinde yaşayan kavim Fenni kavmidir. Bazı araştırmacılar isimlerinin Germanik *fintha*, 'bulmak' kelimesinden geldiğini öne sürer. Bu da kavmin ismine 'bulanlar, dolaşanlar' gibi bir anlam veriyor.
- ¹⁴⁵ Bastarnae kavimleri İÖ 2. yüzyılda Yunanlıların Germanialı dedikleri kavimlerdir. Galicia'nın güneyinden doğu Karpatların kuzeyine doğru yayılmışlardır. Peucini kavminin Bastarnae kavmine dahil olduğu düşünülüyordu.
- ¹⁴⁶ Hellusii kavminin ismi Yunanca *ellos*, 'yarı keçi yarı insan' kelimesinden gelir. Oxiones kavminin ismi de Germanik dilde *ochs*, 'öküz' veya İrlanda dilinde *oisin*, 'ayıbalığı' anlamına gelir. Bu kavimler hakkında hiçbir şey bilinmemektedir. Belirtildiği gibi malsız kavimler olabilirler.

KAYNAKÇA

(Bu kaynakçada çeviri açıklamalarından dolaysız yararlandığımız kaynaklara da yer verilmiştir.)

- Anderson, J. G. C. (ed.). *Cornelii Taciti De origine et situ Germanorum*, Oxford, 1938 (2. baskı: London, 1997).
- Anton, H. H., "Burgunden," *Reallexicon der germanischen Altertumskunde* 4, Berlin ve New York, 1981.
- Birkhan, H., *Germanen und Kelten bis zum Ausgang der Römerzeit*, Graz, 1970.
- Birley, A. R., *Cornelius Tacitus, Agricola: And Germany*, Oxford University Press, New York, 1999.
- Böhme, H.-W., *Germanische Grabfunde des 4 bis 5 Jahrhunderts zwischenschen unterer Elbe und Loire*, Munich, 1974.
- Bolin, S., *Fyndn av romerska mynt i det fria Germanien*, Lund, 1926.
- Busch, R. (ed.), *Rom en der Niederelbe*, Neumünster, 1995.
- Christlein, R., *Die Alamannen*, Stuttgart, 1978.
- Cornelius Tacitus, *Germania*, J. B. Rives (trans.), Clarendon Press Oxford (1999).
- Dorey, T. A., "Agricola" and "Germania," in *Tacitus*, London, Routledge and Kegan Paul, 1969.
- Drummond, S. K. ve Nelson, L. H., *The Western Frontiers of Imperial Rome*, M. E. Sharpe, Armonk, NY., 1994.
- Eck, W., *Augustus und seine Zeit*, Munich, 1998.
- Fagerlie, F. M., *Late Roman and Byzantine Solidi Found in Sweden and Denmark*, New York, 1967.
- Godlowski, K., *The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe*, Cracow, 1970.

- Goffart, W., *Barbarians and Romans AD 418-585: The Techniques of Accommodation*, Princeton, NJ, 1980.
- Gudeman, A., "The Sources of the Germania of Tacitus," *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, vol. 31, 1900.
- Hachmann, R., *Die Goten und Skandinavien*, Berlin, 1970.
- Hachmann, R., Kossack, G. ve Kuhn, H., *Völker zwischen Kelten und Germanen*, Neumünster, 1962.
- Haffner, A. ve von Schnurbein, S., *Kelten, Germanen Römer im Mittelgebirgsraum zwischen Luxemburg und Thüringen*, Bonn, 2000.
- Jones, S., *The Archaeology of Ethnicity*, London, 1997.
- Kossack, G., *Dörfer im nordlichen Germanien, vornehmlich aus der römischen Kaiserzeit*, Munich, 1997.
- Krüger, B. (ed.), *Die Germanen*, (2 vols, Berlin), 1976-83.
- Le Gray, M., Voisin, J. L. ve Le Bohec, Y., *The History of Rome*, third edition, Blackwell Publishing, 2004.
- Lee, A. D., *Information and Frontiers. Roman Foreign Relations in Late Antiquity*, Cambridge, 1993.
- Matthews, J., *The Roman Empire of Ammianus Marcellinus*, London, 1988.
- Much, R., *Die Germania des Tacitus*, Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg, 1967.
- Murray, A. C., *Germanic Kinship Structure*, Toronto, 1983.
- Nierhaus, R., *Das swebische Gräbarfeld von Diersheim*, Berlin, 1966.
- Norden, E., *Die germanische Urgeschichte in Tacitus' Germania* (4th edn) Darmstadt, 1959.
- Robinson, R. P., *The Germania of Tacitus*, American Philological Association, Middletown, CT, 1935.
- Schnurbein, S. von, *Augustus in Germanien*, Amsterdam, 2002.
- Smith, W., *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, John Murray, London, 1875.

- Syme, R., *Ten Studies in Tacitus*, Clarendon Press, Oxford, 1970.
- Syme, R., *Tacitus*, 2 vols., Oxford, Oxford University Press, 1958.
- Thompson, E. A., *The Early Germans*, Clarendon Press, Oxford, 1965.
- Todd, M., *The Early Germans*, Blackwell Publishing, 2004.
- Trüdinger, K., *Studien zur Geschichte der griechisch-römischen Ethnographie*, B.G. Teubner, Basel, 1918.
- Winterbottom, M. ve Ogilvie, R. M. (eds.), *Cornelii Taciti Opera Minora*, Oxford, 1975.
- Wolfram, H., *Die Germanen*, Munich, 1995.
- Wolfram, H., *The Roman Empire and its Germanic Peoples*, Berkeley, University of California Press 1997.
- Wood, I., 'The Barbarian Invasions and First Settlements,' *The Cambridge Ancient History* (rev edn) XIII, 1998.
- Woodman, A. J., *Tacitus Reviewed*, Oxford: Oxford University Press, 1998.

KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ

(Dizin Latince kaynak metnin bölüm numaralarına göre düzenlenmiştir.)

Abnoba, 1	Caecilius Metellus, 37
Aestii, 45	Caepio, Servilius, 37
Africa, 2	Caesar Iulius, 28, 37
Agrippinenses, 28	Caligula (Gaius), 37
Albis, 41	Carbo, Papirius, 37
Alcis, 43	Cassius (Longinus), 37
Alpes Raeticae, 1	Castor et Pollux, 43
Anglii, 40	Chamavi, 33, 34
Angrivarii, 33, 34	Chasuarii, 34
Aravisci, 28	Chatti, 29, 30-31, 32, 35, 36, 38
Arsacides, 37	Chauci, 35, 36
Asciburgium, 3	Cherusci, 36
Asia, 2	Cimbri, 37
Augustus, 37	Cotini, 43
Aurelius Scaurus, 37	Crassus (M.), 37
Aurinia, 8	
Aviones, 40	Daci, 1
	Danuvius, 1, 29, 41, 42
Bastarnae, 46	Drusus Germanicus, 34, 37
Batavi, 29	Dulgubnii, 34
Boihaemum, 28	
Boii, 28, 42	Eudoses, 40
Brittanica lingua, 45	
Bructeri, 33	Fenni, 46
Buri, 43	Fosi, 36

- Frisii, 34, 35
 Gaius (Caligula), 37
 Gallia, Galliae, 1, 2, 5, 27, 29, 37
 Gambriuii, 2
 Germani, 2, 16, 27, 28, 30, 31, 35, 37, 41, 43, 45, 46
 Germania, 1, 2, 3, 4, 5, 27, 28, 29, 30, 35, 38, 41, 42
 Germanicus, Drusus, 34, 37
 Germanicus, Drusus'un oğlu, 37
 Gotones, 43
 Graecae litterae, 3
 Harii, 43
 Helisii, 43
 Hellusii, 46
 Helvecones, 43
 Helvetii, 28
 Hercules, 3, 9, 34
 Hercynia silva, Hercyus saltus, 28, 30
 Herminones, 2
 Hermunduri, 41, 42
 Hispaniae, 37
 Ingaevones, 2
 Isis, 9
 Istaevones, 2
 Italia, 2
 Iulius Caesar, 28, 37
 Laertes, 3
 Langobardi, 40
 Lemovii, 43
 Lugii, 43
 Mallius Maximus, 37
 Manimi, 43
 Mannus, 2
 Marcomani, 42, 43
 Mare Pigrum (Durgun deniz), 45; Mare Ponticum (Karadeniz), 1; Mare Suebicum (Suevi denizi), 45
 Marius, C., 37,
 Maroboduus, 42
 Mars, 9
 Marsi, 2
 Marsigni, 43
 Mater deum, 45
 Mattiaci, 29
 Maximus, Mallius, 37
 Mercurius, 9
 Metellus, Caecilius, 37
 Moenus (Main nehri), 28
 Nahanarvali, 43

- Naristi, 42
 Nemetes, 28
 Nero (Tiberius), 37
 Nerthus, 40
 Nervii, 28
 Noricum, 5
 Nuitones, 40
 Occidens, 45
 Oceanus, 1, 2, 3, 17, 34, 37, 40, 43, 44
 Osi, 28, 43
 Oxiones, 46
 Pacorus, 37
 Pannonia, Pannonii, 1, 5, 38, 43
 Papirius Carbo, 37
 Parthi, 17, 37
 Peucini, 46
 Poeni (Kartacalılar), 37
 Pollux, 43
 Quadi, 42, 43
 Quintilius Varus, 37
 Raeti, Raetia, 1, 3, 41
 Reudigni, 40
 Rhenus (Ren nehri), 1, 2, 3, 28, 29, 32, 34, 41
 Romani, 41; Romana auctoritas, 42; Romanae classes, 34; colonia, 28, 41; disciplina, 30; Romanum imperium, 29; Romana interpretatio, 43
 Rugii, 43
 Samnis, 37
 Sarmatae, 1, 17, 43, 46
 Scaurus, Aurelius, 37
 Semnones, 39
 Servilius Caepio, 37
 Sitones, 45
 Suarines, 40
 Suebi, 2, 9, 38, 39, 41, 43, 45
 Suebia, 43, 46
 Suiones, 44, 45
 Tencteri, 32, 33, 38
 Terra mater (Toprak Ana), 40
 Tiberius Nero, 37
 Traianus, 37
 Treveri, 28
 Triboci, 28
 Tuder, 42
 Tuisto, 2
 Tungri, 2
 Ubii, 28
 Ulysses, 3
 Usipi, 32

GERMANIA

Vandilii, Vandalii, 2

Vangiones, 28

Varini, 40

Varus, Quintilius, 37

Veleda, 8

Venethi, 46

Ventidius, 37

Vespasianus, 8